

**T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**BELEDİYELERİN ÇEVRE POLİTİKASINA YÖNELİK HALKIN
ALGISI: KARABÜK ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS

**Hazırlayan
Metin YAPICI**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Kemal YAMAN**

**Karabük
MART/2019**

**T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**BELEDİYELERİN ÇEVRE POLİTİKASINA YÖNELİK HALKIN
ALGISI: KARABÜK ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS

**Hazırlayan
Metin YAPICI**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Kemal YAMAN**

**Karabük
MART/2019**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY FORMU.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	12
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI.....	13
ARAŞTIRMANIN MODELİ VE HİPOTEZİ	13
EVREN VE ÖRNEKLEM	16
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	17
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	20
BİRİNCİ BÖLÜM	21
ÇEVRE KAVRAMI ve ÇEVRE SORUNLARI.....	21
1.1. ÇEVRE TANIMI	21
1.1.1. Çevre Tanımının Boyutları.....	22
1.1.2. Ekoloji.....	23
1.1.3. Ekosistem.....	23
1.1.4. Çevre Yönetimi	24
1.1.5. Kültürel Çevre	26
1.1.6. Çevre Hukuku.....	26
1.1.7. Çevresel Etki Değerlendirmesi.....	27
1.2. ÇEVRE SORUNU	28
1.2.1. Kentleşme	32
1.2.2. Ozon Tabakasındaki İncelme	33
1.2.3. Enerji Kaynaklı Çevre Kirliliği.....	34
1.2.4. İklim Değişikliği.....	35

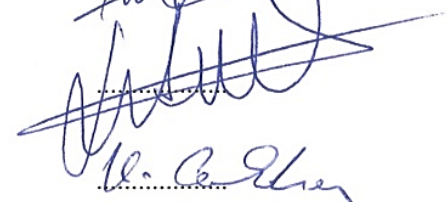

1.2.5. Biyolojik Çeşitliliğin Yok Olması.....	38
1.2.6. Katı Atık Sorunu	39
İKİNCİ BÖLÜM.....	40
TÜRKİYE’DE ÇEVRE POLİTİKALARI ve YEREL YÖNETİMLER.....	40
2.1. TÜRKİYE’DE ÇEVRE POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ ...	41
2.1.1. Cumhuriyet Öncesi Çevre Politikaları	43
2.1.2. Cumhuriyet Sonrası Çevre Politikaları.....	43
2.2. TÜRKİYE’DE ÇEVRE POLİTİKALARININ YASAL DAYANAKLARI	51
2.2.1. Anayasalarda Çevre	51
2.2.2. Kanunlar ve Çevre	54
2.2.2.1. Çevre Kanunu	54
2.2.2.2. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu.....	57
2.2.2.3. Boğaziçi Kanunu	58
2.2.2.4. Kıyı Kanunu	60
2.2.2.5. İmar Kanunu.....	61
2.2.2.6. Milli Parklar Kanunu	63
2.3. ÇEVRE POLİTİKALARININ YÜRÜTÜLMESİNDE YEREL YÖNETİMLER.....	64
2.3.1. Yerel Yönetim Kavramı.....	64
2.3.1.1. Merkezden Yönetim ve Yerinden Yönetim	66
2.3.1.2. İdari Vesayet	68
2.3.1.3. Özerklik İlkesi	70
2.3.1.4. Etkin Yerel İdare	71
2.3.2. Çevre Politikaları ve Yerel Yönetimler	71
2.3.2.1. Belediyelerin Çevre İle İlgili Görev ve Sorumlulukları	73
2.3.2.2. Büyükşehir Belediyelerinin ve Çevre İle İlgili Görev ve Sorumlulukları	76
2.3.2.3. İl Özel İdarelerinin ve Çevre İle İlgili Görev ve Sorumlulukları... ..	78

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	79
KARABÜK BELEDİYESİ'NİN ÇEVRE İLE İLGİLİ FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ve ALAN ARAŞTIRMASI	79
3.1. KARABÜK BELEDİYESİ VE ÇEVRE FAALİYETLERİ	79
3.1.1. Karabük İline İlişkin Genel Bilgiler	79
3.1.2. Karabük Belediyesi'ne İlişkin Genel Bilgiler	81
3.1.3. Karabük Belediyesi'nin Çevre İle İlgili Faaliyetleri	81
3.1.4. Karabük Belediyesi'nin Çevre Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi	86
3.2. ALAN ARAŞTIRMASINA YÖNELİK BULGULAR	103
3.2.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular	103
3.2.2. Ölçeğin Geçerlilik ve Güvenilirliğine Yönelik Bulgular	104
3.2.3. Çevre Sorunlarına Yönelik Bulgular	106
3.2.4. Belediyenin Hizmet Yeterliliğine Yönelik Bulgular	106
3.2.5. Çevre Politikalarıyla İlgili Önerilere Yönelik Bulgular	107
3.2.6. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımı	108
SONUÇ VE ÖNERİLER	119
KAYNAKLAR	128
TABLolar LİSTESİ	138
EKLER	139
ÖZGEÇMİŞ	143

TEZ ONAY FORMU

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Metin YAPICI'ya ait "Belediyelerin Çevre Politikasına Yönelik Halkın Algısı: Karabük Örneği" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Kamu Yönetimi Programı Yüksek Lisans tezi olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı ve Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Kemal YAMAN	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Nihat Altuntepe	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Köksal Çalışkan	

Tez Sınavı Tarihi : 08.03.2019

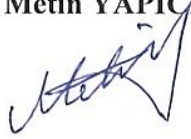
DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Metin YAPICI

İmza

:

ÖNSÖZ

Hizmet yönünden halka en yakın yönetim birimleri olan yerel yönetimlerin en önemli varlık nedeni insanların yaşam kalitesini korumak ve geliştirmektir. Çevre sorunları her ne kadar küresel olsa da kaynak olarak yerel niteliklidirler. Bu sebeple çevre sorunlarının çözümüne yönelik çevre politikalarının uygulama alanında insanlara yerel nitelikli hizmetler sunan yerel yönetimler ön plandadır. Yazılı olarak planlanmış olan uygulamalar uygulama sırasında ya da sonucunda değerlendirildiği zaman bir anlam taşır ve etkinlikleri artar. Bununla birlikte bir uygulamanın başarılı olması için paydaş konumundakilerin de bu uygulamadan haberdar olup desteklemeleri gerekmektedir. Bu nedenle çevre politikalarının doğru bir şekilde hayata geçirilmesinde katılımcı demokrasinin olmazsa olmazlarından olan yerel yönetimler ile birlikte yerel halkın bu konudaki algısının da önemi yadsınamaz.

Belediyelerin Çevre Politikasına Yönelik Halkın Algısı: Karabük Örneği isimli çalışmada, değerli tavsiyeleri ve yönlendirmeleri ile yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Kemal Yaman'a teşekkür ederim. Ayrıca Karabük Belediyesi'nin çevre konusunda yürüttüğü faaliyetler hakkında bilgi veren ilgili müdürlüklerdeki çalışanlara, anket sonuçlarının analizinde katkı sağlayan Öğr. Gör. Mehmet UÇAR'a, yüksek lisans öğrenimim boyunca her zaman yanımda olan Yavuz Sultan Selim Ortaokulu Müdürü Şener ERGİN'e ve bu süreçte çalışmalarımı yapabilmem için hayatımı kolaylaştıran sevgili eşim ile oyun zamanlarından feragat etmek zorunda kalan kızıma teşekkür ederim.

Metin YAPICI

ÖZ

Sanayileşme, hızlı nüfus artışı ve kentleşme nedeniyle çevre sorunları gün geçtikçe artmaktadır. Artan çevre sorunlarının küresel bir nitelik kazanması; temelde bu sorunların yerel düzeyde daha yoğun bir biçimde yaşanıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Çevre sorunlarını gerçekleştirmeden önlemek ve var olan sorunları çözmek amacıyla gerek uluslararası gerekse ulusal ve yerel düzeyde çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Ülkelerin ulusal çevre politikalarının yerel boyuttaki en önemli uygulayıcıları belediyelerdir. Belediyeler, yasaların ve yönetmeliklerin kendilerine verdiği görev ve sorumluluklar çerçevesinde çevreyi koruma ve geliştirmeye yönelik faaliyetler yürütmektedirler. Dolayısıyla belediyelerin yürütmüş oldukları çevre faaliyetlerinin hangi düzeyde gerçekleştirildiğinin bilinmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu önemden hareketle; demir çelik sektörü ile ünlü olan Karabük ilinde belediyenin yürüttüğü çevre politikalarına yönelik halkın algısını belirlemek amacıyla bir alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler SPSS istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda; Karabük Belediyesi'nin, halkın çevreyle ilgili şikâyetlerini dinlediği ve çözüm bulmaya çalıştığı ($\bar{x}=3,50$), çevre sorunlarına karşı halkı bilinçlendirmeye yönelik hizmetlerinin ($\bar{x}=3,62$), mevcut park ve yeşil alan sayısının ($\bar{x}=3,60$), park ve yeşil alanlarla ilgili hizmetlerinin (koruma, bakım ve yenileme) ($\bar{x}=3,42$), cadde ve sokakların temizliği ile ilgili hizmetlerinin (yıkama ve süpürme) ($\bar{x}=3,71$), geri dönüştürülebilir atıklar (pil, cam vb.) ile ilgili çalışmaların ($\bar{x}=3,49$), geri dönüşüm atık kafeslerinin sayısının ($\bar{x}=3,57$) yeterli olduğu ortaya çıkmıştır. Karabük Belediyesinin katı atıklarla ilgili hizmetlerinin ($\bar{x}=3,45$), mahallelerde çöp konteynerlerinin ($\bar{x}=3,45$) sayısının da yeterli olduğu düşünülmektedir. Katı atıkları toplama işini yürüten personelin ($\bar{x}=3,67$) ve lisanslı firmaların geri dönüştürülebilir atıkları toplayan personelin ($\bar{x}=3,62$) sayılarının yeterli olmasının yanında katı atık toplama araçlarının belirlenmiş saatlerde toplama noktalarına zamanında geldiği ($\bar{x}=3,43$) ifade edilmiştir. Ayrıca çevre sorunları, Karabük Belediyesi hizmet yeterliliği ile ilgili algının ve geliştirilen önerilere katılımın demografik özellikler açısından farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevre Sorunları, Çevre Politikaları, Yerel Yönetimler, Karabük.

ABSTRACT

Environmental problems are increasing day by day due to industrialization, rapid population growth and urbanization. The fact that increasing environmental problems have a global character is mainly due to the fact that these problems are experienced more intensively at the local level. In order to prevent environmental problems before they occur and solve the existing problems, various studies are carried out at the international, national and local level. The most important practitioners of the national environmental policies of the countries are the municipalities. Municipalities carry out activities to protect and develop the environment within the framework of the duties and responsibilities given to them by laws and regulations. Therefore, it is important to know the level of environmental activities carried out by the municipalities.

Based on this importance; In Karabük province, which is famous for the iron and steel industry, a field study was conducted in order to determine the perception of the public towards the environmental policies carried out by the municipality. The data were analyzed by SPSS statistical package program. As a result of the analysis; The Karabük Municipality's services on listening to public complaints about the environment and trying to find solutions ($\bar{X}=3,50$), raising awareness of the public against environmental problems ($\bar{X}=3,62$), the number of existing park and green areas ($\bar{X}=3,60$), services on parks and green areas (protection, maintenance and renovation) ($\bar{X}=3,42$), services about cleaning of the streets (washing and sweeping) ($\bar{X}=3,71$), the works on recyclable wastes (batteries, glass, etc.) ($\bar{X}=3,49$) and the number of recyclable waste cages ($\bar{X}=3,57$) appeared to be sufficient. It is also considered that Karabük Municipality's services related to solid waste ($\bar{X}=3,45$) and the number of garbage containers in the neighborhoods ($\bar{X}=3,45$) are adequate. It was stated that the number of personnel collecting the solid wastes and licensed firms' personnel collecting the recyclable were sufficient, and that the solid waste collection vehicles arrived at the collection points in time at the specified hours. In addition, it was determined that the perception on environmental problems, municipal service adequacy and recommendations differed in terms of demographic characteristics.

Keywords: Environment, Environmental Problems, Environmental Policies, Local Governments, Karabük.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Belediyelerin Çevre Politikasına Yönelik Halkın Algısı: Karabük Örneği
Tezin Yazarı	Metin YAPICI
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Kemal YAMAN
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	08.03.2019
Tezin Alanı	Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜSBE- KARABÜK
Tezin Sayfa Sayısı	143
Anahtar Kelimeler	Çevre, Çevre Sorunları, Çevre Politikaları, Yerel Yönetimler, Karabük.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Public Perception of Municipalities' Environmental Policy: The Case of Karabuk
Author of the Thesis	Metin YAPICI
Advisor of the Thesis	Assistant Professor Kemal YAMAN
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	08.03.2019
Field of the Thesis	Department of Public Administration
Place of the Thesis	KBÜSBE- KARABÜK
Total Page Number	143
Keywords	Environment, Environmental Problems, Environmental Policies, Local Governments, Karabük.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMİDÇS	: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirmesi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
HDPE	: Yüksek Yoğunluklu Polietilen
IPCC	: Hükümetler Arası İklim Değerşikliği Paneli
KARÇEV	: Karabük Çevre Hizmetleri Birliği
KBPP	: Karabük Belediyesi Performans Programı
KBSP:	: Karabük Belediyesi Stratejik Planı
KÇŞİM	: Karabük Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
LDPE	: Alçak Yoğunluklu Polietilen
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UBÇSEP	: Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı
UÇEP	: Ulusal Çevre Eylem Planı

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Tez çalışmasının birinci bölümünde ilk olarak geniş ve derin boyutları olan çevre ve çevre ile ilgili çeşitli kavramlar açıklanıp çevre sorunları incelenecektir. Sanayileşme ve buna bağlı olarak gelişen kentleşme ve hızlı nüfus artışı küresel anlamda çevre sorunlarının artmasına neden olmuş; çevre sorunlarına olan farkındalığın artması ile birlikte uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde birtakım çevre politikaları belirlenmeye çalışılmıştır. Doğal ve yapay çevre öğelerinin sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasının ve gelişmesinin sağlanması amacıyla yerel, bölgesel, ulusal ve küresel olarak çevre yönetimi ile mevcut çevre sorunlarının çözülebilmesi ve çevre düzeninin sağlanabilmesi için çevre konusuna özel hukuk kuralları bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde uluslararası düzeyde geliştirilen çevre politikalarının Türkiye'deki tarihsel gelişim seyri ve bu politikalara kaynaklık eden yasal dayanaklar ile çevre politikalarının yürütülmesinde yerel yönetimlerin üstlendiği rol ele alınacaktır. Bu bölümde ilk olarak kapsamlı bir çevre politikasının olmadığı Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki çevreye yönelik yasal düzenlemelerden itibaren Cumhuriyetin kurulmasından sonraki dönemde ve Beş Yıllık Kalkınma Planları dönemindeki çevre politikaları sırasıyla incelenecektir. Bölümün devamında ise yerel hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde yerine getirilmesinde yerel yönetimleri merkezden yönetime göre daha önemli hale getiren hususlar ele alınacak; başta belediyeler olmak üzere büyükşehir belediyeleri ve il özel idarelerinin çevreye yönelik görev ve sorumlulukları ilgili kanunlar çerçevesinde ortaya konacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde bir yerel yönetim birimi olan Karabük Belediyesi'nin 2014 yılında hazırladığı 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planı, performans programları ve yılsonu faaliyet raporları incelenerek belediyenin çevreye yönelik politikaları ele alınacaktır. Karabük Belediyesi'nin çevre politikalarını gerçekleştirme başarısı sözü edilen stratejik plan, performans programları ve yılsonu faaliyet raporları doğrultusunda değerlendirilecektir. Çalışmanın devamında ise Karabük ilinde ikamet eden kişiler üzerinde gerçekleştirilen alan çalışması bulguları ele alınacak, buna göre belediyenin yürüttüğü çevre politikalarının başarısı, Karabük halkı üzerinde yarattığı algı boyutunda incelenerek, bu algının katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği değerlendirilecektir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Çevre sorunları tüm sınırları aşan küresel sorunlar olmasına karşın sorunun çıkış yeri itibariyle yerel niteliklidirler. Bu nedenle temel varlık nedeni insanların yaşam kalitesini sağlamak ve yükseltmek olan yerel yönetimler dışarıda bırakılarak etkin bir çevre yönetiminden söz etmek olası değildir. Belediyeler kuruluş gerekçeleri doğrudan çevreyi koruma ve geliştirme olmamasına karşın yerel halkın yaşamının merkezinde olmaları ve yasaların kendilerine verdiği görev ve sorumluluklar nedeniyle çevreyi olumsuz yönde etkileyen faktörleri ortadan kaldırma, bozulmuş olan çevre koşullarını düzeltme ve geliştirme konularında ön planda olması gereken kuruluşlardır.

Öte yandan bir bölgede yaşanan sorunlar en iyi o bölgede yaşayanlar tarafından bilinebileceği için yerel sorunlardan olan çevre sorunlarına karşı belirlenen politikaların başarısında ve sonrasında çevrenin sürdürülebilirliğinde o bölgede yaşayan halk ile yöneticilerin birlikte hareket etmesi önemlidir. Ayrıca sorunların kaynağında önlenmesi ve giderilmesi ile çevrenin geliştirilmesinde halkın katılımı en etkin yerel düzeyde sağlanabilir.

Bu bağlamda halkın belediyelerin uyguladığı çevre politikalarına yönelik geliştirecekleri olumlu algı ve tutum, yürütülen faaliyetlerde üstlenecekleri etkin rol ve yaşanan sorunlarda ortaya koyacakları çözüm önerileri hem etkin çevre politikaları oluşturulmasını ve bu politikaların başarısını sağlayacak hem de belediyelerin halktan alacakları olumlu ya da olumsuz dönütler uygulamaların kalitesini artıracaktır.

Bu çalışma ile Karabük Belediyesi'nin çevre yönetiminde yürüttüğü politikalarının ne ölçüde başarılı olduğu/olabileceği Karabük halkı üzerinde yarattığı izlenim ve algı boyutunda değerlendirilerek Karabük'te yaşanan mevcut çevre sorunlarını azaltmada uygulanması gereken yöntemlerin neler olması gerektiği hususlarına yönelik çözüm önerilerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

ARAŞTIRMANIN MODELİ VE HİPOTEZİ

Araştırma modeli, "araştırma amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesi" olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2008: 76). Dolayısıyla bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, bir grubun özelliklerini belirlemek ya da geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma

modeli olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010: 17). Tarama modelleri hem nicel, hem de nitel karakter taşımakla birlikte bu araştırmada karma yöntemlerden olan Sıralı araştırmacı tasarım benimsenmiştir. Sıralı araştırmacı tasarım modelinde nitel veriler toplanıp analiz edildikten sonra nicel veriler analiz edilmektedir. Bu tür modellerde nicel veriler, nitel verileri desteklemek için kullanılmaktadır. Elde edilen sonuçlar genellikle verilerin yorumlanması ve tartışma bölümlerinde birleştirilmektedir (Baki ve Gökçek, 2012: 9-10). Nicel analizler, istatistiksel testlerle değerlendirme yapılabilmesi hemen her zaman mümkün olan analizlerdir. Bu tür analizler göreceli olarak daha hızlı uygulanabilmekte ve tekrar edilebilir özelliktedirler (Ulus ve diğerleri, 2010: 44).

Araştırmalarda hipotez veya hipotezlerin test edilmesi isteniyorsa ve istatistiksel olarak sonuç elde etmek hedefleniyorsa niceliksel verilen uygulanması doğru olarak kabul edilmektedir (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012: 58). Hipotez, doğruluğu sınanmak amacıyla öne sürülmüş geçici bir önermedir. Araştırmacı hipotezini kurduktan sonra olay ve olguları gözleyip deliller toplayarak önerisinin doğruluğunu kanıtlamaya çalışır. Bu işlem sonucunda hangi hipotezlerin olaylarla uyduğu ve soruna doğru çözümler getirdiği, buna karşın hangilerinin desteklenmediği anlaşılmış olur (Erdem, 2007: 47). Bu çerçevede araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilen hipotezler aşağıda sunulmuştur;

- **H₁**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₂**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₃**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₄**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₅**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₆**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₇**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı yaşlarına göre farklılık göstermektedir.

- **H₈**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı yaşlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₉**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri yaşlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₀**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₁**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₂**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₃**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı mesleklerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₄**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı mesleklerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₅**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri mesleklerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₆**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₇**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₈**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₉**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı ikamet ettikleri mahalleye göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₀**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı ikamet ettikleri mahalleye göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₁**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri ikamet ettikleri mahalleye göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₂**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı ikamet sürelerine göre farklılık göstermektedir.

- **H₂₃**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı ikamet sürelerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₄**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri ikamet sürelerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₅**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı Belediye hizmetlerini öğrendikleri bilgi kaynaklarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₆**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı Belediye hizmetlerini öğrendikleri bilgi kaynaklarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₇**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri Belediye hizmetlerini öğrendikleri bilgi kaynaklarına göre farklılık göstermektedir.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Bilimsel araştırmalar geneli temsil ettiğine inanılan küçük bir kütlenin özelliklerinin tekrar genele atfedilmesi mantığı etrafında yapılmaktadır. Buradan yola çıkarak; evren araştırmacının çalışma alanını oluşturan, örneğini seçtiği ve edindiği sonuçları genelleştireceği bir grup olarak tanımlanabilir (Altunışık ve diğerleri, 2010: 27-142). İki tür evren vardır. Birisi, genel evren ve öteki ise erişilebilir araştırma (çalışma) evrenidir. Genel evren soyut bir kavramdır. Tanımlanması kolay ancak ulaşılması zordur. Araştırma evreni ise ulaşılması mümkün olmandır. Bu açıdan somuttur (Karasar, 2011: 110). Bu tanımdan hareketle, araştırmanın evreni Karabük ilinde ikamet eden kişiler olarak belirlenmiştir. Araştırmanın erişilebilen evreni ise, alan çalışmasının yapıldığı 2018 Ekim-Kasım döneminde Karabük merkez ilçesinin toplam nüfusunu oluşturan 118.776 kişi olarak tespit edilmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018a).

Ana kütlenin büyüklüğü, zaman ve maliyet kısıtları, cevap verme oranı ve araştırma verilerinin analizinde kullanılacak yöntemler dikkate alınarak örnekleme başvurulmuştur (Altunışık, ve diğerleri, 2005: 128). Örneklem belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul edilmiş olan küçük küme olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, araştırmalar örneklem üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrene genellenir (Karasar, 2011: 110). Araştırmada tesadüfi olmayan örnekleme tekniklerinden, kolayda örnekleme tercih edilmiştir. Kolayda örnekleme, birimlerin seçiminin büyük ölçüde görüşmecilere bırakıldığı örnekleme

türüdür (Nakip, 2013: 204). Bu çerçevede nüfus yoğunluğu bakımından en kalabalık olan mahalleler araştırmada tercih edilmiştir.

Niceliksel çalışmalarda hesaplanacak örneklem büyüklüğünün çalışmada kullanılan değişken sayısının en az beş katı olması gerekmektedir (Tavşancıl, 2002: 51). Ancak literatürde, evren hacminin büyüklüğü ($N > 10.000$ veya $N < 10.000$), değişkenlerin türü (nitel veya nicel) ve güven düzeyinin göz önünde bulundurulup bulundurulmayacağı gibi belirleyiciler dikkate alınarak, örneklem hacminin hesaplanması için ilgili literatürde (Ryan, 1995: 36; Sekaran, 2003: 119) örneklem büyüklüğünün hesaplanmasına yönelik bazı formüller verilmiştir. Bu kapsamda örneklem büyüklüğünün hesaplanması için aşağıdaki örneklem hesaplama formülünden yararlanılmıştır (Arıkan, 2005: 87):

$$n = \frac{NPq}{\frac{(N-1) \times B^2 + Pq}{Z^2}}$$

n = Örneklem sayısı

N = Araştırmaya konu olan topluluğu

P = Topluluk oranını veya tahminini

q = 1-P'yi

B = Katlanılabilir hata oranını

Z = İstenilen güven aralığını ifade etmektedir.

118.776 kişilik evrende $\alpha=0.05$ anlamlılık ve $\pm \% 5$ hata payına göre ihtiyaç duyulan örneklem sayısı en az 384 kişidir (Baş, 2010: 41; Davis ve Cosenza, 1998: 28; Yamane, 2001: 116-117). Araştırma kapsamında 700 adet anket dağıtılmış ve bunların arasından hatalı ve eksik olan 20 anket çıkarılarak geriye kalan 680 anket değerlendirilmeye alınmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada bireylerin bakış açılarına ve algılayış biçimlerine göre farklılık gösteren, zamana bağlı olarak anlam kazanan (İftar, 1999: 6) sözel ağırlıklı ve yoruma dayalı çalışmalar olarak tanımlanan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda tümevarım mantığı, toplanan verilerden hareketle genellemeler yapma ön plana çıkmaktadır. Nitel

araştırmalar; örnek olay, durum çalışmaları, eylem araştırmaları, kültür analizi gibi alt gruplara ayrılabilmektedirler (Padem ve diğerleri, 2012: 57-58). Dolayısıyla bu çalışmada örnek olay tekniği ile Karabük Belediyesi'nin 2015, 2016 ve 2017 Mali Yılları Performans Programları ile Yılsonu Faaliyet Raporları incelenmiştir.

İkinci aşamada nicel yöntem kullanılmış olup Karabük Belediyesi'nin evre yönetiminde yürütmüş olduğu politikalara ilişkin algıyı ölçmek amacıyla anket tekniği kullanılmıştır. Anket, araştırma problemini ortaya koyacak soruların kullanılarak şekillendirilmesi ve örneklemeden doğru bilgileri almak için tasarımı yapılmış yapısal formlardır (Nakip, 2013: 173). Söz konusu anket 2 bölüm şeklinde tasarlanmıştır. Birinci bölümde araştırmaya katılan kişilere ilişkin tanımlayıcı bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise evre politikalarına yönelik algıyı tespit etmek için toplam 24 ifadeden oluşan bir ölçekten yararlanılmıştır. Bu lek Albayrak vd. (2015), Alcı (2007), etin (2012) ve Güllü (2007) tarafından yapılan çalışmalardan yararlanarak hazırlanmıştır.

Karabük'te ikamet eden kişilerden elde edilen veriler, SPSS 20 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerin ilk aşamasında veri setinin yapı geçerliği ve güvenirliliği test edilmiştir. Yapı geçerliği, ölçülen özelliğin ne olduğu ile ilgilidir ve bunu test etmek için en yaygın kullanılan yöntem faktör analizidir. Faktör analizinin, açıklayıcı ve doğrulayıcı olmak üzere iki çeşidi vardır. Açıklayıcı faktör analizi bir dilden başka bir dile çevrilmiş bir ölçeğin değişkenlerini temsil eden ifadelerin altında yatan faktör yapısını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi ise daha önce kullanılmış olan bir ölçeğin, başka bir çalışmada kullanılması sonucu orijinal faktör yapısına uyup uymadığını test etmeyi ifade etmektedir (Yaşlıoğlu, 2017: 75).

Bu çalışmada, ölçeğin yapı geçerliliğini incelemde sıklıkla kullanılan açıklayıcı faktör analizi tekniği kullanılmıştır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2004: 208). Açıklayıcı faktör analizinde iki temel değer vardır. Bu değerlerden ilki olan Bartlett değerleri; alan çalışması sonucu elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğunu gösteren bir değerdir. Bartlett değerinin $p < 0,05$ veya $p < 0,01$ olması gerekmektedir (Hair ve diğerleri, 2010: 99). Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerleri ise, değişkenler setinin ne kadar ortak olduğunun bir göstergesi olarak kullanılmaktadır. lmde elde edilecek 0.6'nın üzerinde bir sonuç faktör analizi için uygun olarak kabul edilmektedir

(Tabachnick ve Fidell, 2013: 53). Dolayısıyla Hair vd. (2010: 99)'e göre, KMO oranının 0,5 veya 0,5'in üzerinde olması gerekmektedir. 0,5'in altındaki değerler değerlendirmeye uygun değildir.

KMO'ya göre özdeğeri 1'den büyük olan faktörler temel alınarak, yapının kaç faktörlü olduğu saptanmaktadır (Erdoğan, 2003: 358). Araştırmada yorumlanmasının kolaylığı ve kullanım sıklığından dolayı dikey (ortagonal) döndürme yöntemlerinden biri olan Varimax Döndürme Yöntemi kullanılmıştır. Varimax döndürme yöntemi, faktörlerin isimlendirilmesinde (yorumlanmasında) sağladığı kolaylık sebebiyle en yaygın kullanılan yöntemdir. Bu yöntem az değişkenle faktör varyanslarının en çok olmasını sağlayacak şekilde döndürme yapabilmektedir (Tavşancıl, 2002: 50). Ayrıca, sosyal bilimlerde faktör analizi sonucu ortaya çıkan boyutların kümülatif varyans oranlarının en az 0,40-0,60 aralığında olması gerekmektedir (Tavşancıl, 2002: 48).

Veri setinin güvenilirliğini ölçmek amacıyla güvenilirlik analizi yapılmıştır. Güvenirlik, bir ölçüm sürecinde, ölçüm işleminin tekrarlanabilirliği ya da tekrarlardaki tutarlılıktır (Alpar, 2010: 411). Güvenirlik, zamana göre değişmezlik ölçüsüdür (Tavşancıl, 2002: 148). Güvenirlik aynı zamanda, ölçekleri oluşturan maddelerin kendi içlerinde tutarlı olup olmadığını ölçmek için kullanılmaktadır (Ural ve Kılıç, 2013: 280). Güvenirlik analizi için Alfa katsayısı (Cronbach Alpha) kullanılmıştır (Özdamar, 2004: 623; Erkuş, 2009: 132). Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliği için ise “ $0,00 \leq \alpha < 0,40$ = güvenilir değil, $0,40 \leq \alpha < 0,60$ = düşük güvenilirlik, $0,60 \leq \alpha < 0,80$ = oldukça güvenilir ve $0,80 \leq \alpha < 1,00$ = yüksek güvenilirlik” değerleri dikkate alınmaktadır (Kalaycı, 2010: 405). Bu çerçevede araştırmada kullanılan ölçeğin Alfa katsayısı 859 olarak tespit edilmiştir. Alfa katsayılarından hareketle ölçeğin güvenilir olduğunu söylemek mümkündür (Akgül ve Çevik, 2003: 436).

Analizlerin ikinci aşamasında araştırmaya katılan kişilerin demografik özellikleri ve ifadelere verdikleri cevapların tespiti için betimsel analizler yapılmıştır. Betimsel analizler frekans ve aritmetik ortalama olmak üzere iki değişkenden oluşmaktadır. Dolayısıyla frekanslar bir dizi nicel değişken için sıklık sayısı ve yüzdeleri gösterirken, ortalamalar yalnızca sayısal değişkenlerin aritmetik ortalamasını temsil etmektedir (Veal, 2006: 159; Cebeci, 2010: 124). İfadelerinin değerlendirilmesinde; “1.00-1.80 için kesinlikle katılmıyorum, 1.81-2.60 için katılmıyorum, 2.61-3.40 için kısmen katılıyorum, 3.41-4.20 için katılıyorum ve 4.21-

5.00 için kesinlikle katılıyorum” değer aralıkları dikkate alınmıştır (Özdamar, 2001: 145).

Üçüncü aşamada katılımcıların çevre politikalarıyla ilgili algılarını ölçmek amacıyla T-testi ve ANOVA testi uygulanmıştır. T-testi; aralarında bağımsız olan iki grubun arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yardımcı olan bir testtir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 172; Arslantürk, 2001: 140). ANOVA ise birkaç grup arasında, ortalama skorlardaki anlamlı farklılıkları tanımlamaktadır. Gruplar arasındaki anlamlı farklılıkları belirlemede, gruplar arası varyansın grup içi varyansa oranıyla elde edilen F değeri gözönüne alınmıştır. Yüksek bir F değeri, belli bir sosyal etki değişkeninde bir veya birden fazla grubun ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğunun göstergesidir (Pallant, 2005: 214).

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma zaman ve maliyet kısıtlarından dolayı sadece Karabük merkezi ile sınırlı tutulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar veri toplama aracındaki ifadelerle sınırlıdır. Bu nedenle, araştırmaya katılan kişilerin doğru ve samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEVRE KAVRAMI ve ÇEVRE SORUNLARI

1.1. ÇEVRE TANIMI

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren çevre sorunlarının insan hayatını tehdit eder seviyelere ulaşmasıyla birlikte çevre kavramı daha yaygın kullanılmaya başlamıştır. Bu kavramın başlangıçta tanımlanması kolay gibi görülse de çevre konusunda pek çok farklı yaklaşımın olması ve sınırlarının belirsizliği nedeniyle üzerinde fikir birliği sağlanmış bir tanımlamadan söz edilemez. Çevre sorunlarının gün geçtikçe artması farklı alanlarda farklı çevre tanımlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Bozkurt ve Kaman, 2018: 3).

Çevre dar anlamda canlıların yaşamlarını sürdürdükleri ortam olarak tanımlanırken, geniş anlamda kişi üzerinde etkisi olan, onun maddi ve ruhsal yönden gelişimini, biçimlenmesini sağlayan ve yaşamını belirleyen, biyolojik, iklimsel ve toplumsal etkenler olarak tanımlanmıştır (Keleş, 2013: 23).

Bir başka tanımlamada ise çevre, hem insan hem de canlı varlıklar üzerinde hemen ya da daha sonradan dolaylı yönden veya direk olarak bir etkisi olabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal faktörlerin bütünüdür (Çepel, 1996: 41). Buna göre çevre bütün alan ve süreçleri kapsar. Kavramı daha açık hale getirmek gerekirse insanın yanında tüm canlılar ve cansızlar, bunların hareketleri üzerinde etkisi olan veya olabilecek bütün fiziksel, kimyasal, biyolojik, toplumsal faktörler çevreyi oluşturan öğelerdir. Bu unsurlar düşünüldüğünde çevre; hem canlı hem de cansız, tüm varlıkların karşılıklı etkileşimlerinden oluşur (Keleş ve Hamamcı, 1993: 21-22).

Çevre aynı zamanda insanın yaşamını sürdürdüğü ortamda bulunan canlı ve cansız varlıkların aralarındaki ilişki ve her bir varlığın diğer varlıklarla olan ilişkilerinin yaşandığı ortamdır. Bu tanıma göre çevre yaşam çevresi olarak ifade edilir. İnsan çevrenin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle insansız bir çevre ya da yalnızca insanın çıkarlarının ve mutluluğunun düşünüldüğü bir çevre yaklaşımı kabul edilemez (Ertan, 2011: 407). Bir yönüyle bu iki unsurun her biri diğerine karşı hem etken hem de edilgen konumdadır (Parlak, 2004: 15).

Başka bir tanıma göre çevre; yerel, ulusal veya küresel seviyede belli bir bölgenin ekosistemi olarak tanımlanmış; hayvanlar, bitkiler, jeoloji ve iklim gibi çevre

üzerinde etkisi olan tüm etmenler çevre kavramına dâhil edilmiştir. Buna göre çevre tüm küresel sistemi, atmosferin en dışından yerin merkezine kadar her şeyi ifade eder (Hook, 2015: 47). Bu düşünceye paralel başka bir tanımlamaya göre çevre; “jeoloji, hidroloji-mineraloji (petrol, su mineralleri gibi) kaynaklarının yanında tabii olan veya olmayan bitki örtüsünü ve insanların doğrudan etkisinde bulunduğu yüzeysel toprağı içine alır” (Özkaya ve diğerleri, 2007: 4).

1.1.1. Çevre Tanımının Boyutları

Çevre kavramının sınırlarının tam olarak çizilememesi nedeniyle çevre tanımlamalarını daha basit ve belirgin hale getirebilmek amacıyla niteliklerine göre fiziksel ve toplumsal çevre kavramlarından söz edilmektedir. İnsanoğlunun içinde yaşamını sürdürdüğü duyuları vasıtasıyla varlığını, niteliğini ve özelliğini algılayabildiği çevre fiziksel çevredir ve oluş biçimine göre doğal çevre ve yapay çevre olmak üzere iki şekilde adlandırılır. Doğal çevre insan elinden çıkmamış yani oluşumuna insanın bir katkıda bulunmadığı çevre olarak söylenebilir. Canlı ve cansız varlıklar doğal çevrenin bileşenlerini oluşturmaktadır (Keleş ve Hamamcı, 1993: 23). Organizmayla birlikte aynı fiziksel alanı paylaşıp doğrudan veya dolaylı yönden organizmaya etkisi olan tüm varlıklar canlı çevreyi oluştururken, organizmanın içinde ya da üzerinde yaşadığı somut ortam cansız çevreyi oluşturur. Başka bir ifadeyle insanlar, bitkiler ve hayvanlar canlı unsurları oluştururken, canlıların hayatta kalabilmeleri için zorunlu olan hava, toprak, su, yer altı kaynakları ve yer kabuğunun katmanları doğal çevreye ait cansız unsurları meydana getirir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2009: 14). Doğal çevre insan elinden çıkmamış olmasına rağmen bazı yerlerde insan eliyle meydana getirilmiş doğal çevreden söz edilebilir. Örneğin: parklar, bahçeler, ağaçlandırma yapılmış alanlar, göletler ve baraj gölleri bu niteliktedirler (Keleş ve Hamamcı, 1993: 24).

Yapay çevre denilince insanın bilgi ve kültür birikimiyle doğal çevrenin yeraltı ve yerüstü kaynaklarını kullanıp kendi eliyle oluşturduğu çevre anlaşılmaktadır. Tamamen insan eliyle oluşturulmuş olması yapay çevrenin en belirgin özelliğidir. Kırsal ya da kentsel olma özelliklerine bakılmaksızın tüm yerleşim birimleri yapay çevrenin örnekleridir. Yapay çevre yaratıldığı dönemin toplumlarına ait bilgisel, teknolojik ve toplumsal değerlerini yansıttığı için ortak kültürel mirasın da kaynağını oluşturmaktadır (Keleş ve Hamamcı, 1993: 24).

Toplumsal çevre ise bir fiziki çevredeki insanların ekonomik, toplumsal ve siyasal sistemleri gereği yarattıkları tüm ilişkileri oluşturur. Fiziki çevre ve toplumsal çevre birbirlerini tamamlamaktadırlar. Her fiziksel çevre bir toplumsal çevreyi içerdiği gibi her toplumsal çevre de içinde bulunduğu fiziksel çevreden etkilenmektedir (Keleş ve Hamamcı, 1993: 24-25).

1.1.2. Ekoloji

Ekoloji, ekosistemleri, bu sistemi oluşturan unsurları, bu farklı unsurların birbirleriyle ne tür ilişkiler içerisinde olduğunu araştıran bir bilim dalıdır (Hook, 2015: 63). İlk olarak Alman bilimci Ernst Haeckel'in ortaya çıkardığı ekoloji terimi Yunanca yaşanan yer, yurt anlamındaki "oikos" ve bilim ya da söylem anlamındaki "logia" kelimelerinden türemiştir (Keleş ve Hamamcı, 1993: 27). Haeckel (1894) ekolojiyi kısaca canlı organizmanın çevresi ile içinde bulunduğu ilişki şeklinde tarif etmiştir. Hackel çevre biliminde kavramsallaşmanın başlamasını sağlayan kişidir (Özkaya ve diğerleri, 2007: 5).

Ekolojinin kapsamı 1970'li yıllardan sonra çevre sorunlarının gün geçtikçe daha çok önemsenmesiyle genişlemiş ve insan-doğa ilişkilerini de içermeye başlamıştır (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2009: 13). Ekoloji böylece disiplinler arası bir bilim dalı konumuna ulaşmıştır. Buna bağlı olarak ekolojinin farklı tanımlamaları da ortaya çıkmıştır (Çepel, 1996: 65):

- Ekoloji, canlıların yaşam temellerini, dolayısıyla doğayı korumanın ilkelerini öğreten bir bilim dalıdır,
- Ekoloji, insanlığın geleceğini sigorta etmeye çalışan bir bilimdir,
- Ekoloji, ekosistemleri inceleyen bir bilimdir,
- Ekoloji, çevre biyolojisidir.

Ancak bu tanımlara rağmen ekoloji hâlâ biyolojinin bir dalı olarak görülmektedir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2009: 13).

1.1.3. Ekosistem

Ekosistem kavramı dünyada bulunan canlı ve cansızların, birbirleri arasında karşılıklı ilişkiler kurup oluşturmuş oldukları biyolojik sistemleri ifade eder (Çepel, 1996: 73). Herhangi bir organizma, organizma grubu ya da tabii bir toplum bir çevreye sahiptir. Hava, toprak, su ve güneş enerjisi vb. unsurlardan oluşan cansız (abiyotik)

bileşen ve hayvanlar ile bitkileri içeren canlı (biyotik) bileşen bu çevrenin iki bölümünü meydana getirir. Bir ekolojik sistem ya da kısaca ekosistemde canlı ve cansız çevre organizma grupları veya toplum ile düşünülmektedir. İlk kez 1935 yılında Arthur Tansley'in ekolojiye sunduğu ekosistem kavramı tabiat kavramı yerine kullanılmaktadır ve ona göre daha teknik bir kavramdır (Muslu, 2000: 8).

Ekosistem sözcüğü çevre ve sistem sözcüklerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir ve yerküre ekosistemin açık bir ifadesidir. En büyük ekosistem yer küredir ve onun içinde de daha küçük boyutlarda ekosistemler yer almaktadır. Dağlar, ormanlar, ovalar, çayırlar ve hayvanların her biri farklı farklı ekosistemler oluştururlar (Özey, 2009: 5).

Ekosistemde canlılar birbirleriyle ve cansız unsurlarla sürekli ve dengeli bir etkileşimin içindedirler. Bu etkileşimin neden olduğu dinamizm ile ekosistem kendi kendini besleyebilmekte ve yenileyebilmektedir. Diğer sistemler gibi ekosistemler de görevlerini yerine getiren ayrı sistemlerin bir araya gelmesiyle oluşur. Bütünü meydana getiren unsurlardan birinde oluşan bir aksaklık tüm sistemi etkilemektedir. Bunu bir televizyonu meydana getiren ayrı parçalar ve sistemler olarak düşünebiliriz. Sistemi oluşturan unsurlardan birinde yaşanacak bir arıza televizyonun çalışmasına engel olabilir. Ancak ekosistemi diğer yapay sistemlerden ayıran bir özellik vardır; o da sistemin kendisini zamanla yenileyebilmesidir. Örneğin, bir denizde meydana gelen kirlenme zamanla kendiliğinden temizlenebilir ya da yangında hasar görmüş bir orman zamanla tekrar yeşerebilir (Özkaya ve diğerleri, 2007: 36).

Ekosistem içinde var olan doğal denge ekosistem dengesi olarak tanımlanır. Doğal dengenin bozulması ekosistem dengesinin de bozulmasına yol açar ve ekolojik sorunlar yaşanmaya başlar. Yerküre içinde ekosistem dengesini en çok bozan canlı insandır ve bir doğal ortamda insan bulunmuyorsa oranın ekosistem dengesinin bozulması da beklenmez (Özey, 2009: 5).

1.1.4. Çevre Yönetimi

Çevre yönetimi kavramı ile özel sektör ve kamusal alanda etkili bir eşgüdüm, planlama ve iletişim ile denetleme mekanizmasının kurulması ve bunun için gerekli olan örgütlenmenin oluşturularak bütün canlıların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamlarının sağlanması, doğal kaynakların korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi ifade edilmektedir (Keleş ve Hamamcı, 1993: 215). 2872 Sayılı Çevre

Kanunu'nun 2. maddesinde çevre yönetimi doğal ve yapay çevrenin sürdürülebilir bir şekilde kullanımının ve gelişiminin sağlanması amacıyla yerel, bölgesel, ulusal ve küresel olarak belirlenmiş politikaların ve stratejilerin hayata geçirilmesi olarak tanımlanmıştır. Aynı maddede çevre yönetiminde birtakım idarî, teknik, hukukî, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel araçların kullanılacağı ifade edilmiştir (2872 Sayılı Kanun, 1983).

Bir başka tanımlamada “çevre yönetimi, çevrenin taşıma kapasitesi ile insan gereksinimleri ve bu gereksinimleri karşılamaya yönelik etkinliklerin etkileri arasında denge sağlama uğraşısının belirli bir yönetsel dizge ile gerçekleştirilmesi süreci” olarak tanımlanmaktadır (Şengül, 1999: 91). Kısaca çevre yönetimi, yönetim süreci aşamalarının çevre kullanma-koruma dengesinin sağlanması amacıyla yönelik uygulanmasıdır. Bütüncül bir anlamda düşünüldüğünde, çevre yönetiminin temelinde çevre ile kalkınma arasındaki bağımlılık yatmaktadır. Buna göre doğal kaynakların mantıklı bir şekilde kullanımı, korunması ve yönetiminin sağlanması, hem sosyal hem de ekonomik kalkınma ile birlikte yürütülmelidir (Palabıyık, 2004: 252). Çevre yönetimi çevrenin ve doğal kaynakların dengeli bir şekilde kullanımını önemsemektedir. Bu bağlamda ekonomik kalkınma ile doğanın korunmasının birlikte düşünülmesini amaçlayan sürdürülebilir kalkınma ile bağlantılıdır (Yavuz, 1990: 99). Buna göre çevre yönetimi sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için çok önemli bir araçtır. Bu bağlamda çevre yönetiminin başarısı için temel ilkeler olarak bazı hedeflerin baştan belirlenmesi gereklidir. Öncelikli olarak yapılacak bütün etkinlik, proje ve faaliyetlerin çevreye olabilecek etkileri karar alma sürecinde çok iyi belirlenmeli; çevre sorunlarının gerçekleşmeden önce önlenmesi, uygun araçlar kullanılarak çevre kirliliği ile mücadele edilmesi ve daha yüksek yaşam kalitesinin elde edilmesi amaçlanmaktadır. Buna ek olarak, çevre planlaması üzerinde titizlikle durulmalı, işbirliği ve eşgüdüm gözetilerek faaliyetler yürütülmelidir (Palabıyık, 2004: 252).

Son olarak çevre yönetimi konusu ile ilgili farkında olunması gereken bir diğer husus da doğrudan çevre yerine insan davranışları ve insan etkilerinin yürütülmesinin gerekli olduğudur. Çünkü çevreyi etkileyen esasında bunlardır ve çevrenin zaten bir özyönetim dizgesi vardır. İnsanoglunun etkinliklerinin çevrenin özyönetim dizgesine zarar veren olumsuz tesirleri çevre yönetiminin gerekli olmasının asıl nedenidir (Şengül, 1999: 92).

1.1.5. Kültürel Çevre

İnsanın tarih boyunca kendi eliyle yaratmış olduğu uygarlıkların bir ürünü olan kültürel çevre canlı ve cansız varlıklardan oluşan doğal çevre değerleri ile bir bütün oluşturmaktadır. İnsanoğlunun yıkıcı ve bozucu etkisine maruz kalan sadece canlılar, hava, su ve toprak değildir. Kültürel çevre de bundan nasibini almaktadır. Kültürel çevrenin korunması üzerine yeterli şekilde toplumsal bilincin gelişmemesi, hızlı kentleşme nedeniyle artan kentsel arazi rantı, kültürel çevreyi korumaya ve onarmaya yönelik gerekli kaynakların yeterince sağlanamaması gibi nedenlerle kültürel çevreyi korumak oldukça güçleşmektedir. 21.07.1983 tarihli Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Türkiye’de kültür varlıklarının korunması amaçlanmıştır (Keleş ve Hamamcı, 1993: 122-124).

1.1.6. Çevre Hukuku

Bir toplumdaki her bireyin çevre konusunda aynı hassasiyeti göstermesi beklenemeyeceğine göre çevre düzeninin sağlanabilmesi ve sorunların çözülebilmesi için de hukuk kurallarına ihtiyaç vardır (Özkaya ve diğerleri, 2007: 184-185). Artan çevre sorunlarının çözümü için geleneksel hukukun uygun olmaması, onun kavramlarının ve araçlarının bu konudaki yetersizliği nedeniyle yeni bir hukuk dalı olan Çevre Hukuku ortaya çıkmıştır (Keleş, 2013: 195).

Çevre hukuku kanun, tüzük, yönetmelik, uluslararası anlaşmalar gibi etkili ve genel bir çevre korumayı amaçlayan hukuksal önlemleri ifade eden bir kavramdır (Çepel, 1996: 44). Çevre hukukunun temel amacı insanların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşayabilmeleri için çevrenin korunmasını sağlamaktır. Çevreyi koruma, çevrenin kirlenmesine engel olmak ve var olan kirliliğe son vermek anlamlarına gelmektedir. Mevcut kirliliğin giderilmesi, kirliliğin oluşmadan önlenmesi ve çevrenin geliştirilmesi çevrenin korunmasına yönelik üç temel unsurdur. Çevre hukukunun amacı; çevresel değerler olarak insanlar, ekosistemler, kültürel ve doğal varlıkların yaşam çevresini insani eylemler ve hukuk araçları kullanarak bugünkü ve gelecek kuşaklar için genel menfaat ve kamu yararına uygun olarak korumaktır (Ertan, 2004: 372-373).

Çevre konusunda 1900’lerin başından beri bazı düzenlemeler yapılmasına rağmen özellikle 1970’li yıllardan sonra çevre sorunlarının kontrol edilemez biçimde hızla artmasıyla hukuksal olarak daha somut adımlar atılmaya başlanmıştır (Özkaya ve

diğerleri, 2007: 184). Çevresel değerlerin güvence altına alınması amacıyla çevre ile ilgili hükümlere Anayasalar, Kanunlar ve Yönetmelikler içinde yer verilmeye başlanmıştır. Ayrıca küresel düzeyde bir boyuta ulaşan çevre kirliliğini önlemek, çevreyi korumak, iyileştirmek, doğal kaynakların koruma ve kullanmaya yönelik esasların belirlenmesi için yapılan uluslararası antlaşmalar, çevreye yönelik yargı kararları neticesinde meydana gelen içtihatlar da çevre hukuku alanındaki gelişmeler olarak sayılabilir (Özey, 2009: 29). Bununla birlikte çevre sorunlarının çözümü için hukukun işlevi yasal düzenlemeler yapmak, kanunlar koymak, tüzük ve yönetmelikler çıkarmakla sınırlı değildir. Bilakis “gelişmelerin takip edilmesi, ihtiyaçların analizi, aksayan hususların gözden geçirilmesi ve varsa boşlukların doldurulması konuları da çağdaş şartların hukuka ve hukukçuya yüklediği ödevlerdir” (Özkaya ve diğerleri, 2007: 185).

1.1.7. Çevresel Etki Değerlendirmesi

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) bir faaliyetin veya işletmenin yapımı planlandığında, yapımına başlanmadan daha projelendirme aşamasında, neden olabileceği çevresel zararların önlenmesi ve çevrenin niteliğinin korunması için çevreye olabilecek tüm etkilerinin belirlenmesi, bu amaçla gerekli olan tüm tedbirlerin peşinen alınmasına yönelik yapılan inceleme ve uygulamaları ifade eden bir kavramdır (Çepel, 1996: 48).

Bir toplumun ekonomik anlamda gelişimine katkı sağlayacak bir proje ya da çalışmanın, çevre üzerinde neden olabilecek önemli etkilerinin önceden saptandığı bir süreç olan ÇED sadece karar verme süreci olarak düşünülmemelidir. Bu bağlamda ÇED hem karar verme süreci ile birlikte gelişir hem de onu destekler. ÇED ekonomik ve sosyal gelişmeye engel olmadan, yapılacak bir projenin veya faaliyetin tüm çevresel etkilerini ortaya çıkarmayı, olumsuz yönlerini düzeltmek için gerekli tüm tedbirlerin alınmasını, böylece çevresel değerlerin korunmasını amaçlamaktadır. Çevresel değerlerin korunmasının yanında ÇED'in önemli görevlerinden biri de proje ve faaliyetlerle ilgili karar vericilerin olası tüm faktörleri ve maliyetleri göz önüne alarak, en doğru kararı vermelerine yardımcı olmaktır (Özkaya ve diğerleri, 2007: 122). Bu anlamda ÇED en ekonomik çevre koruma aracıdır. Kirliliklerin artırılması gibi çok pahalı bir uygulama yerine planlanan bir projenin kirlenme gizil gücünü önceden belirleyerek kirlenmenin önlenmesine yönelik bir uygulamadır (Yaşamış, 2003: 18).

ÇED'in temel ilkelerinde planlama süreciyle bütünleştirme, mümkün olan en erken aşamada diyalog, karar verme, sorumluluk, politikacıların ve kamuoyunun yeterli bilinçte olmaları, çevre ile ilgili konulara yönelik eğitim, karar vericilerin üzerinde baskı oluşturma, karar verme sürecinde şeffaflık, danışma ve katılım, esneklik ve demokrasi önemlidir (Özey, 2009: 253).

İlk kez 1978 yılında, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin hazırladığı Ulusal Çevre Politikası Yasası ile uygulanan ÇED insanların sağlıklı bir çevrede hayatlarını sağlıklı bir şekilde sürdürmelerini ve sürdürülebilir kalkınma ile insanların yaşam standartlarını yükseltmeyi amaçlamaktadır (Özkaya ve diğerleri, 2007: 123). Türkiye'de ise ÇED çağdaş ve tüm dünyada kabul edilen anlamıyla ilk kez 1983 yılı 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun 10. maddesinde gündeme gelmesine karşın aradan 10 yıl geçtikten sonra yasanın 7 Şubat 1993 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmasıyla uygulama şansına kavuşmuştur (Yaşamış, 2003: 15). İlk yönetmeliğin yayınlanmasından sonra farklı tarihlerde 6 adet daha ÇED yönetmeliği yayınlanmış olup en son 25 Kasım 2014 tarihinde güncellenmiştir. Bu tarihten itibaren Türkiye'de çevresel kalitenin korunması açısından önemli bir aşamaya gelinmiştir (Turan ve Güner, 2017: 40-44).

Çevre koruma hareketlerinin özellikle gelişmiş ülkelerde kazandığı yaygınlık hükümetlerin ekonomik yatırımlar başta olmak üzere, çevreye olumsuz etkileri olabilecek projeler için ÇED uygulamalarında daha dikkatli davranmalarını sağlamaktadır (Özey, 2009: 253).

1.2. ÇEVRE SORUNU

Çevre sorunu kavramı canlı varlıkların karşılıklı etkileşimleriyle meydana gelen sistemin işleyişini zorlaştıran ya da çalışmaz hale getiren arıza veya düzensizlik olarak ifade edilebilir (Şahin, 2004: 432). Canlıların kendi aralarında ve fiziksel çevreleriyle ilişkisi hiçbir müdahaleye gerek olmadan sürüyorsa burada doğal denge veya bir başka deyişle ekolojik denge olduğu söylenebilir. Ekolojik denge bir zincirin halkalarına benzemektedir. Bu halkalardan birinin ya da birkaçının kopması zincirin bütünlüğü ve yapısının bozulmasına dolayısıyla ekolojik dengenin bozulmasına yol açar. İnsan bu halkalardan biri olmasına karşın, zincirin halkalarından birinin kopmasına neden olarak, dengeyi bozmuş ve her gün artan oranda çevre sorunu diye adlandırılan ortamın bozulması olayı ortaya çıkmıştır (Erten, 1995: 11-12).

Doğadaki temel fiziksel unsurlardan hava, su ve toprak üzerinde zararlı etkilerin oluşmasıyla çevre sorunları ortaya çıkmaktadır. Canlıların yaşamsal faaliyetleri üzerinde olumsuz etkilere neden olan bu sorunların tamamı çevre kirliliğini oluşturmaktadır. Çevre kirliliği doğanın kendini temizleyebilme kapasitesinin üzerinde yüklerin doğada oluşturduğu birikimlerdir (Özey, 2009: 19).

Çevre sorunları aşağı yukarı insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Tarihin hiçbir döneminde doğa kendi kendine çevre sorunlarına neden olmamıştır (Özey, 2009: 13). Çevre sorunlarının özünde insan ve doğa ilişkisi yatmaktadır (Bozkurt ve Kaman, 2018: 13). İnsanoğlunun dünya sahnesinde ortaya çıkmasıyla çevre sorunları da görülmeye başlar (Özey, 2009: 13). İnsan gücünün ve aklının varlığının farkına vardığı andan itibaren çevresi ile etkileşime girmiş ve doğadan faydalanmaya başlamıştır. Toplumsal yaşantısı gereği zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için doğal çevresini sürekli olarak kullanarak kendisine doğal çevreden farklı olarak bir de yapay bir çevre yaratmıştır. Zamanla zorunlu ihtiyaçlarını yerini daha konforlu bir yaşam elde edebilme arzusu almış, insan ve doğa arasında denge doğa aleyhine sürekli olarak bozulmuştur (Erten, 1995: 12-16).

İki milyon yıllık varoluşunun son birkaç bin yılı hariç insanoğlu avcılık ve toplayıcılığa dayanan bir yaşam tarzı sürmüştür. Bu yaşam tarzı insanın geliştirdiği en esnek ve doğaya en az zarar verdiği yaşam biçimidir. Birkaç bin yıl içinde yiyecek yetiştirmek ve hayvanlara otlak sağlamak amaçlı, ekosistemlerin büyük ölçüde değiştirilmesine dayanan çok farklı bir yaşam tarzı oluşmuştur. Yerleşik tarıma geçiş ile birlikte yerleşik topluluklar ortaya çıkmış ve nüfusları sürekli bir şekilde hızla artmıştır. Bunun sonucunda insanların istedikleri bitkileri yetiştirmesine ve istedikleri hayvanları beslemesine izin veren yapay bir ortam yaratmak amacıyla doğal ekosistemlerin değiştirilmesine dayanan tarım çevre üzerinde artan bir baskı oluşturmuştur. Yeryüzündeki yerleşik toplumların yaygınlaşması, kasaba ve köylerin ortaya çıkması ve artan nüfus da bu baskıyı artırmıştır (Özey, 2009: 13-14).

İnsanoğlu ilk olarak sanayi devrimi ile tabiat üzerinde hâkimiyet kurmaya başlamıştır (Görmez, 2010: 7). Önceleri ekip biçmeyle başlayan doğadan faydalanma ve doğaya müdahale etme isteği sanayi devrimiyle birlikte yok edici bir harekete dönüşmüştür (Erten, 1995: 16). Sanayileşme ile birlikte sanayi toplumu ortaya çıkmış ve böylece ekosistemin dengesi bozulmaya başlamıştır. İlk başta sınırsız ve bedelsiz

olduğu düşünölen doğanın devamlı olarak kazanç sağlamak için kullanılması, çevre sorunlarının en önemli göstergesidir (Görmez, 2010: 7).

Günümüzde özellikle teknoloji ve sanayinin ilerlemesi, hızla artan dünya nüfusu ve sağlıksız kentleşme ile birlikte çevre sorunları artmıştır (Parlak, 2004: 13). Bununla birlikte bilim ve gün geçtikçe endüstrileşen bilimin kullanımı ile birlikte tabiatın sırlarını keşfetme sürecinin devamında tabiat üzerinde egemenlik kurma ve onu dönüştürme çalışmaları başlamıştır. Bu sırada sanayileşme ideolojilerinin tamamlayıcıları olan merkezi devletler ve sanayi kapitalizmi de insanın tabiat üzerindeki hâkimiyetini ve tabiatı sömürsünü desteklemiştir. Sanayi devrimi ve teknolojik gelişmenin ortaya çıkardığı, önceleri sadece sanayi ülkelerinde, devamında da dünya çapında gün geçtikçe büyüyen kentler büyük sorun alanları oluşturmaktadırlar (Görmez, 2010: 9-12).

Dünyada var olan çevre kirliliğinin yarısının son 35 yılda oluştuğu yapılan araştırmalarda ortaya konulmaktadır. Göçler, düzensiz şehirleşme, ormanların ve doğal bitki örtüsünün tahrip edilmesi, yangın, erozyon, aşırı otlatma, su, kömür, kâğıt ve enerji kullanımı artışı, ev ve işyerlerinde ısınmak için kalitesiz yakıt kullanımının neden olduğu hava kirliliği çevre sorunlarının diğer önemli kaynaklarıdır. Bununla birlikte teknolojinin gelişmesi ile birlikte gelişen motorlu araçlar ve deniz araçları; arıtım işlemi yapılmadan kanalizasyon sularının alıcı ortama verilmesi ve sulama amaçlı kullanılması; maden, kireç, taş ve kum ocakları; gübre ve zirai amaçlı ilaçlar; katı atıklar ve çöpler; sulak arazilerin ve göllerin kurutulması; yanlış arazi kullanımı; atmosferik olaylar ve doğal afetler; radyasyon yayan tıbbi cihazların yaygın şekilde kullanımı; endüstri tesislerinin ve kentlerin neden olduğu gürültü gibi pek çok etken de çevre sorunlarının kaynakları olarak gösterilebilir (Özey, 2009: 20).

Kısaca çevre sorunları doğal kaynakların yoğun olarak kullanımı ile insanoğlunun toplumsal ve ekonomik faaliyetleri neticesinde ortaya çıkmış; özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren insan hayatını tehdit etmeye başlamıştır (Bozkurt ve Kaman, 2018: 10).

1800'lü yıllardan itibaren sanayinin ortaya çıkardığı olumsuzluklara karşı, doğayı korumaya yönelik çabalar öne çıkmıştır. Önceleri İngiltere'de sonrasında tüm Avrupa'da çevre ile ilgili dernekler kurulmaya başlamıştır. İngiltere'de kurulmuş olan Alpçilik Kulübü, Açık Alanları Koruma ve Kraliyet Kuşları Koruma dernekleri ile

ABD’de faaliyetlerine başlayan bazı dernekler bunlara örnek verilebilir. Başlangıçta kuşların korunması ardından tarihi ve doğal çevrenin korunması şeklinde gelişen bu hareketler II. Dünya Savaşından sonra ekolojik yönelimlere sahip olmuşlardır. Ekolojik düşünce 19. yüzyıl Avrupa’sında ileri sürülen düşüncelerin toplum tarafından kabul görmesiyle doğmuştur. Bu düşüncenin doğuşunda modernite eleştirilerinin katkısı inkâr edilemez. Bu bağlamda Rousseau, Marx, Nietzsche, Freud, Malthus, Darwin, Bertalanffy, Einstein ve Haackel gibi düşünürler ve bilim adamları ekoloji düşüncesinin doğuşunda, fikri-felsefi temellerinin atılmasında ve gelişmesinde katkıda bulunmuşlardır. 1900’lü yıllardan itibaren Batı düşüncesinde her alanda başlayan ve günümüze de taşınan tartışmalar içinde Marksist gelenek içinden gelen düşünürlerin fikirleri, ekoloji hareketlerinin doğuşunda son derece etkili olmuştur (Görmez, 2010: 63-67).

Doğanın bir parçası ve aynı zamanda ana aktörlerinden biri olan insan yaşamını ve geleceğini ciddi manada olumsuz etkileyen kötü gidişatın farkına özellikle yirminci yüzyılın son çeyreğinde varabilmiş, uluslararası alanlarda çevrenin korunması ve geliştirilmesine yönelik önlemler alınmaya çalışılmıştır (Parlak, 2004: 13-14).

Yakın zamana kadar insan ve doğa arasındaki ilişkiler genellikle bireysel, yerel, bölgesel ve hatta ulusal düzeyde ve insan merkezli bir yaklaşımla ele alınırken günümüzde ekosistemin geleceği, liberal dünya düzeni, kapitalist yaşam biçimi ve sınıflar arası ilişkilerin çevre üzerindeki etkileri sorgulanır olmuştur. Sanayici, bilim adamları ve aydınlardan oluşan Roma Kulübü’nün yeryüzünde çevre koşullarının ne yönde değişmekte olduğunu incelemek amacıyla hazırlattığı rapor bu alanda atılmış önemli bir adımdır (Keleş, 2013: 120).

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çevre sorunları konusu son yıllarda güncel yaşama iyice girmiştir. Nükleer enerjide ve termik santrallere ormanların tahribinden kıyıların bozulmasına, düzensiz şehirleşmeden sanayide kullanılan kimyasal maddelerin insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkisine kadar pek çok sorun Türkiye ile birlikte dünyada çözüm bulunmaya çalışılan problemler haline gelmiştir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2009: 13). Ayrıca hızla yok olan bazı canlı türleri, çölleşen verimli toprak ve araziler, Avrupa ve Amerika’da yaşanan asit yağmurları, sera etkisi, enerji krizi, yaygınlaşan radyoaktif maddeler ve neden olduğu hastalıklar gibi sorunlar bütün insanlık üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır (Görmez, 2010: 25).

Ekolojik denge birkaç noktadan bozulduğu için birbirine bağlantılı olarak bütün öğelerini etkilemekte ve hayatın her alanında tehlike kendini göstermektedir. Buna göre insanlık ve dünya için birbiriyle bağlantılı dört temel faktör ve tehlike olduğu söylenebilir. Kitle imhasına yol açacak dünya savaşları, aşırı nüfus, kirlenme, canlı türleri ve tabii kaynakların tükenmesi birbirine bağlantılı sorunlardır ve çözümü oldukça güçtür. Bununla birlikte şu anda bilinmeyen birçok sorunun gelecekte ne tür felaketlere neden olacağını bugünden kestirilemediği için ekolojik dengede ortaya çıkan bozulma ve çürüme bunlarla sınırlandırılmamaktadır (Görmez, 2010: 26).

1.2.1. Kentleşme

Kentleşme dar anlamda kentlerin ve kentlerdeki insan sayısındaki artış anlamına gelmektedir. Kentlerin nüfusu ekonomik, teknolojik, siyasal ve psiko-sosyolojik nedenlerden ötürü köyden kente göçle artar. Kentleşmenin stres, gürültü, kira fiyatlarının artması gibi sosyo-ekonomik etkileri yanında hava ve çevre kirliliği gibi çevre üzerinde olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Kentleşmenin sonucu olarak ortaya çıkan çevre kirliliği, genellikle insanoğlunun çeşitli faaliyetleri nedeniyle ekolojik dengede ortaya çıkan bozulmalar ve bunun sonucunda kentlerde oluşan hava kirliliği, kötü koku, zehirlilik, radyasyon, gürültü ve istenmeyen başka sonuçlar şeklinde tanımlanabilir. Kentleşmenin çevre üzerinde neden olduğu tahribat genellikle üç şekilde meydana gelmektedir. Bunlar (Özey, 2009: 202-203);

- Doğal yaşam alanlarının yerleşim alanlarına dönüşmesi,
- Aşırı doğal kaynak çıkarımı ve tüketimi,
- Atıkların dünya tabakaları (atmosfer, litosfer, hidrosfer) üzerindeki etkisi.

Ayrıca günümüz kentlerinin büyümesi çoğunlukla stratejik konumlarına ve ticaret yollarına olan mesafelerine göre gerçekleşmiştir. Bu durum kentlerin üzerinde kuruldukları toprağın tarımsal verim potansiyeli ve doğal yapısı hesaba katılmadığından gereksiz verimli toprak kaybının yaşanmasına neden olmuştur. Nüfus artışı, endüstrileşme ve doğal kaynaklar üzerindeki kirlilik tehdidi, insanlık ve ülkenin yararları açısından çok önemlidir. Birçok kentte sanayileşme kentsel açıdan elverişsiz bir yapılaşma içinde gerçekleştiğinden, kentlerin alt yapısı bu hızlı dönüşümü kaldıramamaktadır. Kentlerin büyümesi çoğunlukla konutlar için yeterli altyapı ve istihdam imkânı verecek güçlü bir ekonomik taban oluşmadan önce gerçekleşmektedir. Kentleşmeyle birlikte yeşil alanlarda betonlaşma, artan trafik için yolların yetersiz

kalması, eğitim kurumları sayısındaki yetersizlik ve kaçak yapılaşma gibi birçok sorun ortaya çıkmaktadır (Deniz, 2009: 101).

Şehirlerdeki konut arzının talebi karşılayamaması, konut ve arsa politikalarının bütünleşememesi ve konut finansman istemlerinin en dar gelirliye hitap edememesi gibi nedenlerle dar gelirliilerin ve şehre yeni göç edenlerin şehirde bulunan ekonomik, yasal ve kurumsal yapı içerisinde satın alabilecekleri konut bulmakta zorlanmaları nedeniyle şehirlerde kontrolsüz ve sağlıksız yerleşmeler ortaya çıkmaktadır. Bu yerleşmelere karşı etkin çözümler bulunamaması ve politik getirileri doğrultusunda affedilmeleri, ıslah edilmeleri ve tıpkılaştırılmaları nedeniyle tüm büyük şehirlerde kaçak yapı ve gecekondulara sürekli yenileri eklenmiştir (Özey, 2009: 207).

Birleşmiş Milletler (BM) Ekonomik ve Sosyal İşler Birimi'nce 2018 yılında hazırlanan "Dünya Kentleşme Beklentileri" isimli raporda, 1950'den itibaren dünyanın hızlı bir şekilde kentleştiği ve günümüzde nüfusun yüzde 55'inin kentlerde bulunduğu belirtilmiştir. Rapora göre 2050'de bu oranın yüzde 68'e çıkması beklenmektedir. Sürdürülebilir kentleşmenin başarılı gelişmenin anahtarı olduğu belirtilen raporda kentsel büyümenin sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel üç boyutu ile yakından ilgili olduğu, bu nedenle uzun vadede nüfus eğilimlerinin anlaşılmasıyla iyi yönetilen şehirleşme ile çevresel bozulmaların ve diğer potansiyel olumsuz etkilerin en aza indireceği vurgulanmıştır (United Nations, 2018: 2).

Türkiye'deki kentleşme oranının ise 1950'li yıllardan itibaren kentlere doğru olan yoğun göç hareketi nedeniyle arttığı görülmektedir. 2000'li yılların başında %65'e, 2012 yılında %77,3'e çıkan kentsel nüfus oranının, 14 ilde büyükşehir belediyesi kurulması ve büyükşehir statüsündeki illerde idari yapı değişiklikleri sonucunda TÜİK verilerine göre 2013 yılında %91,3'e, 2014 yılında %91,8'e, 2015 yılında %92,1'e, 2016 yılında %92,3'e ve 2017 yılında %92,5'e yükseldiği; 2018 yılında ise %92,3 olduğu açıklanmıştır (TÜİK, 2018a).

1.2.2. Ozon Tabakasındaki İncelme

Dünya çevresini saran ozon tabakası insan ve çevre için zararlı morötesi radyasyonu süzen bir tabakadır. Stratosferde yer alan ozon katmanının doğal dengesinin korunması yaşam kalitesi açısından olumlu etkilere sahiptir. Başka bir ifadeyle ozon yaşamı koruyucu bir katmandır (Keleş, 2013: 117). Ozon tabakasının incelenmesi nedeniyle güneşten gelen ultraviyole ışınları yeryüzüne ulaşmaktadır. Bu

radasyonlar insanlarda katarakt ve cilt kanserine neden olmakta, bulaşıcı hastalık riskini artırmaktadır (Ahluwalia, 2015: 98). Bitkilerin yaşam döngüleri değişmekte ve besin zinciri bozulmaktadır. Hayvanlar üzerindeki etkileri ise ciddi ve öngörmesi çok zordur. Ormanlar ve diğer ekosistemler zarar görmekte, rüzgâr modellerinin değişmesi ile birlikte küresel iklim değişikliklerine neden olmaktadır (Galashev, 2013: 66).

Ozon tabakasının incelmelerini önlemeye yönelik bireyler ve özel kesimdeki firmalar olarak kloroflorokarbon içeren maddelerin kullanımından kaçınmak gerekir. Ancak bu tutum tek başına yeterli olmadığından bireyleri, firmaları ve devletleri belli sınırlar içinde davranmaya zorlayıcı kurallar ve yaptırımlara ihtiyaç vardır. Bu nedenle ozon tabakasıyla ilgili olarak BM öncülüğünde 1985 yılında Viyana Sözleşmesi, 1987 yılında ise Montreal Sözleşmesi kabul edilmiştir. Sözleşme ve protokolün amacı ozon tabakasını tüketen maddelerin yayılmalarının azaltılması ve kontrol edilmesine yönelik tedbirler olarak ozon tabakasını korumaktır. Türkiye'nin her iki sözleşmeye de taraf olmuş ve Ozon Tabakasını İncelten Maddelerin Azaltılmasına Dair Yönetmelik hazırlanmıştır (Keleş, 2013: 118). Bununla birlikte Dünya Meteoroloji Kuruluşu tarafından yayımlanmış olan 2014 Ozon Tabakasının İncelmesi Bilimsel Değerlendirme raporunun özet bölümünde 1987 yılından itibaren ozon tabakasının incelmeye neden olan kimyasalların kullanımının azaltılarak yavaş yavaş kullanımına son verilmesi için ülkeleri gerekli politikaları uygulamaya sevk eden Montreal Sözleşmesi doğrultusunda yürütülen eylemler ile ozon tabakasındaki incelmenin 1980 seviyelerine dönerek iyileşme sürecinde olduğu ifade edilmiştir (World Meteorological Organization, 2014).

1.2.3. Enerji Kaynaklı Çevre Kirliliği

Enerji insanların günlük hayatlarını sürdürebilmeleri için gereklidir. Tarih boyunca toplumların evrimi, geliştirdikleri ve kullandıkları enerji kaynaklarına bağlı kalmıştır. Gelecekteki gelişme de aynı şekilde enerji kaynaklarının yeterliliğine bağlı olacaktır. Enerjinin, zaman içinde artan miktarlarda bulunmayacağına, hatta uzun vadede tükeneceğinin bilinmesi, enerjinin geleceği ile ilgili ciddi kaygılara sebep olmaktadır. Enerji insan yaşamında gerekli olmasının yanında üretimi, taşınması, çevrimi ve tüketimi ile çevre kirliliği nedenlerinden biridir (Keleş ve Hamamcı, 1993: 72). Bu nedenle ekologlar kendi kendilerini yineleyen, uzun süreçte tükenmeyecek doğal kaynaklar kullanmayı önerirler. Yirmi birinci yüzyılın başlıca enerji kaynakları

olan petrol, doğalgaz, kömür ve linyit yenilenemez özellikteki doğal kaynaklardandır ve kısa vadede tükenmeye mahkûmdurlar. Hatta insan oluşumu milyonlarca yıl süren bu kaynaklardan kömür yataklarını sadece 20 yılda, petrol yataklarını ise 50 yılda büyük ölçüde tüketmiştir. Halbuki, güneş enerjisi dört milyar yılı aşkın süredir uzaydan gelmekte; hem ekosfere can vermekte, hem ekolojik döngüleri döndürmekte, hem de birkaç istisna dışında tüm değişik enerji kaynaklarını sağlamaktadır. Dünya ülkelerinin çoğunun enerji politikaları, uzun süreli ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yeterince önem vermemektedir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2009: 123-128).

Bununla birlikte son yıllarda yaşanan çevre sorunlarının artması nedeniyle yenilenebilir enerjiye verilen önem gittikçe artmaktadır. REN21 tarafından 2018 yılında hazırlanan raporda 2017 yılında yenilenebilir enerji hedefleri ve destek politikalarına sahip ülke sayısının giderek arttığı, alt-ulusal hükümetlerin yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği girişimlerinde lider hale geldiği, birçok gelişmekte olan ülkenin, yenilenebilir enerji ve ilgili altyapı kaynaklarına yatırımlarını ve kullanımlarını genişlettiği, özel sektörün de satın alma ve yatırım kararları aracılığıyla yenilenebilir enerjinin kullanılmasını teşvik etmede giderek daha fazla rol aldığı, bunlar gibi olumlu gelişmelerin yenilenebilir enerji geçişinin mümkün olduğunu gösterdiği ifade edilmiştir (REN21, 2018: 17).

1.2.4. İklim Değişikliği

Dünya yüzeyi güneş ışınları ile sürekli ısınmaktadır. Bu ışınların çoğunluğu her ne kadar tekrar atmosfere yansıtılsa da bazıları atmosferdeki karbondioksit, azot oksit, metan ve su buharı gibi gazlardan oluşan doğal bir örtü tarafından tutulmakta ve yeryüzünün ısınmasına neden olmaktadır. Bu örtü tıpkı seradaki gibi güneş ışınlarının içeri girmesine izin vermekte ama ısının dışarı çıkmasını engellemektedir (Özey, 2009: 140-143). Sanayi Devrimi'nden itibaren yoğun olarak kullanılan fosil yakıtların yanması sonucu başta karbondioksit olmak üzere atmosfere salınan ve sera etkisine neden olan emisyonlar yerküre ikliminin doğal döngüsünde büyük değişiklikler meydana getirmiştir (Mazı, 2004: 147). İklim konusunda yapılan çalışmalara göre günümüzde dünyada ortaçağa göre daha sıcak bir iklim yaşanmaktadır. Dünya ölçeğinde son yüzyılda sera gazlarının 0,6 °C civarı sıcaklık artışına neden olduğu tahmin edilmektedir (Özey, 2009: 85). Dünyanın en yüksek dağlarından, okyanusların en derin yerlerine, kutuplardan ekvatora kadar dünyanın her tarafında iklim

sistemlerinde değişikliklere yol açan küresel ısınmanın etkileri görölmektedir (Özey, 2009: 140).

Dünyanın büyük bir kısmında 1970’li yılların sonlarından itibaren sıcaklık artışları ivme kazanmıştır. Isınma daha çok orta enlemlerde özellikle kış ve bahar aylarında belirgin olmuştur. Kuzey yarım kürede ilkbahar 1 hafta daha uzun olmuş ve donlu günler sayısı belirgin olarak azalma göstermiştir. Sera gazlarının etkisiyle gece sıcaklıklarında gündüz sıcaklıklarına göre daha büyük artış görölmüş ve yüksek enlemlerde yağış miktarı artma eğilimi göstermiştir. 100 veya 500 yılda bir tekrarlanan ekstrem iklim olayları 10 yıllık sürede birkaç kez meydana gelmeye başlamıştır (Çınar, 2008: 185). İklim değişmelerinin farklı bölgelerde, farklı sektörlerde ve toplumsal yaşam üzerinde değişik etkileri olmaktadır. Bu etkiler okyanuslardaki tuzlanmadan yağışların miktarına, rüzgârların yönü ve şiddetindeki değişikliklerden deniz suyu seviyesinin yükselmesi olaylarına kadar değişik şekillerde gerçekleşir (Keleş, 2013: 114). Denizler üzerinde yapılan araştırmalara göre ise denizlerin yılda ortalama 1 mm yükseldiği düşünölmektedir. Başka bir ifadeyle son yüzyılda deniz seviyelerinin 20-40 cm arası yükseldiği ve bu gidişle 2100 yıllarında şu anki durumun üzerinde 10-120 cm kadar daha yükseleceği tahmin edilmektedir. Ayrıca yine sıcaklık artışının bir sonucu olarak Pasifik Okyanusu’nda 130.000 kilometrekarelik bir alanda hayvansal planktonların %80’inin yok olduğu ifade edilmektedir (Özey, 2009: 85).

Günümüzde görölen başta aşırı sıcaklar, aşırı soğuklar ve aşırı yağışlar, olmak üzere kuraklık, çölleşme, kasırgalar, tayfunlar, siklonlar, tornadolar, hortumlar, buzulların erimesi, toz bulutları, yıldırım düşmesi, sis, dolu yağışları, tipi, çığ, don, buzlanma gibi birçok sorun iklim değişikliğine bağlanmakta ve bütün ölkelerin acilen önlem almalarını gerektirmektedir. İklim değişikliğinin küresel bir problem olması nedeniyle tek tek ölkelerin yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde alınacak önlemlerin sorunun çözümünde etkisinin sınırlı olacağından küresel düzeyde önlemler alınması bir zorunluluk haline gelmiştir (Mazı, 2004: 147).

Uluslararası platformda iklim değişikliği sorunu 1972 yılında BM’nin Stockholm’de düzenlediği “İnsan Çevre Konferansı” ile ilk kez görüşölmüştür. 1979 Birinci Dünya İklim Konferansı ve 1988 Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) ile uluslararası müzakereler için teknik altyapı hazırlıkları sunulmuştur. IPCC’de hazırlanan rapor 1990 yılında yayımlanmış, bilimsel verilerin şeffaflığı 1992

yılında Rio’da yapılan Yeryüzü Zirvesi’nde görüşülmüştür. Böylece Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) temelleri bu zirvede atılmıştır. (Kıvılcım, 2013: 35). Ancak kabul edilen bu sözleşmenin bağlayıcı bir özelliği bulunmadığı için ülkeleri bağlayıcı bir metnin gerekliliği görülmüş ve Japonya’nın Kyoto şehrinde düzenlenen 3. Taraflar Konferansında Kyoto Protokolü kabul edilmiştir. BMİDÇS ile başlayan ve Kyoto protokolü ile devam eden süreçte oluşturulan politikalarda fosil yakıtların kullanımının azaltılması, bunu yerine gerekli olan enerji için yenilenebilir enerji kaynaklarına başvurulması ve geliştirilmesi ile enerjinin etkin kullanımı yer almıştır. Yeni teknolojilerin kullanılması ile gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelerin teknolojik yardımları da bir diğer politika seçeneklerindedir (Mazı, 2004: 148). BMİDÇS, BM önderliğinde küresel ısınmaya karşı imzalanan uluslararası nitelikli bir çevre sözleşmedir. 1997 yılında imzalanan ve 2005 yılında yürürlüğe giren Kyoto Protokolü ise BMİDÇS’ye ait bir çerçeve niteliğindedir ve iklim değişikliği ile mücadele konusunda zorunlu hedefler içermektedir. ABD’nin dâhil olmadığı protokolde gelişmiş ülkeler 2012 yılından itibaren sera gazları emisyonlarının yüzde 5 düşürüleceğini kararlaştırmış, Çin gibi bazı gelişmekte olan ülkeler herhangi bir hedef koymamışlardır.

2007 yılında düzenlenen Bali Toplantısı’nda müzakereleri daha etkili hale getirmek ve ülkeler arasındaki farklılığı azaltmak için Bali Yol Haritası belirlenmiştir. Alınan kararlar bundan böyle müzakereler iki müzakere hattı ile (Sözleşme ve Kyoto) yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca 1 Ocak 2013 itibari ile Kyoto Protokolü’nün ikinci yükümlülük döneminin başlaması kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte 2012’den itibaren Japonya, Rusya Federasyonu, Yeni Zelanda ve Kanada hiçbir yükümlülük kabul etmeyeceklerini bildirmişlerdir (Kıvılcım, 2013: 41). BMİDÇS 21. Taraflar Konferansı 2015 yılında Paris’te düzenlenmiş ve Paris Anlaşması kabul edilmiştir. 4 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe giren bu antlaşma 2020 yılı sonrası için iklim değişikliği sorununun yönetimi için bir çerçeve niteliğindedir. Paris Anlaşması’nın, BMİDÇS’den en önemli farkı; gelişmiş ve gelişmekte olan ülke sınıflandırması yaparak iklim değişikliğine yönelik mücadelede “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler” ilkesine göre bütün ülkelerin sorumluluk almaları düşüncesine dayanacak bir sistem öngörülmüş olmasıdır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2018).

1.2.5. Biyolojik Çeşitliliğin Yok Olması

Biyolojik çeşitlilik, bir bölgedeki genler, türler, ekosistemler ve ekolojik olaylar ile oluşan bir bütündür. Başka bir ifadeyle biyolojik çeşitlilik, bir bölgedeki genleri, bu genlere sahip türleri, bu türlerin yer aldığı ekosistemleri ve bunları birbirine bağlayan olayları (süreçleri) tamamen kapsar. Bu bağlamda bir ekosistemdeki biyolojik çeşitlilik; genetik, tür, ekosistem ve ekolojik olaylar (prosesler) çeşitliliği şeklinde dört bölüme ayrılmaktadır (Işık, 2014: 4).

Bazı bilim adamları bir ülkenin temel doğal kaynaklarını oluşturan bu zenginliğe biyolojik zenginlik adını vermektedirler. Ülkelerin ekonomileri büyük oranda doğal kaynaklara dayanmaktadır. Biyolojik çeşitlilik hem yerküre hem de her bir ülke adına doğal zenginlik anlamına geldiğinden ekonomik kalkınma bakımından çok büyük öneme sahiptir. Bu bakımdan biyolojik çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesi çevrebilimi açısından günümüzün en önemli sorunlarından biridir (Keleş ve Hamamcı, 1993: 60-62).

20. yüzyılda, biyolojik çeşitlilik ve doğal kaynaklar, sürdürülebilir olmayan gelişmeler (sosyal ve çevresel bozulmalara neden olan insan etkinlikleri, politikalar) sonucunda tahrip edilmiştir (Demirayak, 2002: 5). Bu nedenle biyolojik çeşitliliğin korunması amacıyla uluslararası alanda bazı adımlar atılmıştır. Bunların başında gelen 1971 tarihli Ramsar sözleşmesinin konusu sulak alanların korunmasıdır. 1973 yılında kabul edilen Washington Sözleşmesi ile canlı ya da cansız tüm yabani hayvan ve bitki türlerinin uluslararası pazarda serbest bir şekilde alınıp satılabilmesi önlenmek istenmiştir. Diğer taraftan konusu yaban yaşamının ve Avrupa'da doğal yaşam ortamlarının korunması olan 1979 tarihli Bern Sözleşmesi doğal malvarlığının "içsel" bir değer taşımakta olduğuna dikkat çektikten sonra, taraf devletlere türlerin ve yaşam ortamlarının korunması yükümlülüğünü getirmektedir. Ayrıca Doğa Koruma Uluslararası Birliği, BM Dünya Çevre Programı ve Dünya Yaban Yaşamı Vakfı'nın desteğiyle 1982 yılında hazırlanan Dünya Doğa Şartı, evlerde beslenen ya da yabani tüm türlerin yaşamasını sürdürmeyi sağlama yükümlülüğü getirmiştir. Türkiye'de ise özellikle Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı (UBÇSEP) devletin 29 Ağustos 1996 tarihli ve 4177 Sayılı kanun ile onaylan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne taraf olmasının getirdiği yükümlülüğün bir gereği olarak hazırlanmıştır (Keleş, 2013: 45-47). UBÇSEP'nin temel hedefleri; biyolojik çeşitliliği korumak;

sürdürülebilir bir şekilde biyolojik kaynakların kullanılmasını sağlamak; genetik kaynaklar kullanılırken elde edilen faydaların adil ve hakkaniyetli bir şekilde paylaşımını gerçekleştirmektir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2008: 13-14).

1.2.6. Katı Atık Sorunu

Atık; üreten veya sahip olunan kişi tarafından çevreye atılmış, bırakılmış veya atılması gereken her türlü madde veya materyal şeklinde tanımlanmaktadır (Atık Yönetimi Yönetmeliği, 2015). Teknolojik gelişmeler ve sanayileşme ile paralel olarak yaşanan hızlı kentleşme ve nüfus artışı insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki baskısını hızla artırmaktadır. Bu süreçte üretim ve pazarlama faaliyetlerindeki genişleme, doğal kaynakların daha yoğun kullanımını kaçınılmaz hale getirirken, sürekli artan tüketim eğilimi ile birlikte oluşan atıklar da, hem miktar hem de zararlı içerikleri nedeniyle çevre ve insan sağlığını tehdit eder boyutlara ulaşmıştır (Kaçtıoğlu ve Şengül, 2010: 89-90).

Yönetim sorunu olarak ise; kentsel çevre yönetiminin önemli bir parçası olan katı atık yönetim hizmetlerine; özellikle kalkınmakta olan ülkelerde yerel yönetim bütçelerinin %10-40'ının ayrılmasına rağmen hizmetler istenen düzeyde sunulamamaktadır (Bartone, 1991: 525). Günümüzün önemli çevre sorunları arasında yer alan katı atıklar için uygulanacak atık yönetiminde ana ilke; atıkların kaynağında azaltılması, atıkların da mümkün olduğunca geri kazanılması olmalıdır (Özey, 2009: 215). Ayrıca atık yönetiminin sistem yaklaşımı ile ele alınması gerekmektedir. Buna göre atıkların insan çevresinden uzaklaştırılmasının yanında çevre koruma, enerji, istihdam, kaynakların korunması ve verimlilik artışı gibi konularla bütünlük içinde olması amaçlanmaktadır (Palabıyık ve Altunbaş, 2004: 103-122).

Türkiye'de 29314 sayılı Atık Yönetimi Yönetmeliği 02.04.2015 tarihinde yayınlanan Resmî Gazete ile yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte atıkların doğaya zarar vermeden önlenmesi ve azaltılmasına yönelik olarak; atık üretilmesi yerine temiz teknoloji tercih edilmesi, atıkların özelliklerinin bilinmesi, çevreye minimum zararı olacak ürünlerin üretilmesi, pazarlanmasının yanında sağlam, yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir ürün üretim teknolojilerinin kullanılması ile atık üretimi ve atıkların içerdikleri zararlı maddeler için çevre odaklı tasarım yaklaşımı modelinin gerektiği ifade edilmiştir (Şengün, 2015: 117).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ÇEVRE POLİTİKALARI ve YEREL YÖNETİMLER

Kökeni tarihi çağlara kadar dayanan ancak sanayi devrimi ile büyük bir hız kazanan ve son zamanlarda insanlık için büyük bir tehlike haline gelen çevre sorunlarının ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve idari birçok parametreyle yakın ilişkisi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte çevre sorunlarının sınır tanımaz özelliği, bir başka ifadeyle sadece kaynaklandığı yeri değil başka yerleri de etkileyebilme özelliğinden dolayı sorunun giderilmesi için küresel nitelikte çözümlere gereksinim duyulmaktadır. Bugün geldiğimiz noktada dünyanın hiçbir yerinde çevre sorunlarından uzak durmak veya çözüm üretmekten kaçınmak mümkün değildir. Bu nedenle, gerek sözü edilen parametrelerle olan ilişkisi gerekse küresel nitelikte çözümlere ihtiyaç duyulması nedeniyle çevre, politika kavramıyla birlikte düşünölmeye başlamıştır (Bozkurt, 2010: 8).

Politika deyince bir problemin çözümü için çeşitli stratejiler uygulayarak atılacak adımların ve alınacak önlemlerin belirlenmesi akla gelmektedir. Dolayısıyla politika potansiyel bir sorunun çözümü için geliştirilir ve geleceğe yönelik alınacak tedbirleri ve benimsenen ilkeleri içerir. Bu bakımından, bir ülkenin çevre ile ilgili tercihleri ve hedefleri, gelecek ile ilgili koruma, geliştirme ve düzenleme amacına yönelik her türlü plan ve programları çevre politikası içinde yer alır (Özkaya ve diğerleri, 2007: 187).

Çevre ile politika arasındaki ilişki dar anlamdaki politika kavramını içerdiği gibi, daha geniş anlamda belirli bir problemi çözmek amacıyla geleceğe dair alınan tedbirler ve benimsenen ilkeleri, toplumsal sistemdeki alt sistemlerden olan siyasal, sosyal, idari, ekonomik ve kültürel sistemler ile çevre arasındaki etkileşimi de içine alır. Buna göre çevre politikaları bireyler, sivil toplum kuruluşları (STK), devletler ve uluslararası örgütlerin çevre sorunlarını çözme amaçlı çabalarını; hükümetlerin çevreyi koruma ve geliştirme amacıyla aldıkları gelecek odaklı önlemleri de içermektedir. Bununla birlikte politika-çevre ilişkisini yalnızca çevre politikalarıyla sınırlamak doğru bir düşünce olmaz. Dahası politika ve çevre ilişkisi, konunun gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ve kapitalist, sosyalist gibi farklı sistemlerce ele alınış şeklini ve bununla

birlikte, mekanist düşünme tarzından ekolojik bakışa ve ekonomi politikten ekoloji politiğe ve ekolojizme giden yolda belirginleşen yaklaşımları ve hareketleri de içermektedir (Ökmen, 2004: 328).

Çevre politikaları ülkeden ülkeye farklı hedefler içermesine karşın insanların daha sağlıklı bir çevrede yaşamalarının sağlanması, çevresel sorunların çözümünde toplumsal adaletin sağlanarak yükün paylaşılması, çevresel değerlerin korunması ve geliştirilmesi gibi ortak ilkelere sahiptir. Ülkeler çevre politikası konusunda farklı yaklaşımlar sergileyebilmektedir. Bu farklılık çevre konusunda çalışmalarda bulunan kişi ve kurumlar arasında da görülebilmektedir. Ülkelerin siyasal ideoloji ve ekonomik durumları da çevre sorunlarına karşı yaklaşımlarını ve çevre politikalarını etkilemektedir (Özkaya ve diğerleri, 2007: 188).

Çevre politikalarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi ve sürekliliğinin sağlanabilmesi için mevcut çevre sorunlarının ve çözüm için izlenecek yolun en doğru şekilde tespit edilebilmesi ve bu yolun da ülkenin ihtiyaçları ile uyumlu olması gerekmektedir. Ayrıca çevre politikaları ile ekonomik kalkınma politikaları, kentleşme politikaları ile diğer toplumsal ve yönetsel politikalar arasında tutarlılık ve koordinasyon sağlanmalıdır. Ulusal çevre politikası bir ülkenin çevre konusunda geleceğe yönelik hedef ve tercihlerini gösterirken, uluslararası çevre politikası ise uluslararası alanda çevre konusunda yapılacak çalışmaları ve izlenecek yolu göstermektedir. Ülkelerin çevre politikaları ile uluslararası çevre politikalarının birbiriyle uyum içinde yürütülmesi gerekmektedir. Çevre hukuku vasıtasıyla uluslararası çevre politikaları ulusal çevre politikalarını etkileyebilmekte; buna ek olarak başarılı olmuş ulusal çevre politikaları da kaynak olarak uluslararası çevre politikalarının gelişmelerine katkı sağlayabilmektedirler (Palabıyık, 2004: 252-253).

Ayrıca ülkelerin siyasal rejimlerinin tek partili otoriter ya da çok partili rejim olması; ekonomik sistemlerinin kapitalist, liberal, sosyalist veya kapitalist ağırlıklı karma bir nitelikte olması gibi farklılıklar göstermesi çevre politikalarında farklılıklara neden olmaktadır (Keleş ve Hamamcı, 2002: 317).

2.1. TÜRKİYE'DE ÇEVRE POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye'de çevre politikalarının izlediği tarihsel gelişim incelendiğinde Osmanlı İmparatorluğu'ndan itibaren cumhuriyetin kurulmasına kadar ki dönemde çevreye yönelik kapsamlı bir politikadan söz etmek mümkün değildir. Cumhuriyetin

kurulmasından 1960'lı yıllara kadar olan dönem ise çevre olgusunun yeni yeni ortaya çıktığı ve çevre kavramının oluşmaya başladığı dönemdir (Bozkurt ve Kaman, 2018: 56). 1960 sonrasında çeşitli gönüllü kuruluşlar ve baskı kümelerinin çevre konusundaki faaliyetleriyle toplumun ilgisi uyandırılmıştır. Ancak bu faaliyetlere katılan meslek ya da uzmanlık kuruluşlarının çalışmalarının tamamı çevresel değerleri korumak ve geliştirmek, çevrenin bozulmasını önlemek ve kamuoyunu bu konuda bilinçlendirmek ile sınırlı kalmıştır (Ökmen, 2004: 357). 1963'ten itibaren Türkiye'de Beş Yıllık Kalkınma Planları hazırlanmaya başlamış ve çevre politikalarına kalkınma planlarında yer verilmiştir. Bununla birlikte 1970'lere kadar önemli çevre sorunlarıyla karşılaşmadığı için ancak Üçüncü Kalkınma Planı'ndan itibaren çevreye yönelik özel bölümlere yer verilmiş ve özel politikalar geliştirilmiştir.

Türkiye gelişmiş sanayi ülkelerinden farklı olarak, geç sanayileşen bir ülke olduğu için çevre sorunlarıyla geç karşılaşmıştır. Türkiye'de çevre sorunlarının insan sağlığına zarar verici boyutlara ulaşması 1970'li yılların sonlarını bulur (Ökmen, 2004: 356). Bu tarihlerde sanayileşme ve kentleşmenin devlet katında artışı çevre sorunlarının en önemli nedenleri olarak görülmüş ve çevre politikaları gündeme gelmiştir (Bozkurt ve Kaman, 2018: 56). Özellikle kentsel alanlarda ve kıyı bölgelerimizde kirliliğin büyük boyutlara ulaşması nedeniyle çevre sorunları bu yönde geliştirilen politikalar çerçevesinde ele alınmaya başlamıştır (Ökmen, 2004: 356).

Türkiye'de çevreyi koruma düşüncesiyle gösterilen tüm çabalara ve örgütlenmelere rağmen bütüncül anlamda bir çevre politikası kavramının tartışılmaya başlaması yenidir. 1970'li yıllardan beri çevre konularından bahsedilmesine ve hukuk sisteminde çevre ile ilgili maddelerin uzun süredir var olmasına rağmen, çevre politikası kavramı ve kapsamı 1980'lerden itibaren tartışılmaya başlanmıştır (Ökmen, 2004: 358). 1982'den günümüze kadar olan dönem devlet katında çevre politikalarının kabul gördüğü ve ortaya çıktığı dönemdir (Bozkurt ve Kaman, 2018: 56). Çevre konusunda ortaya çıkan hassasiyet kendisini 1978 yılında Başbakanlığa bağlı bir Çevre Müsteşarlığı kurulmasında, 1982 Anayasası'nda çevre ile alakalı 56. maddenin yer almasında, 1983 yılında Çevre Yasası ile birlikte yine bu yıllarda Milli Parklar, Boğaziçi ve Doğa ve Kültür Varlıklarını Koruma yasalarının çıkarılmasında göstermiştir (Keleş ve Hamamcı, 1993: 204).

2.1.1. Cumhuriyet Öncesi Çevre Politikaları

Osmanlı İmparatorluğu çevre konusunda belli bir duyarlılığa sahip olsa da çevreye ilişkin kapsamlı bir politikaya sahip olduğu söylenemez. Ancak imparatorluğun son yıllarında çevre konusunda bazı hukuki düzenlemelere gidildiği görülmektedir. 1839'da kurulmuş olan Beynelmilel Sıhhiye Meclisi bu düzenlemelerden ilk olanıdır. 17. yüzyılın sonlarında başlanan kent planlamaları çevre sorunlarına yönelik olduğundan; 18. yüzyılda yapılan kent planlamaları ve imar çalışmaları çevre politikası olarak değerlendirilebilir (Görmez, 2010: 149). 1882 yılında çıkarılan Ebniye Kanunu Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk imar kanunu olması nedeniyle önemlidir. Bu kanuna göre belediyelere açacakları sokaklar ve yolların çevreleri için harita yaptırmaları ve bunu halka ilan etmeleri zorunluluğu getirilmiştir. Ancak bu kanun düzenlemesi sadece İstanbul ile sınırlı kalmış hatta 1900'lü yıllara kadar İstanbul'da imar konusunda önemli bir gelişme yaşanmamıştır (Görmez, 2010: 149).

Osmanlı Devletince hazırlanan ancak dönemin şartları nedeniyle uygulamada pek de başarı sağlanamayan bu düzenlemeler cumhuriyete miras kalmış, cumhuriyetin ilk yıllarında olmasa bile ilerleyen yıllarda çevre politikalarının oluşumuna yönelik önemli gelişmeler gerçekleşmiştir (Bozkurt, 2010: 12).

2.1.2. Cumhuriyet Sonrası Çevre Politikaları

Türkiye'de Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında çevre politikası konusunda çok fazla bir şey yapıldığı söylenemez. Savaştan yeni çıkmış bir ülkenin önceliğinin yeni bir devlet olmaya çabalamak olması bunda önemli bir faktördür. Yeni cumhuriyetin başkenti Ankara olduğu için yöneticiler ilk olarak Ankara'nın sorunlarına odaklanmışlardır. Bu dönemde başka bir öncelikli konu da yıkılan Anadolu kentlerinin imaridir. Cumhuriyet döneminde çevreye ilişkin hükümlerin yer aldığı ilk düzenleme 1925 yılında yürürlüğe giren 642 sayılı kanundur. Ebniye Kanunu'nun bazı maddelerinde değişiklik yapan bu kanunla belediyeler birçok binanın yandığı alanlarda önemli düzenleme yetkilerine sahip olmuşlardır. Bu dönemde daha çok İstanbul'da kent planlaması, mimari ve benzer konularda ilmi çalışmalar ve yayın faaliyetleri yürütülmüştür. Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki dönemde 1580 sayılı Belediye Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu gibi kentleşme konusunda birçok düzenleme yapılmıştır. Ayrıca 1937

ve 1956 yıllarında ormanları, 1960 yılında yeraltı sularını devletin tasarrufuna bırakan kanunların çıkarılması da çevre korumaya yönelik düzenlemeler olarak sayılabilir (Görmez, 2010: 150-151). 1960'tan sonra çevre konusunda yapılan yasal düzenlemelerin sayısı giderek artmaya başlamıştır. Örneğin Gecekondu Kanunu (1966), Su Ürünleri Kanunu (1971) ve Eski Eserler Kanunu (1973) çevre konusunda önemli düzenlemelerdir (Bozkurt, 2010: 18).

Türkiye'de 1961 Anayasası ile kalkınma ve sanayileşme çalışmalarının bir plan dâhilinde gerçekleştirilmesi kabul edilmiş ve Beş Yıllık Kalkınma Planları hazırlanmaya başlamıştır (Görmez, 2010: 154). 1970'lere kadar Türkiye'de önemli çevre sorunları yaşanmadığından çevre politikaları üretilmemiş, bu zamana kadar yaşanan sorunlar eski düzenlemelerle çözülmeye çalışılmıştır. 1970'li yıllardan itibaren özellikle 1972 Stockholm Çevre Konferansı ile birlikte Türkiye'de çevreye ilgi artmış ve çevre politikaları üretilmeye başlamış, üretilen çevre politikalarının doğrudan çevre sorunlarını çözmeye yönelik olması gerektiği gerçeği kabul edilmiştir (Bozkurt ve Kaman, 2018: 64). Bu bağlamda doğrudan veya dolaylı olarak kalkınma planlarında çevre ve çevre ile ilgili politikalara yer verilmiştir (Bozkurt, 2010: 17).

I. ve II. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında çevre sorunlarını içeren özel düzenlemelerin ve ayrıntılı politikaların oluşturulduğunu söylemek mümkün değildir. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963-1967) "Sosyal Kalkınma ve Gelişme" ile "Tarım ve Endüstriyel Üretim" bölümleri dâhilinde dolaylı yönden çevre ile ilgili konulara değinilirken, II. Plan'da yine çevreye yönelik çarpık kentleşme, şehircilik ile ilgili problemler, bölgesel kalkınma ve sağlık politikalarına uygun kentleşme stratejileri gibi bölümlere yer verilmiştir (Egeli, 1996: 89).

II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan (1968-1972) itibaren "Çevre Sektörü" planlara dâhil olmaya başlamıştır. Bir yandan 1960'lı yıllarda sanayileşme ve kentleşmenin dünyada yol açtığı özellikle kentsel çevre sorunları, diğer taraftan dünyada Roma Kulübü'nün raporları ve Stockholm Çevre Konferansı ile birlikte dünyada çevre sorunlarına karşı oluşan kamuoyu Türkiye'yi de etkisi altına almıştır (Görmez, 2010: 154). Bu etkinin altında hazırlanan III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1973-1977) dördüncü kısım on dördüncü bölümde çevre sorunları konusunda tanım ve kapsam belirtilmiştir. Çevre konusunda belirlenen ilkeler ve alınacak tedbirler ise çevre ve insan ilişkilerini rasyonel bir şekilde sürdürerek sosyal ve ekonomik kalkınma

sağlamak, Türkiye’yi sanayi sektörüne yönlendirmek ve bu sebeple oluşabilecek çevre sorunlarına karşı halkı bilinçlendirmek, çevre sorunları ile ilgili yasal düzenlemeler yapmak, uluslararası araştırma ve geliştirme toplantılarına katılmak şeklinde ifade edilmiştir (Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1972: 274).

İlk kez III. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ülkenin büyük yerleşim merkezlerinde çevre kirliliğinin ortaya çıktığı, çevre sağlığının önemli bir sorun haline geldiği ve erozyonun önlenmesi gerektiği ifade edilerek özerk bir çevre örgütünün kurulması gerektiği belirtilmiştir (Bozkurt, 2010: 46). Bunun devamında doğal varlıkları korumaya öncelik verecek, merkez ve yerel kademelerde yaşanan çevre sorunlarına çözümler üretecek, özel sektör ile kamu kurum ve kuruluşları arasında etkileşim, eşgüdüm ve denetim sağlayacak bir çevre yönetim sistemi arayışına gidilmiştir (Torunoğlu, 2017: 155).

Böylelikle Türkiye’de çevre politikasının ulusal bir nitelik kazanması ilk kez bu planla gerçekleşmiştir (Bozkurt, 2010: 46). Ancak planda yer alan çevre ile ilgili hükümlere rağmen, çevreye yeterince önem verilmemiştir (Görmez, 2010: 154). Nitekim III. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nı incelendiğinde; Türkiye’deki hava, su ve kıyılar konularında çevre sorunlarına değinilmiş ve planlama sistemi içinde bir bütün olarak bu sorunların ele alınmasının gereği söylenmiştir. Ancak ülkenin sanayileşme hedefinden alıkoyacak bir yükümlülüğün kabul edilmeyeceği şart koşularak çevre konusuna özen gösterileceği belirtilmiştir (Keleş ve Hamamcı, 2002: 324).

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın (1979-1983) “Bölgesel Gelişme ve Yerleşme” başlığı altında çevre sorunları tanımlanarak bu sorunların sanayileşme ve kalkınmadan soyutlamaksızın çözümünün bir önceki planda ana politika olarak kabul edildiği ve kamuoyunun da bu konuda bilinçlendiği ifade edilmiştir (Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979: 55). Mevcut çevre sorunlarına ilişkin değerlendirme ise şu şekilde yapılmıştır (Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1978: 55-56): Türkiye’deki insanların yerleşimleri, tarım ve sanayi nedenli oluşan çevre kirliliği çoğunlukla bilinmemektedir. Bununla birlikte bu kirliliğe karşı yürütülecek savaşta ülkenin toplumsal ve ekonomik yapısına en uygun politikaların neler olduğu bu ekolojik havzaların kendilerini yenileyebilme ve kirliliği emebilme kapasitelerinin durumu kirliliği emebilme ve kendini yenileyebilme kapasiteleri bilinmemektedir. Ayrıca ekolojik havzaların durumuna göre farklılaşan çevre standartları da

geliştirilmemiştir. Önlemler ve çözüm önerilerinde sağlıklı kararlar alınabilmesini sağlayacak kriterler olmadığından uygulama süreçlerinde farklı yaklaşım ve kararsızlıklar dikkati çekmektedir.

“Dördüncü Planın Temel Politikaları” başlığı altında ise çevre politikaları ile ilgili kentleşme, tarımda çağdaşlaşma ve sanayileşme sürecinde çevreye de dikkat edilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte planda; çevre sorunlarının yaratılmadan önleme aşamasında çözüme kavuşturulması, alternatif çözüm önerilerinin üzerinde durularak ekolojik ve sosyal yapı için en uygun çözümlerin bulunması, çevre sorunlarına yönelik çalışan dernek, vakıf vb. gönüllü kuruluşların plan doğrultusundaki çalışmalarının desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir (Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1978: 202-203). Ayrıca Ankara’da yaşanan hava kirliliği, Haliç ve İzmit Körfezlerinin temizlenmesi, çevre ile ilgili kararların mahalli idarelere bırakılması, merkezi yönetim ile mahalli idareler arasında bir iletişim ağının kurulması, büyük kentlerin çevrelerinde yeşil kuşaklar meydana getirilmesi, Türkiye’nin tarihi ve doğal güzelliklerinin konumu ve kitle turizmine faydaları, çevre hususunda faaliyet gösteren vakıflar, dernek ve diğer STK’ların faaliyetlerinin değerlendirilmesi de bu planda yer almıştır (Keleş ve Hamamcı, 2002: 325). Bu planın önceki plandan farkı hem onarıcı hem de önleyici nitelikte çevre politikaları içermesidir (Bozkurt ve Kaman, 2018: 63).

V. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın (1985-1989) “Sosyal Hedef ve Politikalar” başlığı altında çevre sorunlarına yer verilmiş ve ilk defa çevre temizliğinin sağlanabilmesi amacıyla yürütülmesi gereken politikalar açıklanmıştır. Planda Türkiye’de tabii afetler, şehirleşme ve erozyon nedeniyle çevre kirliliği olduğu, tarımda çağdaşlaşma ve hızlı sanayileşmenin sonucunda çevre sorunlarıyla karşı karşıya kalındığına dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda temel yaklaşımın; sadece mevcut çevre kirliliğine engel olmak yerine gelecek nesillerin de yararlanabilmesi için doğal kaynakların kullanılması, korunması ve geliştirilmesine özen gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca yatırım kararları alırken ve arazileri kullanırken henüz planlama evresindeyken çevre sorunlarının teşhis edilmesi konusunda mevzuata göre tedbirlerin alınması; yapılacak yatırımların projelendirme, ön izin, tesis izni, proje değerlendirme ve üretim evrelerinde sistemli olarak çevre etkeninin değerlendirileceği belirtilmiştir. İçme ve kullanma suyu için insan sağlığına yönelik gerekli hususların sağlanması, suyun farklı kullanım amaçlarını göz önüne alan atık standartları ve alıcı

ortam düzenlemesi ile sanayi atıklarının denetlenmesi de planda yer almıştır (Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985: 119). Bu planla birlikte Türkiye’de çevre politikalarına ilgi artmış, sürdürülebilir kalkınmanın önemine dikkat çekilmiş, doğal kaynakların kullanımında ekolojik dengenin korunması, kaynakların gelecek nesillerin faydalanabilmeleri için korunup geliştirilmesine dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Bozkurt ve Kaman, 2018: 65).

1980’li yıllardan itibaren daha da artan çevre sorunları kalkınma planlarının çevre konusundaki politikalara daha çok yer vermesi ile birlikte çevreye yönelik teşkilatlanma ve yasal düzenlemelerde de gelişmeler yaşanmasına neden olmuştur. Stockholm konferansında kabul edilen sağlıklı ve insan onuruna yakışır bir çevrede yaşama ilkesinden esinlenen 1982 Anayasası çevre konusunda ilk kez özel hükümler içermesi nedeniyle önemli bir gelişmedir. Bu gelişmenin devamında 1983’te Çevre Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Milli Parklar Kanunu ve Boğaziçi Kanunu; 1985’te İmar Kanunu çıkarılmıştır. 1989’da Özel Çevre Koruma Başkanlığı kurulurken ÇED ve çevre konusunda pek çok yönetmelik hazırlanmıştır (Bozkurt, 2010: 21-22).

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987 yılında yayınlanan “Ortak Geleceğimiz” raporu sürdürülebilir kalkınma kavramını tüm dünyanın ve Türkiye’nin gündemine getirmiştir.(Özçelik ve Barut , 2017: 9). Bu bağlamda, VI. Beş Yıllık Kalkınma Planının “Sosyal Hedef, İlke ve Politikalar” bölümünde yer alan “Çevre ve Yerleşme” başlığı altında çevre sorunları ile ilgili ilke ve politikalara yer verilmiştir. Buna göre; doğal kaynakların yönetiminde doğal kaynaklara ve insan sağlığına zarar vermeden sürekli bir ekonomik kalkınmak sağlamak; gelecek kuşakların insanca yaşayabilecekleri doğal fiziki ve sosyal bir çevre bırakmak temel ilke olarak benimsenmiştir. Planda tüm ekonomik politikalarda çevre boyutuna dikkat edilerek bakanlıklar yetki sınırları dâhilinde yer alan faaliyetlerinin çevresel etkilerinin tespiti, önlenmesi, bu hedef doğrultusunda politikalar yürütülmesinden sorumlu tutulmuş, koordinasyonun ise çevre işlerinden sorumlu kurum tarafından sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca çevre bilincini yaygınlaştıracak şekilde bütün planlama evrelerinde çevre faktörünü dikkate alarak araştırmalar yapılması, çevre sorunları konusunda gerekli önlemlerin kirlilik oluşmadan alınması, çevre standartları oluşturulurken mevcut teknoloji ve ülke

şartlarının birlikte değerlendirilmesinin önemi üzerinde de durulmuştur (Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1989: 178-179).

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı önceki planların aksine çevre sorunlarına en ayrıntılı şekilde, en geniş yer ayıran, yaklaşım itibariyle oldukça önem veren bir plandır. Bununla birlikte III. Beş Yıllık Kalkınma Planında olduğu gibi yine kalkınma–çevre ilişkilerinin üzerinde durulmakta, fakat ötekinden farklı olarak “ekonomik politikalarda çevre boyutunun ele alınması” gerektiği ifade edilmektedir. Ancak bu plana rağmen 2872 Sayılı Çevre Kanunu’nun bu konuda çevre bakımından olumsuz bir tavır takındığı görülmektedir (Görmez, 2010: 155).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın (1996-2000) üçüncü bölümünde yer alan “Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesi” başlığı altında amaç, ilke ve politikalara yer verilmiştir. Buna göre; sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı çevre konusunda temel strateji olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda ticari, ekonomik, siyasi ve sosyal bakımdan birbiriyle bütünleşmiş ve uyumlu bir yaklaşıma göre çevre korunmasının sağlanmasının gerektiği belirtilmiştir. Çevreyi korumaya yönelik önlemlerin alınmasında çevreyle doğrudan ya da dolaylı ilgisi olan kurumlar arasında işbölümünün ve işbirliğinin sağlanması doğrultusunda projeler geliştirilmesi ve eşgüdüm içinde etkili şekilde çalışacak bir çevre denetim sistemi kurulmasının gereği vurgulanmıştır. Bu amaçla yerel yönetim kurumlarında çevre birimleri oluşturulması; etkili bir çevre yönetimi sağlamak amacıyla Ulusal Çevre Stratejisi hazırlanması, uluslararası alanda ortak sorumluluk ilkesi doğrultusunda küresel kirlilikle mücadele edilmesi ve ÇED sisteminin etkinleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1996: 158-159). Çevre konularında uluslararası sorumluluklar, ulusal gelir hesaplarına çevrenin de dâhil edilmesi ve eğitim konusundaki önlemler de VII. Plan’ın sunduğu yeniliklerdendir (Keleş ve Hamamcı, 2002: 329).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın (2001-2005) çevre bakımından mevcut durum değerlendirmesinde; Türkiye’de temiz bir çevre için halkın duyarlılığın arttığı çevre sorunlarını ortadan kaldırabilmek amacıyla kurumsal yapı mevzuatın oluşturulmasında ilerlemeler kaydedildiği ve Ulusal Çevre Eylem Planı’nın (UÇEP) hazırlandığı belirtilmiştir. Diğer taraftan sürdürülebilir kalkınma bakımından bir taraftan doğal denge ve insan sağlığını koruyup doğal kaynakların yönetimini sağlarken diğer taraftan ekonomik kalkınmayı sağlayacak, gelecek nesiller için daha sağlıklı fiziki, doğal ve sosyal bir çevre bırakılmasına imkân verecek bir gelişme

olmadığına, çevre yönetimine etkinlik kazandırılmadığına dikkat çekilmiştir. Ayrıca eğitim eksikliği, kararlara katılım ve yerelleşme konularında eksiklikler bulunduğu, çevre politikalarının sosyal ve ekonomik politikalara uyumunun sağlanamadığı, ekonomik araçların gereği gibi kullanılmadığı, ÇED Yönetmeliğinin uygulamasında başarı sağlanamadığı ve çevresel denetim sisteminin kurulamadığı ifade edilmiştir (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Programı, 2000: 187).

Mevcut durum ortaya konulduktan sonra “Amaç, İlkeler ve Politikalar” başlığı altında sosyal ve ekonomik gelişmeyi gerçekleştirirken estetik, tarihi ve kültürel değerler ile ekolojik denge ve insan sağlığının korunmasının temel amaç olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda çevre sorunları ile ilgili çözümler için toplum olarak katılım ve uzlaşma düşüncesi üzerinde durulacağı, UÇEP doğrultusunda öncelik verilen etkinliklerin incelenerek uygulanması amacıyla temel ilgi grupları arasında gerekli eşgüdümün sağlanacağı, çevre sorunlarına bulunacak çözümler ile doğrudan ve dolaylı ilgili olan kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve işbölümü sağlamak için mekanizmalar ortaya konulacağı ifade edilmiştir. Ayrıca çevre yönetimi araçları kullanılarak çevre yönetiminin, ekonomik araçlar kullanılarak sosyal ve ekonomik politikalar ile çevre politikalarının uyumunun sağlanabileceği vurgulanmış, çevre politikaları ile ekonomik ve sosyal politikaların entegrasyonunda ekonomik araçlardan, çevre yönetiminin geliştirilmesinde çevre yönetim araçlarından faydalanılmasının önemi vurgulanarak uzun vadede çevre sorunlarının çözümüne yönelik uygulanan strateji ve politikaların ülkenin durumu de hesaba katılarak uluslararası standartlar ve Avrupa Birliği (AB) normları ile uyumlu olmasının sağlanacağı belirtilmiştir (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Programı, 2000: 188).

IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlık aşamasında Çevre Özel İhtisas Komisyonu tarafından bir rapor hazırlanmıştır. Bu raporun amacı; Türkiye’de çevre yönetiminin gelişim yönünü ve çevre politikasının başlıca ilkelerini belirlemektir. Raporunda tüzel, yönetsel ve ekonomik bakımdan yaşanan değişimler açısından hem ulusal hem de uluslararası alanda çevre sorunları konusundaki gelişmeler değerlendirilmiş; Türkiye’nin çevre yönetiminde geleceğe dönük stratejiler belirlenmiştir (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 2007: 1). Raporun başlıca stratejik hedefi ise gelecek nesiller için doğal kaynakların korunma ve kullanım koşullarının tespit edilmesi ve çevre yönetiminin kurularak bu kaynaklara herkes tarafından sağlıklı ve adil ulaşım imkânının sağlanmasıdır. Ayrıca raporda çevre yönetiminde şu ankinden daha etkili bir sistem oluşturmak amacıyla mevcut kurumsal

yapının gözden geçirilip tekrar düzenlenmesinin gerektiği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda bazı politikalar belirlenmiştir. Bunlar; çevre bilincinin yaygınlaştırılması, ekonomik ve sosyal kararların alınması sürecinde çevresel değerlerin göz ardı edilmemesi, çevre ile ilgili kararlar alınırken ve yasaların yapımında özel sektör, STK'lar ve halkın aktif katılımının sağlanmasıdır. Dünya ve bölgedeki çevre politikaları için alınan kararlara Türkiye olarak aktif katılımın sağlanması, bu doğrultuda etkin bir şekilde yasal düzenlemelerin uygulanması ve bu süreçte şeffaflığın sağlanmasının gerekliliği de vurgulanmıştır (DPT, 2007: 73-75).

IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013) daha önce hazırlananlardan farklı bir şekilde yedi yıllık bir süreç için hazırlanmıştır. Planın on temel ilkesinden biri çevre ile doğrudan ilgili olan, “Kültürel ve doğal varlıklar ile çevrenin gelecek kuşakları da dikkate alan bir anlayış içinde korunması esastır” (Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2006: 3) ilkesidir. Planın “Çevrenin Korunması ve Kentsel Altyapının Geliştirilmesi” başlığı altında çevre konusunda bir değerlendirme yer almaktadır. Buna göre; üretimin ve çevrenin korunmasının olumsuz etkilenmesini önlemek adına doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ile ilgili kurumlar ve kuruluşlar arasındaki yetki ve görev dağılımında var olan belirsizliklerin tam olarak giderilemediği ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı üzerindeki sanayileşme ve hızlı nüfus artışından kaynaklanan baskının devam ettiği, belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye'deki biyolojik çeşitlilik ve doğal bitki gen kaynağının sürdürülebilirliği ve korunması yönünden biyoteknoloji ürünler ile genetik olarak değiştirilmiş organizmaların dolaşımı ve kullanımında gerekli standartların belirlenmesi ihtiyacının sürdüğü ifade edilmiştir (Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2006: 28).

Doğanın korunması, gürültü, atık yönetimi ve çevresel etki değerlendirme mevzularında AB'ye uyum için ilerleme kaydedilmesine karşın, çevre konusunda düzenlemelerin hala istenilen düzeyde olmadığı ve gereken yüksek maliyetli yatırımlar için yeni finansman yöntemlerinin gerekli olduğu vurgulanmıştır (Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2006: 28).

X. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (2014-2018) “Yaşanabilir Mekânlar ve Sürdürülebilir Çevre” başlığı altında; şehirleşme ve mekânsal gelişmenin dengeli olarak oluşturulması; sağlıklı, yeterli ve güvenli olarak herkesin barınma ihtiyacının karşılanması; kırsal kesim ve yerel ekonomilerin güçlendirilmesi ile bölgesel gelişme gibi konulara yer verilmiştir. Bu konularda benimsenen yaklaşım ise yaşam kalitesi ile

birlikte insanı daha çok merkeze almak olmuştur. Buna göre yaşam mekânlarının sadece rekabetçiliği ve ekonomik gelişmeyi desteklemelerinin yeterli olmadığı aynı zamanda çevreye duyarlı, afetlere dayanıklı, sosyal kaynaşma ve dayanışmayı özendirici, kültürel değerlere saygılı olarak tasarlanıp inşa edilmesinin önemi ifade edilmiştir (Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2013: 134).

Planda şehirlerdeki niteliksiz ve aşırı büyüme, trafik, altyapı, güvenlik, barınma, sosyal uyum ve çevre sorunlarının önemi belirtilmiş, bu konuda önlemler alınması gerektiği dolayısıyla mekân ve şehir kalitesinden en çok sorumlu olan yerel yönetimlerin kurumsal ve mali açıdan daha güçlü hale getirilmeleri, yönetim ilkesine göre tekrardan yapılandırılmaları ve yerindelik ilkesi gereği bakımından geliştirilmelerinin önemine dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte Türkiye’deki yerleşim alanlarının çevresel etki, düzen ve dağılım, işlevsellik, yaşam ve çalışma alanlarındaki kalite, arazi kullanımının uyumu yönünden kalkınma ve gelir düzeyine uygun bir duruma getirilmesinin gerekliliği ifade edilmiştir (Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2013: 135).

Çevre kalitesinin korunması yaşanabilir mekân olgusunun en önemli boyutlarından birisidir. Bu amaçla planda gelecek kuşaklar için refah ve mutluluğu koruyacak bir kalkınma ve çevre bırakma yaklaşımı benimsenmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın gereği olarak çevresel ve sosyal öğelerle uyumlu bir ekonomik büyümenin sağlanması, çevre üzerindeki baskıların azaltılmasında ve sosyal yapının daha güçlü hale getirilmesinde ekonomik büyümenin getirilerinin kullanılmasının önemi üzerinde durulmuştur. Sürdürülebilir kalkınma düşüncesinin daha da ileriye taşınması için bu alandaki politikaları uygulama, izleme ve değerlendirme sürecinde ilgili kuruluşların arasındaki veri paylaşımı, koordinasyon ve işbirliğinin geliştirilmesinin ve STK’lar, özel sektör ve yerel yönetimlerin rolünün artırılmasının önemi ifade edilmiştir (Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2013: 158).

2.2.TÜRKİYE’DE ÇEVRE POLİTİKALARININ YASAL DAYANAKLARI

2.2.1. Anayasalarda Çevre

1961 Anayasası’na bakıldığında çevreye yönelik açık bir düzenlemenin yer almadığı görülmektedir. Bu anayasadaki “Herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini sağlama ödevini” devlete yükleyen 49. maddesi çevre koruma açısından doğrudan ilgili görülebilecek tek hükümdür. Çevre sorunlarının insanların

ruh ve beden sağlığı üzerinde etkili olduğu dűşünüldüğünde bu maddenin “çevre koruma” ve “temiz bir çevre” gibi kavramlara hukuki bir zemin oluşturan ilk adım olduğu söylenebilir. 1961 Anayasası'nın devletin doğal kaynakları ve zenginlikleri hüküm ve tasarrufu altına aldığını ifade eden 130. madde ile ormanlardan yararlanılması ormanların korunması ve genişletilmesine yönelik hükümler içeren 131. maddesi dolaylı yönden çevre ile ilgili sayılabilecek maddelerdir (Egeli, 1996: 75).

Buna karşı 1982 Anayasası çevre konusunda açık düzenlemelerin yer aldığı ilk Türk Anayasası'dır. 1982 Anayasası'nın “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” bölümünün 56. maddesinde çevre hakkı konulmuş ve anayasal düzenleme boyutunda ilk ve en önemli gelişme yaşanmıştır. (Gürseler, 2008: 200). Bu madde “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir” hükmünü içermektedir ve 1983 tarihli Çevre Kanunu'na kaynaklık etmiştir. Bunun yanı sıra aynı maddede yer alan “Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir” hükmü ile 1972 yılında gerçekleştirilen Stockholm Çevre Konferansı'nın bildirisinde ilk defa yer alan çevre hakkını anayasal bir hak haline getirilmiştir (Görmez, 2010: 160).

Bu bağlamda çevrenin korunması; bireyin sorumluluğu, devletin sorumluluğu ve bireylerin hakkı olarak üç boyutta değerlendirilmiştir (Egeli, 1996: 76). Çevre hakkı; konusu çevre olan, barış hakkı, gelişme hakkı gibi üçüncü kuşak hakkı olarak tanımlanan dayanışma hakları arasında bulunmaktadır (Görmez, 2010: 160). 56. maddede “Herkes sağlıklı ve dengeli yaşama hakkına sahiptir” ifadesi yer almasına karşı çevrenin unsurları ve ideal çevre modeli hakkında bir düzenleme yer almamaktadır (Egeli, 1996: 76).

Çevre hakkı ile birlikte “Ekonomik ve Sosyal Haklar ve Ödevler” başlığı altındaki 65. madde ekonomik ve sosyal hak ve ödevlerin “ekonomik istikrarın korunması gözetilerek, malî kaynakların yeterliliği” ölçüsüne göre gerçekleştirileceğini söyler. Bu sebeple dolaylı yönden çevre hakkını düzenleyen 1982 Anayasasında “sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının” yerine getirilmesi için ekonomik şartların bir sınır olduğu ifade edilmiştir. Buna göre 56. maddenin 2. fıkrasının devlet ve vatandaşlara yüklediği “Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek” yükümlülüklerinden devletin üstüne düşeni, ekonomik şartlar dikkate alınarak ertelenebilecek ya da uygulanmayabilecektir (Gürseler, 2008: 200-

201). Çevrenin korunmasına yönelik faaliyetlerin ciddi mali yükler getireceği düşünüldüğünde 65. maddenin ciddi bir şekilde sınırlayıcı etkisi olacağı söylenebilir (Bozkurt, 2010: 24).

1982 Anayasası'nda doğrudan çevrenin korunmasına yönelik maddelerin yanı sıra, içerisinde çevre kavramının açık olarak geçmediği, dolaylı yünden diğer canlıların, doğal ve kültürel değerlerin yer aldığı çevre ile ilgili maddeler de yer almaktadır (Bozkurt, 2010: 24). Kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve dokunulmazlığı ile ilgili 17. madde çevrenin korunmasını desteklemektedir. Bu maddede herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının olduğu söylenir. Çevre hakkı ile yakın ilgisi olan bu hususların gerçekleşmesi çevre hakkının uygulamada kendini somut bir şekilde göstermesiyle mümkün hale gelecektir. 1982 Anayasasında çevre hakkını destekleyen bir başka ifade yerleşme ve seyahat hürriyeti ile ilgili 23. maddenin ikinci fıkrasında bu hürriyetlerin “sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak” amaçlarıyla sınırlanabileceğidir. 35. maddede ise mülkiyet hakkı düzenlenmiştir. Buna göre bu hakkın kullanılmasının toplumun menfaatine aykırı olamayacağı ve kamu menfaati için sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır. Bu hüküm mülkiyet hakkının çevreyi olumsuz yönde etkileyecek şekilde kullanılmayacağını ve çevrenin korunması amacıyla sınırlandırılabilceğini ortaya koymaktadır (Gürseler, 2008: 203).

Ayrıca Anayasa'nın 43. maddesinde “Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır” hükmü ile devletin korunması altına alınmış, 44. maddede ile toprağın verimli kullanımının sağlanması amaçlanmıştır. Bu maddenin devamında 45. madde ile de tarım arazilerinin amacı dışında kullanılması önlenmek istenmiş ve bu konularda devlete düşen yükümlülükler belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Kamulaştırma esaslarına yönelik olan 46. maddede büyük sulama ve enerji projeleri ile iskân projelerinin hayata geçirilmesi, kıyıların korunması, tarım reformunun uygulanması, yeni ormanların yetiştirilmesi ve turizm gibi belirlenmiş hususlar kamulaştırılan taşınmazın bedelinin peşin ödenmesinin istisnai durumları olarak çevrenin korunmasını desteklemektedirler (Gürseler, 2008: 203). Bununla birlikte vatandaşların konut ihtiyacının karşılanmasında devletin çevre koşullarını ve şehirlerin özelliklerini hesaba katarak bir planlama yapması yükümlülüğünün ifade edildiği 57. madde; tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunması ile ilgili 63. madde; olağanüstü haller ve afet durumlarının açıklandığı 119 ve 121. maddeler; tabii

kaynakların işletilmesine ilişkin 168. madde ile ormanların korunması ve genişletilmesi ile ilgili 169 ve 170. maddeler 1982 Anayasası'nda dolaylı yönden çevrenin korunmasına yönelik düzenlemeleri ve bu hususlarda devlete ait yükümlülükleri içeren maddelerdir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982).

2.2.2. Kanunlar ve Çevre

Hukuk kuralları toplumların sosyal düzenini sağlayan, maddi yaptırımlarla desteklenen kurallar bütünüdür (Gençay ve Birben, 2006: 240). Hukuk kurallarının bağlayıcılığı ile uygulanmasına imkân veren yaptırımlar çevreye zararlı davranışları önleme ve ortadan kaldırma işlevini yerine getirmektedirler (Alıca, 2011: 32). Çevrenin korunmasına yönelik yapılan kanuni düzenlemeler de maddi yaptırımlarla desteklenen hukuk kurallarından oluşmaktadır. Ülkelerin hukuk kuralları özellikle de kanunları toplumların değerlerinin korunmasında büyük öneme sahiptir. “Türkiye de çevre hukukunun kanun düzeyindeki temel kaynağı 1983 tarihli 2872 Sayılı Çevre Kanunu'dur” (Gençay ve Birben, 2006: 244). Bundan başka 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 4721 sayılı Medeni Kanun, 5237 sayılı Ceza Kanunu, 6831 sayılı Orman Kanunu, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu, 3213 sayılı Maden Kanunu gibi birçok kanunda da çevrenin korunmasına yönelik hükümlere yer verilmiştir.

2.2.2.1. Çevre Kanunu

Türkiye'de doğrudan çevre ile ilgili yasal düzenlemelerin en önemlisi 1982 Anayasası'nın kabulünden hemen sonra yürürlüğe giren ve anayasanın 56. maddesine dayanan 2872 Sayılı Çevre Kanunudur (Görmez, 2010: 161).

Çevre Kanunu'nun amacı 1. maddede bütün canlılara ait ortak varlık olan çevrenin, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir çevre ilkelerine göre korunmasını sağlamak şeklinde açıklanmaktadır (2872 Sayılı Kanun, 1983).

Çevre kanunu, çevre ve çevresel değerleri korumak, geliştirmek ve düzenlemek amacıyla çıkarılmış olan bir kanundur. Bu kanuna göre bütün vatandaşların ortak malı olan çevre ve çevresel değerlerin korunması görevi hem devlete hem de vatandaşlara verilerek çevre koruma alanı geniş tutulmuştur. Ancak kanunun 1. maddesinde yer alan çevre koruma çabalarının sürdürülebilir kalkınma çabaları doğrultusunda

gerçekleşeceği ifadesi kalkınmanın çevre korumadan önce geleceği ve çevreyi korumanın kalkınmaya engel olmayacağı anlamına gelmekte, dolayısıyla çevre koruma çabalarının etkin ve çevre odaklı olmasını sınırlamaktadır (Görmez, 2010: 162).

Çevre kanununun 2. maddesinde çevre ve çevre ile ilgili önemli kavramlar tek tek tanımlanmıştır. Arıtma tesisi, atık su, atık su altyapı tesisleri, biyolojik çeşitlilik, çevresel etki değerlendirmesi, çevre gönüllüsü, çevreye ilişkin bilgi, çevre yönetimi, çevre yönetim birimi/çevre görevlisi, doğal kaynak, doğal varlık, ekosistem, elektromanyetik alan, evsel katı atık, iyonlaştırıcı olmayan radyasyon, iş termin plâni, hassas alan, katı atık, proje tanıtım dosyası, koku, hava kalitesi, kirli balast, risk değerlendirmesi, stratejik çevresel değerlendirme, sulak alan, tehlikeli atık, tehlikeli kimyasallar gibi kavramların tanımları yapılmıştır (2872 Sayılı Kanun, 1983).

Çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesine yönelik genel ilkeler Türkiye çevre politikasının temel ilkelerine esas teşkil etmektedir ve kanununun 3. maddesinde yapılan değişiklik ile şu şekilde sıralanabilir (2872 Sayılı Kanun, 1983):

- Çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesinde başta idare olmak üzere, STK'lar, birlikler ve meslek odaları olmak üzere herkes görevlidir ve bu konuda belirtilen esaslara ve alınacak önlemlere uymak zorundadır.
- Çevrenin korunmasına ve kirliliğin önlenmesine yönelik yapılacak bütün faaliyetlerde; Bakanlık ve mahalli idareler, gerekli olduğunda birlikler, meslek odaları ve STK'lar ile işbirliği içinde çalışırlar.
- Kaynak ve arazi ve kullanımı kararları veren, projelerin değerlendirmesini yapan yetkili kuruluşlar sürdürülebilir kalkınmanın ilkesine bağlı olarak kararlar alırlar.
- Yapılacak ekonomik faaliyetlerin faydaları ve bu faaliyetlerin doğal kaynaklar üzerinde neden olacağı etkileri sürdürülebilir kalkınma ilkesine göre uzun vadeli biçimde değerlendirilir.
- Çevre politikalarının oluşturulmasında Bakanlık ve yerel yönetimler; çevre hakkını kullanabilmeleri için vatandaşlar, meslek odaları, birlikler ve STK'lara uygun katılım ortamını sağlamakla yükümlüdürler.
- Her türlü ekonomik faaliyette çevre sorunlarının önlenmesi ve sınırlandırılması amacıyla atıkların kaynağında azaltılması veya geri dönüşümlerinin sağlanabilmesi için çevreye en uygun teknolojilerin kullanılması gereklidir.

- Kirletenlerin ve bozulmanın önlenmesi ve giderilmesi için yapılan harcamalar kirleten tarafından karşılanır. Kirletenin gerekli tedbirleri almaması ya da gerekli tedbirlerin yetkili makamlarca alınmasından kaynaklanan masraflar kirletenden tahsil edilir.
- Çevre kirliliğinin önlenmesi, giderilmesi ve çevrenin korunması için uyulması zorunlu standartlar ile harç, katılma payı, vergi, emisyon ücreti ve kirletme bedeli alınması, temiz teknolojilerin teşviki, karbon ticareti ve yenilenebilir enerji kaynakları gibi piyasaya dayalı mekanizmalar ile teşvikler ve ekonomik araçlar kullanılır.
- Küresel ve bölgesel çevre sorunlarının çözümü için imzalanan uluslararası anlaşmalarda yer alan hak ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla Bakanlığın koordinasyonu ile gereken düzenlemeler yapılır ve ortaya çıkabilecek maliyetler gerçek ve tüzel kişiler tarafından karşılanır.
- Çevrenin korunması, çevre sorunlarının çözümü ve kirliliğin önlenmesi amacıyla gereken düzenlemeler Bakanlığın koordinasyonu ile yapılır. 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Kanunu kapsamına dâhil konular Türkiye Atom Enerjisi Kurumu tarafından yürütülür.

Çevre Kanunu en çok değişikliğe uğrayan kanunların başında yer almaktadır. Yapılan değişiklikler kanunun eski ve yeni hali karşılaştırıldığında çevre koruma adına olumlu ya da olumsuz yönde olabilmektedir. Örneğin; 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun 3. maddesinde 26.4.2006 tarihinde yapılan değişiklikle yukarıda belirtilen ilkeler 7'den 10'a çıkarılmıştır. Bu durumun çevrenin korunması açısından iyi bir gelişme olduğu söylenebilir. Ancak yasanın 5. maddesinde yer alan Mahalli Çevre Kurulları ve görevleri yeni düzenlemede yürürlükten kaldırılmıştır. Çevre sorunlarının öz itibarıyla yerellik taşıdığı düşünüldüğünde bu durumun uygulamada sıkıntı yaratması beklenebilir. Çevre Kanunu sanayi atıklarının çevreyi kirletmesini önlemek ve sanayi tahribatlarını önüne geçmek amacıyla sanayicilerin kuracakları işletmeler için "ÇED Raporu" hazırlanmasını zorunlu hale getirmiştir. Diğer taraftan kanunda yapılan yeni değişiklikle petrol, maden ve jeotermal kaynakları arama faaliyetleri ÇED kapsamı dışında tutulmuştur. Bu tür faaliyetlerin çevre üzerinde en çok tahribe neden olan faaliyetler olduğu düşünüldüğünde, kanunda kalkınma düşüncesinin çevre korumanın önünde yer aldığı söylenebilir (Görmez, 2010: 167-168). Nitekim bu düzenleme Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasaya aykırı bulunarak 15 Ocak 2009 tarihinde

iptal edilmiş ve söz konusu proje ve yatırımlar için ÇED hazırlama zorunluluğu getirilmiştir (Keleş, 2013: 106).

Eski yasanın 16. maddesinde bulunan “Tehlikeli Halde Faaliyetlerin Durdurulması” düzenlemesi yeni yasanın 24. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Hâlbuki işletmelerin faaliyetlerinin çevreye zarar vermesi durumunda hemen durdurulması çevre koruma açısından önemlidir (Görmez, 2010: 170).

Çevre Kanunu, Türk çevre mevzuatındaki boşlukları doldurmak amacıyla hazırlanmasıyla birlikte çok kapsamlı bir program taslağı görüntüsünde olduğundan, uygulama ve denetleme konularında belirsizliklerin giderilmesi noktasında zorluklarla karşılaşmıştır (Egeli, 1996: 78). Ayrıca birçok uygulamayı bakanlıklar tarafından çıkarılacak yönetmeliklere bıraktığından uygulamada etkili olmamaktadır. Kanunun çok fazla değişikliğe uğraması ve her yapılan değişiklikte ekonomik kalkınma çabalarının çevre koruma çabalarının önünde yer alması da kanunun etkinliğini azaltmaktadır (Görmez, 2010: 170-171).

2.2.2.2. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

1982 Anayasasının kabulünden hemen sonra yürürlüğe giren çevre ile ilgili kanunlardan bir diğeri olan 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun amacı “korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklar ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alarak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmek” olarak açıklanmıştır (2863 Sayılı Kanun, 1983).

Kanunda özel hukuk hükümlerinin kapsamında olan tüzel ve gerçek kişilerin mülkiyetlerinde ya da kamu kurum ve kuruluşlarının taşınmazlarında yer alan varlığı tespit edilmiş ya da gelecekte ortaya çıkacak olan korunması gereken taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı olarak kabul edildiği ifade edilmiştir. Kanuna göre bu varlıkların tespitinin ilgili ve faaliyetleri etkilenen kurum ve kuruluşların görüşüne başvurularak Kültür ve Turizm Bakanlığı koordinatörlüğünde; tescilinin ise koruma bölge kurulu kararı ile yapılacağı belirtilmiştir (2863 Sayılı Kanun, 1983).

Kanunun “Yetki ve Yöntem” başlığı altında ister özel ve tüzel kişilerin isterse kamu kurum ve kuruluşlarının idaresinde ya da mülkiyetinde olsun Kültür ve Turizm Bakanlığı taşınmaz bu varlıkların korunması için gereken tedbirleri almak, aldırarak ve

denetimlerini yapmak ya da kamu kurum ve kuruluşları ile belediyelere ve valiliklere yaptırmak ile sorumlu tutulmuştur. Korunma altındaki taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve bu varlıkların korunma alanlarında ruhsatsız inşaat yapımı yasaklanmış, koruma bölge kurulu tarafından sit alanı olduğu tespit edilen yerlerde her türlü ölçekte plân uygulamasının durdurulacağı ifade edilmiştir. Kanuna göre devlet malı niteliğindeki korunması gereken taşınır kültür ve tabiat varlıklarını koruma değerlendirilme yetkisi ile taşınır veya taşınmaz kültür tabiat varlıklarını ortaya çıkarma amacıyla araştırma, sondaj ve kazı çalışmaları yapma hakkı devlete aittir. Bu varlıklardan devlet müzelerinde yer alması gerekmeyenler Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ile ticari olarak değerlendirilebilse de yurt dışına çıkarılamazlar. Devlet müzelerinde olması gerekenler ise usulüne göre müzelere alınır (2863 Sayılı Kanun, 1983).

1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu'nun değişen şartlara göre tekrardan düzenlemesi olan kanunda yeni ve olumlu sayılabilecek birtakım düzenlemeler yer almıştır. Bunlardan taşınır kültür varlıkları ticareti ve bu varlıkları bulanlara ikramiye verilmesi pek çok eserin ortaya çıkarılmasında olumlu gelişmelere neden olmuştur. Bununla birlikte Çevre Kanunu gibi Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu da çok sık değişikliğe uğramaktadır. Teşkilat açısından bakıldığında bu durum daha belirgin olarak görülmektedir. Bu kanuna göre oluşturulmuş teşkilatlarda görevli üyeler aynı zamanda Çevre Kanunu ve diğer bazı kanunlar ile oluşturulan teşkilatlarda da faaliyetlerde bulunmaktadır. Ayrıca amaçlar bakımından incelendiğinde 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun paralellik gösterdiği görülmektedir. Çevre Kanunu'nun amaç maddesinde "...ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunması" görevi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na verilmiştir. Ancak Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile yeniden ve ayrı ayrı düzenlenen bu görev Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilmektedir (Görmez, 2010: 175).

2.2.2.3. Boğaziçi Kanunu

İstanbul ve özellikle de Boğaziçi son yıllarda yoğun çevresel sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu gerçekten yola çıkarak İstanbul'da Boğaziçi bölgesinde nüfus yoğunluğunun artmasına neden olabilecek yapılanmayı sınırlamaya yönelik imar mevzuatı belirleyip düzenlemek ve bu bölgenin doğal güzellikleri ile kültürel ve tarihi

değerlerinin kamu yararına korunmasını ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla 2960 Sayılı Boğaziçi Kanunu çıkarılmıştır (2960 Sayılı Kanun, 1983).

Kanunun ikinci bölümünde yer alan “Genel Esaslar” başlığı altında Boğaziçi alanının korunmasında, geliştirilmesinde ve imar mevzuatının uygulanmasında; bu alanda bulunan doğal güzellikler ile tarihi ve kültürel değerlerin muhafaza edilmesi ve doğal yapının korunması, doğal ve tarihi çevreye uyumlu bir şekilde güzelleştirilmesi ve geliştirilmesinin esas alınacağı ifade edilmektedir. Ayrıca kıyıların sadece kamu yararına kullanılabileceği, buralarda sanayi tesisleri, tersaneler, akaryakıt ve kömür depolarının kurulamayacağı belirtilmektedir (2960 Sayılı Kanun, 1983).

Kanun bu bölgede yapı ve nüfus yoğunluğuna neden olacak plan değişiklikleri ile Boğaziçi kıyı şeridi öngörünüm bölgesinde birleştirme ve ayırma işlemleri uygulayarak konut yapmayı yasaklamakta, sadece toplumun faydalanacağı dinlenme, gezinti ve turizm kuruluşları ve yapılarının yapılabileceğini belirtmektedir (Bozkurt, 2010: 35). Buna göre; bölgeyi korumak, geliştirmek ve bölgedeki yoğunluk artışını önlemek amacı doğrultusunda yapılması planlanan yapıların, bu kanun ve imar planı esaslarına uygun bir şekilde yapılabileceğini, bunlara aykırı yapılmaları durumunda derhal yıkılacağını hükme bağlanmıştır (Keleş, 2015: 661).

Bu kanunla Boğaziçi’ndeki yapılaşma ve yerleşmenin imar uygulamaları, plan, koordinasyon ve denetlenme işlerinin yürütülmesi amacıyla Boğaziçi İmar Müdürlüğü, Boğaziçi İmar İdare Heyeti ve Boğaziçi İmar Yüksek Koordinasyon Kurulu kurulmuştur. Daha sonra çıkarılan 3194 sayılı İmar Kanunu ile bu kurumlar lağvedilerek bunlara ait görev ve sorumlulukların İstanbul Büyükşehir ve ilgili ilçe belediye başkanlıklarına aktarıldığı hükme bağlanmıştır (2960 Sayılı Kanun, 1983).

Kanunun başka bir özelliği de özel mülkiyete ait yeşil alanların Tarım ve Orman Bakanlığı’na kamulaştırılması öngörülürken, devlet ormanı statüsü alacak yerlerden, kamu kurum ve kuruluşlarına ait olanların bedelsiz bir şekilde Hazineye devredilmesidir. Ayrıca kanun ile bu bölge içerisinde yeşil alan, koru ve park alanlarının yapımı da teşvik edilmektedir. Boğaziçi bölgesine yönelik olarak Boğaziçi Kanunu ile birlikte birçok düzenleme yapılmasına karşın, son yıllardaki gecekondu tarzı yapılaşmalar nedeniyle bu alanda bozulmalar devam etmektedir (Bozkurt, 2010: 35-36).

2.2.2.4. Kıyı Kanunu

1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun'da kıyılarla ilgili sadece "Sahipsiz şeyler ile menfaat-i umuma ait mallar devletin tasarrufu altındadır" hükmü yer almıştır. 1972 Anayasası'nın kabulü ile kıyılar konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Göl, akarsu ve deniz kıyıları ile sahil şeritlerinde planlama ve yapılaşma açısından ilk yasal düzenlemeler bu anayasadaki 11.07.1972 tarih ve 1605 Sayılı Kanun ve 6785 Sayılı İmar Kanunu'na eklenen 7. ve 8. maddeler ile yapılmıştır. Bu gelişmelere rağmen yine de o yıllarda kıyılarla ilgili doğrudan bir düzenleme olduğu söylenemez. Kıyılara yönelik ilk yasal düzenlemeler 1982 Anayasası ile yapılmıştır (Turoğlu, 2009: 32).

1982 Anayasası'nın 43. maddesine göre kıyılar devletin tasarruf ve hükmü altındadır ve öncelikle kamu yararı gözetilerek göl, akarsu ve deniz kıyıları ile göl ve denizlerin kıyılarındaki sahil şeritlerinden yararlanılacaktır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Aynı maddenin devamında kıyılar ve sahil kuşaklarının kullanış amaçlarına göre derinliği ve kişilerce bu yerlerden yararlanma olanak ve koşullarının yasayla düzenleneceğinin belirtilmesinden sonra 01.12.1984 tarihinde 3086 sayılı Kıyı Kanunu çıkarılmıştır (Keleş, 2015: 654). Bu kanun ile kıyılar ile ilgili hükümler tek bir maddede toplanmış, kıyılardan faydalanmada herkes için eşitlik ilkesi getirilerek faydalanmanın esasları belirlenmiş, ayrıca sahil şeridi, kıyı, kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi gibi kavramlar tanımlanmıştır (Turoğlu, 2009: 32).

3086 Sayılı Kıyı Kanunu, kıyıların kullanımında özellikle kamu yararı gözetilmesi hükmünü içeren Anayasanın 43. maddesine uygun olmadığı; özellikle kıyı kenar tanımlamalarında Anayasaya aykırılık görüldüğü gerekçesiyle 1986 yılında iptal edilmiştir. Sonraki dört yılda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü'nün 1987'de yayınladığı genelgeye göre kıyılar ile ilgili konular ele alınmıştır (Turoğlu, 2009: 32). 17.04.1990 tarihinde 3621 Sayılı Kıyı Kanunu kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Günümüzde 3621 Sayılı Kanun ve onun uygulaması ile ilgili ek ve değişiklik getiren 3830, 4971, 5398, 5728, 5801, Kanun Hükmünde Kararname (KHK)/678, 7033, 7071, 7144 ve KHK/700 sayılı uygulama yönetmelikleri Türkiye'de kıyılara yönelik mevzuatı kapsayan ve yöneten kıyı kanunlarıdır (3621 Sayılı Kanun, 1990).

3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun amacı 1. maddede denizler, akarsular, tabi ve suni göller ile bu yerlerin devamı niteliği olan ve etkisi altında bulunan sahil

şeritlerinin kültürel ve doğal özelliklerine dikkat ederek koruma ve toplumun faydalanmasına açık, kamu yararı için kullanım esaslarını belirlemek olarak açıklanmıştır (3621 Sayılı Kanun, 1990). Kıyılar konusunda genel esaslar kanunda şu şekilde belirtilmiştir (3621 Sayılı Kanun, 1990):

- Kıyılar konusunda tasarruf ve hüküm yetkisi devletindir. Herkes kıyılardan serbest ve eşit olarak yararlanabilir,
- Kıyılar ve sahil şeritlerinden yararlanma konusunda öncelikle kamu yararına bakılır,
- Kıyılarda ve sahil şeritlerinde bir planlama ve uygulama yapılacaksa kıyı kenar çizgisi tespit edilmelidir,
- Kıyı kenar çizgisi tespit edilmeyen yerlerde talep durumunda, talep tarihinden itibaren üç ay içinde kıyı kenar çizgisi tespit edilmelidir.

Ayrıca kanunda sahil şeridinde inşa edilecek yapıların kıyı kenar şeridine maksimum 50 metre yakın olabileceği ve bu mesafe içinde kalan bölgenin sadece gezinti, seyir, yaya yolu, rekreatif ve dinlenme amaçlı kullanım için düzenlenebileceği, kıyı kenar çizgisinin tespiti için komisyon oluşturulması hükme bağlanmıştır (3621 Sayılı Kanun, 1990).

Kıyı Kanunu, kıyılarının korunmasına yönelik düzenlenen temel yasa niteliğinde olmasına karşın, Turizm Teşvik Kanunu gibi pek çok yasa hükümleri bulunması kıyılarının korunmasını olumsuz etkilemektedir (Görmez, 2010: 179).

2.2.2.5. İmar Kanunu

Kentsel çevre alanında önemli bir politika aracı olan İmar Kanunu'nun amacı yerleşme yerleri ve bu yerleşmelerdeki yapılaşmaların fen, plan, çevre ve sağlık koşullarına uygun bir şekilde oluşturulmasını sağlamaktır (Görmez, 2010: 176). Kanununun 2. maddesinde "Kapsam" başlığı altında belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışındaki yerler için hazırlanacak planlar ve inşası yapılacak tüm resmi ve özel yapıların bu kanun hükümlerine tabi olacağı ifade edilmiştir (3194 Sayılı Kanun, 1985). 3194 Sayılı İmar Kanunu'nun genel noktaları şu şekilde özetlenebilir:

- Nazım, uygulama planları ve değişikliklerini onama yetkisi belediye ve mücavir alan sınırları dışında valiliklere, bu sınırlar içinde belediye meclisine aittir,

- Bölge, nazım imar ve uygulama imar planı olmak üzere hiyerarşik bir planlama prensibi benimsenmiştir,
- Kentsel ve sosyal altyapı alanlarının tümü için belli ölçü ve standartlar belirlenmiş, imar planları yapımına yönelik esaslar detaylı bir şekilde açıklanmış, çizim normları saptanmıştır,
- Uygulamalar belediyelere yol gösterici olarak çeşitli boyutları içeren yönetmeliklerle desteklenmiştir.

Türkiye’de çevre politikası amaçlarını doğrudan veya dolaylı yönden gerçekleştirmeye yönelik birçok ilke 3194 Sayılı İmar Kanunu’nda yer almaktadır. Kanundaki bazı maddeler çevreyi daha büyük bozulma ve tehlikelerden koruyacak hükümler içermektedir (Keleş ve Hamamcı, 2002: 366). Örneğin 18. maddeye göre; imar sınırları dâhilindeki arazi ve arsaları, binalı ya da binasız olmalarına ve maliklerinin rızasına bakılmaksızın yol fazlaları ve birbirleriyle, belediyeler veya kamu kurumlarının mülkiyetindeki yerlerle birleştirmeye, tekrardan imar planına uygun parsel ya da adalara ayırıp kat mülkiyeti, hisseli ya da müstakil esasları doğrultusunda hak sahiplerine dağıtmaya ve kimseden izin almaksızın tescillerini yaptırmaya belediyeler yetkili kılınmaktadır (3194 Sayılı Kanun, 1985).

Kanunun 34. maddesinde ise bahçeleri ağaçlandırma ve düzenleme ya da inşaat ve tamirat çalışmaları sırasında komşu, valilik ve belediyeye ait yerlerin işgal edilmemesi, yayaların ve taşıtların hareketine engel olunmaması ve yer üstü ve yer altı tesislerine zarar verilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca eğer bu işler yol, yapı sınırına üç metreden daha kısa mesafede yapılacaksa oluşabilecek tehlikeleri önlemek amacıyla yapı önünün uygun malzemelerle kapatılarak gece aydınlatılması zorunlu tutulmaktadır (3194 Sayılı Kanun, 1985).

39. maddede ise belediye veya valilik tarafından yıkılma tehlikesi olduğu tespit edilen yapıların maliklerine tehlike durumlarının giderilmesinin on gün içinde tebliğ edileceği belirtilmiştir. Yapı sahibinin tehlikeyi ortadan kaldırmak amacıyla yıktırma veya tamir ettirme işlerini yaptırmaması durumunda valilik ya da belediyenin bu işleri yaptıracığı ve masrafın %20 fazlasıyla yapı sahibinden tahsil edileceği ifade edilmiştir (3194 Sayılı Kanun, 1985).

Yine kanunun 40. maddesinde ev, arsa ve diğer yerlerde trafik, şehircilik ve estetik açıdan sakıncası bulunan, halkın huzurunu ve sağlığını tehdit eden birikintiler

ya da yıkıntıların, duman ve gürültü yaratan tesislerin, mağara, kuyu, lağım, çukur ve benzerlerinin sakıncalı durumlarının düzeltilmesi ve oluşmalarının engellenmesinin ilgililere tebliğ edileceği belirtilmiştir. Aynı maddenin devamında verilen süre içinde tebliğe uyulmadığı hallerde belediye ya da valilik tarafından sorun giderilir; masraf %20 fazlasıyla arsa sahibinden tahsil edilir ya da sorunlara sebebiyet verenlerin faaliyetleri durdurulur hükmü yer almaktadır (3194 Sayılı Kanun, 1985). Bu maddelerde kentsel alanlarda insan ve çevre sağlığı ile çevre düzeninin önemi vurgulanarak çevrenin daha büyük tehlikelerden korunması amaçlanmıştır.

İmar Kanunu ile birlikte bölge ve ülke planlarına uygun bir şekilde ulaşım, sanayi, konut, turizm, tarım gibi yerleşim alanları ve arazi kullanılması kararlarını etkileyen “Çevre Düzeni Planı” hazırlanması öngörülmektedir. Ayrıca nüfusu on bini aşan yerleşmelerin imar planı yaptırımları zorunlu tutulmakta ve bu planların yapım ve onayı da belediyelere devredilmektedir (Bozkurt, 2010: 39).

2.2.2.6. Milli Parklar Kanunu

Dünyanın kullanım alanları ile hızlı nüfus artışı üzerine elde edilen veriler incelendiğinde yakın zamanda yeryüzünde açık denizler, buzullar ve çöller dışında hiçbir yerin doğal olarak kalamayacağı görülmektedir. Kullanılabilir bütün alanlar otlak, tarım arazisi, sanayi ve yerleşim yeri olarak insanların hizmetinde bulunacaktır. Bu nedenle günümüzde belirlenecek milli parklar gibi koruma altına alınmış alanlarla yeryüzünde doğal kalmış bazı alanların yaşatılabilmesi sağlanabilecektir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2009: 292).

Türkiye’de son yıllarda çevre alanında yapılan düzenlemelerden bir diğeri de 1983 yılında 2873 sayılı ile çıkarılan Milli Parklar Kanunu’dur. Bu kanun; Türkiye’nin milli ve milletlerarası seviyede değerleri olan tabiatı koruma alanı, tabiat anıtı, tabiat parkı ve milli parklarının seçilip belirlenmesini, karakter ve özellikleri bozulmadan korunmasını, geliştirilmesini ve yönetilmesini sağlamayı amaçlamaktadır (2873 Sayılı Kanun, 1983).

Milli Parklar, milli park özelliğine sahip olduğu tespit edilmiş alanların Milli Savunma, Çevre ve Şehircilik, Kültür ve Turizm Bakanlıklarının olumlu görüş, gerekli olduğu halde diğer bakanlıklarında görüşüne başvurularak, Tarım ve Orman Bakanlığı’nın teklifi üzerine belirlenir (Görmez, 2010: 177).

Bu kanuna göre milli park olarak belirlenen yerlerin özellik ve nitelikleri dikkate alınarak, koruma ve kullanma amaçlarını gerçekleştirmek üzere, kuruluş, geliştirme ve işletilmelerini kapsayan gelişme planı, ilgili bakanlıkların olumlu görüşleri ve gerektiğinde fiili katkılarıyla, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanır ve yürürlüğe konur. Milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanı sınırları içindeki yerlerdeki gerçek ve tüzel kişilere ait bütün tesisler ve taşınmaz mallar, onaylı uygulama imar planına göre hazırlanacak projelerin gerçekleşmesi için lüzum görüldüğü takdirde Tarım ve Orman Bakanlığı'na kamulaştırılır. Bu kamulaştırma işlemi 6830 sayılı İstimlak Kanunu hükümlerine göre uygulanır (2873 Sayılı Kanun, 1983). Bu kanun kapsamındaki yerlerde çevresel ve doğal dengenin bozulması, yaban hayatının yok edilmesi, bu alanların özelliklerinin kaybedilmesine veya değiştirilmesine neden olacak faaliyetlere izin verilmez. Ayrıca bu alanlarda hava, su ve toprak kirlenmesine neden olacak faaliyetler, kamu yararı için kesin bir mecburiyet olmadıkça tesis ve yapı kurulup işletilmesi, otlatma ve avlanma yapılması doğal denge üzerinde bozucu etkiler yaratacak orman ürünleri üretimi de yasaklanmıştır (Keleş, 2015: 682).

Kanunun 8. maddesinde turizm merkez, alan ve bölgeleri dışında yer alan tabiat parkları ve milli parklarda kamu yararı olması şartıyla ve plan çerçevesinde, turistik amaçlı tesis ve binalar inşa etmek amacıyla gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri lehine Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından izin verilebileceği hükmü yer almaktadır. Bu izin için işletmesinin başarılı olduğu Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belgelendiğinde hak sahiplerinin intifa hakkı, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından tesisin rayiç değeri üzerinden belirlenecek bedelle doksan dokuz yıla kadar uzatılabilir (2873 Sayılı Kanun, 1983). Kanunun bu hükmü Türkiye'de tabiat varlıklarının tahribine neden olan uygulamaları gündeme getirmiştir (Görmez, 2010: 177).

2.3. ÇEVRE POLİTİKALARININ YÜRÜTÜLMESİNDE YEREL YÖNETİMLER

2.3.1. Yerel Yönetim Kavramı

Yerel yönetimler, belli bir coğrafi alanda yaşayan bir topluluğun ihtiyaçlarını karşılamak üzere sundukları hizmetler yönünden halka en yakın yönetim birimleridir (Bozkurt ve Kaman, 2018: 18). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 127. maddesinde yerel yönetim (mahalli idare); belli bir coğrafi alanda yaşayan insanların ortak

gereksinimlerini karşılayan, kendilerine ait personeli ve bütçesi bulunan, yerel halkın seçimi ile karar organları oluşturulan, bir takım görev ve yetkilere sahip, kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982).

Devlet ulusal sınırlar içerisindeki halkın ulusal menfaatini savunur, ortak ihtiyaçlarını karşılar, oluşabilecek iç ve dış tehlikeler karşısında halkını korur ve toplumu temsil eder. Öte yandan her ülkede devletten başka küçük büyük bazı idari birimler de bulunmaktadır (Koçak, 2008: 13-15). Yerel yönetimler tarihi süreçte bir takım hizmetleri yürütmek ve belli ihtiyaçları karşılamak üzere devlet ile birlikte ortaya çıkmış ve bu idarelerin devletin bir parçası şeklinde bir takım hizmetleri yerine getirmeleri gelenek olmuştur (Ulusoy ve Akdemir, 2013: 22). Halka daha kaliteli hizmet sunma arzusu, halkın yönetime katılımı, mekânsal uzaklık ve yerel koşulların farklı olması gibi ihtiyaç ve sorunlar yerel yönetimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Eryılmaz, 2015: 171).

Günümüzde özgürlükçü demokrasinin temeli olan yerel yönetimler çok eski zamanlardan beri demokrasinin temel kurumlarından biri olarak kabul edilmişlerdir ve halkın yönetimdeki etkinliğini artırması nedeniyle katılımcı demokrasinin vazgeçilmezidirler (Koçak, 2008: 17-18). Halkın idarenin yaptıklarını denetleyebilmesi ve yönetime katılabilmesi açısından en etkili ve kolay yer yerel yönetimlerdir. Aynı zamanda halk kendini temsil edenlerin aldıkları kararları daha kolay kabul etmeye eğilimlidirler. Demokrasi sadece ülkeyi kim yönetecek sorusuna cevap aramak değildir. Demokratik sistemlerde asıl önemli olan; halkın yöneticilerini sürekli denetlemeye ve etkilemeye çalışması, kendisi ile alakalı işlerin yürütülmesi için oluşturulan organlarda görev almak suretiyle yönetime katılımıdır (Eryılmaz, 2015: 171-174). Demokrasinin küçük yönetim birimlerinde daha kolay uygulanabileceği, doğrudan temsil ve yönetime katılmanın gerçekleşme ihtimalinin küçük yönetim birimlerinde daha yüksek olduğu düşünüldüğünde yerel yönetimler demokratik uygulamaya en yatkın kuruluşlardır (Ulusoy ve Akdemir, 2013: 33).

Yerel yönetim demokrasinin gelişmesine sağladığı katkıyla birlikte hizmetleri bireylere ulaştıran kuruluşlardır. Halkın ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanması bu yönetim birimleri ile mümkün olur. Bunlardan sağlık, eğitim, ulaşım, altyapı, çevre ve temizlik gibi birçok ihtiyaç ve hizmet ortak bir yaşam alanına sahip tüm insanların temel gereksinimleridir (Bozkurt ve Kaman, 2018: 22). Yerel yönetimlerin üstlenmiş oldukları bu fonksiyonlar ekonomi içerisindeki ağırlıklarının da artmasına neden

olmaktadır. “Bir ülkedeki mahalli idarelerin nispi önemi kamu hizmetlerinin merkezi ve mahalli idareler arasında paylaşımı ve mahalli idarelere ayrılan faaliyet sahasının büyüklüğüne bağlıdır” (Ulusoy ve Akdemir, 2013: 25).

Son zamanlarda ortaya çıkan ve gelişen küreselleşme, yerelleşme ve yönetim gibi kavramlar yerel yönetimlerin önemini artırmıştır. “Yerel yönetimlerin amacı; iktisadi ve mali özelliklere sahip üretim ve tüketim hizmetlerinin, devletin bir alt kademesinde oluşturulan bir birim olarak topluluklarının yerel nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hizmet sunmaktır” (Bozkurt ve Kaman, 2018: 21). Yerel ihtiyaçlar ile ilgili hizmetlerin merkezi idare tarafından da sunulması mümkündür. Ancak tarih boyunca hangi yönetim biriminde olursa olsun bu tür yerel hizmetler yerel yönetimlere bırakılmıştır. Bir bölgedeki yerel halkın ihtiyaçlarını merkezden tam anlamıyla tespit edip bütün kararları merkezden almak ve hizmet arzlarını merkezden yürütmek rasyonel bir davranış biçimi değildir (Koçak, 2008: 15-17). Yerel yönetimler sayesinde az kaynakla maksimum verim sağlanabilmekte ve yerel halkın tercihleri daha kolay saptanabilmektedir (Koçak, 2008: 18). Bunların dışında, yerel yönetimler bir taraftan merkezi yönetimin yükünü hafifletirken diğer taraftan güçlü merkezi hükümet karşısında bir denge ve fren unsuru olarak görev yapmakta ve devletin aşırı merkezileşme tehlikesini önlemektedirler (Eryılmaz, 2015: 175).

2.3.1.1. Merkezden Yönetim ve Yerinden Yönetim

Merkezi yönetim ve yerinden yönetim birbirinin alternatifi olarak geliştirilmiş yönetim sistemleridir. Eğer bir örgütün bir yönetim merkezi ve bu merkeze bağlı çok sayıda birimi varsa bu örgütün ya merkeziyetçi ya da adem-i merkeziyetçi sistemle yönetildiği söylenebilir (Öztekin, 2010: 53). Merkezden yönetim, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde birlik ve bütünlüğün sağlanması için sözü edilen hizmetlere yönelik karar ve faaliyetlerin merkezi hükümet ve onun hiyerarşik yapısı içinde bulunan örgütler tarafından yürütülmesidir (Eryılmaz, 2015: 106). Merkezden yönetim merkez memurlarının daha geniş yetkiler taşıdığı ve alt kademedeki memurların takdir haklarının ve yetkilerinin kısıtlandığı bir yönetim modelidir (Tortop ve diğerleri, 2007: 75). Merkezi yönetim esasına göre kurulup çalışan örgütler genel olarak şu özellikleri göstermektedir (Öztekin, 2010: 53):

- Merkez ve taşra uzantıları arasında katı bir hiyerarşik yapılanma vardır,
- Örgütün karar ve yürütme organları tek merkezlidir ve örgüt merkezinde yer alır,

- Merkeziyetçi örgütler genellikle tek tüzel kişiliklere sahiptirler ve bu tüzel kişiliği de örgüt merkezi kullanır,
- Bütün kararlar bir merkezden alınır, yetki ve sorumluluk bağlı birimlerle paylaşılmaz,
- Bağlı birimler merkezin aldığı kararları uyguladığından çok sıkı denetim altındadırlar.

Merkezden yönetimin, merkezi hükümetin siyasi ve idari bakımdan güçlenmesini, sosyal ve ekonomik kalkınmanın bölgeler arasında dengeli olarak yürütülmesini, idarenin tarafsızlığını temin etmesi gibi yararları varken; kamu hizmetlerinde gecikmeye ve hizmetlerin yerel ihtiyaçlara uygun olmamasına neden olma, hizmet yükünün arttığı durumlarda temel fonksiyonların yerine getirilememesi, kamu hizmetlerine karşı halkın ilgi ve katılımının azalması, taşrada kendi alanlarında fazla inisiyatif alamayan memurların gelişimine engel olması ve hizmetler konusunda ilgisiz ve isteksiz olmalarına yol açması gibi sakıncaları bulunmaktadır (Eryılmaz, 2015: 108-109).

Yerinden yönetim ise kamu hizmetlerinin yönetiminin merkezden yönetimden ayrı olarak özerk kamu hukuku tüzel kişilerine verilmesi olarak tanımlanabilir (Tortop ve diğerleri, 2007: 79). Yerinden yönetim esasına göre kurulup çalışan örgütler genel olarak şu özellikleri göstermektedir (Öztekin, 2010: 54-55):

- Örgütün yönetim merkezi ile bağlı birimleri arasındaki ilişkiler merkeziyetin tersine gevşektir,
- Örgütün merkez dışında bulunan birimlerinde karar ve yürütme organları kurulur ve bu birimlerin genellikle kendi tüzel kişilikleri vardır,
- Yetki ve sorumluluk, belirli koşullarla ve belirli sınırlar içinde merkez dışındaki birimlere verilir, bir başka ifadeyle paylaşılır,
- Yerinden yönetim sistemi uygulayan örgütlerde merkezin rolü çoğunlukla birimler arası koordinasyonu, dayanışmayı ve yardımlaşmayı sağlamak ve sürdürmektir,
- Merkeziyetçi yönetimin tersine denetim belirli zaman ve sürelerde yapılır.

Yerinden yönetim merkezden yönetime göre demokrasi esaslarına daha uygun bir yönetim biçimidir. Çünkü bu sayede yurttaşlar kendileri ile doğrudan ilgili olan yerel işlerin yönetimine geniş surette katılmış olurlar. Personel sayısının gereğinden

çok artmasına ve kişisel teşebbüsün engellenmesine izin vermez tam tersine bu girişimleri desteklerler. Yerel çıkarlar ile ilgili hizmetler o bölge tarafından ve kendi içlerinden seçilmiş olan organlar ile yürütüleceğinden ihtiyaçlar daha iyi ve yakından değerlendirilir (Bozkurt ve Kaman, 2018: 31). Merkezden yönetimin tersine kırtasiyecilik azalmakta ve hizmetlerin görülmesinde sürat sağlanmaktadır. Öte yandan yerinden yönetimin de bir takım sakıncaları bulunmaktadır. Yerinden yönetim kuruluşlarında gerekli teknik eleman sağlamada güçlüklerle karşılaşılması, parasal sıkıntılar, kamu hizmetlerinin yurt düzeyinde eşit biçimde yürütülememesi, bu kuruluşlarının güçlenmesi halinde ülkenin siyasal bütünlüğünün bozulacağı endişesi duyan gelen yönetimin isteksiz ve çekingen davranışları bunlara örnek verilebilir (Gözübüyük, 2013: 98-99).

Günümüze kadar var olmuş devletlerin tarihinde hiçbir zaman mutlak bir merkeziyetçi yapı görülmemiştir. Uygulanma derecesi her ülkede farklı olsa bile yerellik ve merkeziyetçilik felsefelerinin ikisi de bir arada uygulanabilmektedir (Toprak, 2008: 11-16). Kamu hizmetlerinin daha verimli ve etkili bir şekilde sunulabilmesi için 1982 Anayasası'nın 123. maddesinde "Yönetim, kuruluş ve görevleri ile bir bütündür ve kanunla düzenlenir" hükmü yer almaktadır. Bu ilke çeşitli tüzel kişilerden oluşan kamu yönetimindeki kuruluşların bir uyum içinde çalışmalarını gerekli kılmaktadır (Gözübüyük, 2013: 99).

2.3.1.2. İdari Vesayet

Merkezden yönetim organlarının yerel yönetimleri denetleme yetkisine 'idari vesayet' denilmektedir. Merkezden yönetim ve yetki genişliğine dayanan kuruluşlardaki iç denetim yani hiyerarşik denetime karşılık, yerel yönetim kuruluşlarında devletin dış denetimi yani merkezi yönetimin denetlemesi anlamına gelen idari vesayet vardır (Tortop, 2011: 395). Yerinden yönetim kuruluşlarının görevlerini gereği gibi yerine getirmeleri ve yönetimin bir bütün olarak uyumlu çalışmasını sağlama açısından bu tür bir denetime gerek görülmektedir (Gözübüyük, 2013: 312). Bu denetim yasalara uygunluk kriterine göre yapılırsa hukukilik denetimi, yapılan faaliyetlerin toplum yararına veya toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacıyla yönelik olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılırsa yerindelik denetimi niteliği taşımaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2013: 31). İdari vesayet ile devlet yerinden yönetim kuruluşlarının çalışmalarını kurallara ve yasalara uygun olarak yürütmesini sağlar.

Merkezi yönetim kuruluşlarında üstün astı denetlemesi olan hiyerarşik denetim her zaman yapılabilirken idari vesayet yetkisi sadece yasalarda açık olarak belirtilmiş durumlarda kullanılabilirler (Tortop, 2011: 395). Burada söz konusu olan ayrı tüzel kişilikleri olan kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin kamu yararına kendilerine varlık veren devlet tarafından denetlenmesidir (Gözübüyük, 2013: 101).

İdari vesayet denetimi üniter devlet sistemlerinde idarenin bütünlüğünü sağlamak için kullanılan önemli bir araçtır (Ulusoy ve Akdemir, 2013: 32). 1982 Anayasasının 127. maddesinde "...Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin, idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir..." hükmü yer almaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Buna göre vesayet denetimi yapacak makamlar ve vesayet denetiminin alanı yasalarla düzenlenmektedir. Bir başka ifadeyle vesayet denetimi kanuna dayanan ve kanun ile belirlenen bir denetlemedir (Eryılmaz, 2015: 386). Yerel yönetimlere tanınan özerkliğin bir sonucu olarak vesayet denetiminin kanunda belirtilen esas ve usuller çerçevesinde yürütülmesi zorunludur (Gözübüyük, 2013: 102). Yasalarda kimi zaman vali ya da İçişleri Bakanı gibi bir kamu görevlisi kimi zaman da İçişleri Bakanlığı gibi bir kuruluş vesayet makamı olarak ifade edilir. Vesayet makamları, yerel yönetimlerin faaliyetlerini yasaların öngördüğü şekilde bazen yapılmadan önce bazen de yapıldıktan sonra denetlerler ancak yerel yönetimlerin yerine geçerek onlar adına karar vermezler. Bununla birlikte vesayet makamlarının yerel yönetimlerin organları ve görevleri üzerinde de denetim yetkisi bulunmaktadır (Eryılmaz, 2015: 386-387).

Yerel yönetimlerin seçilmiş organlarının görevleri hakkında bir suç nedeniyle haklarında kovuşturma ya da soruşturma açılması durumunda, İçişleri Bakanlığı tarafından geçici bir tedbir olarak görevlerinden uzaklaştırılabilmeleri vesayet denetimine örnek verilebilir. 2005 yılından önce Türkiye'de vesayet denetimi şekli bir nitelikte iken 5226, 5302 ve 5393 sayılı kanunlarla yapılan düzenlemelerden sonra yerel yönetimlerin hukuka uygunluğunun yanı sıra etkinlik ve verimliliğin artırılması amacıyla denetimler yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde Türkiye'nin yanı sıra ABD ve İngiltere gibi ülkelerde etkinlik ve verimliliği artırmak amacıyla vesayet denetimi yapılmaktadır. Başka bir ifadeyle yerel yönetimler özerk kuruluşlar olmasına karşın tamamen merkezden bağımsız kuruluşlar değildirler (Ulusoy ve Akdemir, 2013: 32).

2.3.1.3. Özerklik İlkesi

Özerklik, mahalli idarelerin kanunlar tarafından çizilmiş sınırlar çerçevesinde yerel nitelikli işleri, kendi sorumlulukları altında ve kendi organlarıyla yerel halkın çıkarlarına göre düzenleme ve yönetme hakkı ve imkânıdır (Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, 1992). Yerel yönetimlerde gerçek özerklikten bahsedebilmek için şu dört koşulun olması gerekmektedir (Tortop, 2011: 396):

- Üst makamların ön izni ve onayına bağlı olmayan kesin karar alma yetkilerinin bulunması gerekir.
- Organların bağımsızlık kuralına uygun bir şekilde yönetilmesi gerekir. Yerel yönetimlerde çalışan personel merkezi idarenin baskısına maruz kalmamalıdır.
- Yerel bir yönetimin özerk olabilmesi için yerel yönetim organları seçimle iş başına gelmelidir.
- Yerel bir yönetimin merkezi yönetimin kendisine verdiği görevleri gereğine göre yerine getirebilmesi için parasal olanaklar sağlanmalıdır.

Başka bir ifadeyle yerel yönetimlerin özerk olması; merkezi ve yerel yönetimlerin ayrı ayrı işlevlere sahip olmaları, yerel yönetimlerin güçlü bir mali yapıya sahip olmalarını ve merkezin yerel yönetimler üzerinde sınırlı bir denetleme yetkisine sahip olmalarını (Bozkurt ve Kaman, 2018: 25). Özerklik; bürokrasinin ve merkezden yönetimin sakıncalı durumlarını ortadan kaldırmaya veya azaltmaya yönelik düşünülmüş bir yönetim modelidir (Tortop ve diğerleri, 2007: 409).

İdari vesayet ile yerel özerklik kavramları ters orantılıdır. İdari vesayet denetimi arttıkça yerel özerklik azalır, denetim azaldıkça özerklik artar. Bu sebeple idari vesayet denetimi yerel özerkliği zedelememelidir. Bir ülkenin idari vesayet ve yerel özerklik düzeyi o ülkenin yerel yönetim anlayışına göre farklılaşmaktadır. Mahalli idarelerin özerkliğini savunanlar tarafından hizmetlerde etkinlik ve verimliliğin, yerel inisiyatif ve girişimciliğin artacağı, yerel halkın katılımı ile demokrasi kültürünün daha da gelişeceğini ileri sürülmektedir (Ulusoy ve Akdemir, 2013: 40). Ancak yasaları olumsuz yorumlayıp ülke çıkarları ile uyuşmayan yanlış kararlar almak ve bu yönde çalışmalar yürütmek özerklikle bağdaşmamaktadır. Bu durumda özerklikten beklenen fayda sağlanamaz ve özerklik tam tersine sonuç verir. Politik baskılardan daha zararlı sonuçlar ortaya çıkabilir ve bu kurumlar keyfi tutum ve davranış içine girebilirler. Kaynaklar israf edilebilir, personel politikası yanlış

amaçlara hizmet edebilir, sonuç olarak ülke çıkarları ile çelişen kararlar alınabilir. Bu nedenle özerk kuruluşlara yapılan denetim hizmetlerin gereği gibi yürütülmesine yönelik önemli bir araçtır (Tortop ve diğerleri, 2007: 410-411). 2004 sonrası yapılan düzenlemeler yerel yönetimler üzerindeki vesayet yetkisini hafifletmesine rağmen bu idareler üzerinde vesayet uygulamaları sona ermemiş ve vesayet denetimi yerel yönetimlerin özerkliğine yönelik ciddi bir sınırlama olarak varlığını devam ettirmektedir (Bozkurt ve Kaman, 2018: 27).

2.3.1.4. Etkin Yerel İdare

Bir ülkenin demokrasi düzeyi ile o ülkedeki yerel yönetimlerin etkinliği ve gücünün yakın ilgisi vardır. Demokrasi açısından önemli olmalarının yanında yerel hizmetlerin etkinliğini ve verimliliğini sağlama bakımından da yerel yönetimler vazgeçilmez kurumlardır (Eryılmaz, 2015: 171).

Yerel idareler yönetimindeki tutumu, başarısı ve niteliğine göre değerlendirilmektedirler. Bu nedenle modern usullerle ve yöntemlerle seçilmiş, nitelikli personele ihtiyaçları vardır. Yönetimin başarısı her türlü kayırmadan uzak seçilmiş, iyi çalışan ve nesnel kurallara göre çalışan personele bağlıdır. Hizmetleri yerine getirirken bölgeler arası ve politik görüşler arası fark gözetmeden tüm vatandaşlara eşit mesafede bulunmaları gerekmektedir. Tarafsız davranma ve eşit işlem yapma kanunların gereği olduğu kadar ahlaki bir görevidir. Etkin ve eşit davranış biçimi seçilmiş yöneticilerin olduğu kadar birimde çalışanların da tutumuna bağlı olduğundan iyi yetişmiş personel seçmeye gayret etmenin yanında personeli hizmet içi eğitmeye de önem vermek gereklidir. Bunun yanında halka açık olmak, halkın dilek ve isteklerini göz önüne almak ve bunlardan yararlanarak kararlar oluşturmak ta etkin yerel idarelerin bir gereğidir (Tortop ve diğerleri, 2007: 415).

2.3.2. Çevre Politikaları ve Yerel Yönetimler

Çevre sorunları, en küçük yerleşmelerden evrene kadar uzanan boyutlar kazanmasına rağmen sorunların belli bir yerde ortaya çıktığı bilinmektedir (Öztaş ve Zengin, 2008: 183). Bir bölgede yaşanan sorunlar ve bu sorunlar için üretilecek çözümlerle birlikte sorunların çözümüne yönelik hangi araçların kullanılmasının gerektiği ve öz kaynakları daha yararlı hale getirilebilmenin yolları en iyi o bölge halkı tarafından bilinmektedir. Bu bağlamda çevre sorunu da yerel bir boyut taşıdığına göre en iyi o bölgede yaşayan halk ve o bölgeyi yöneten kişiler tarafından bilinebilir (Zeytin

ve Kırlioğlu, 2014: 244). Kirliliğin önlenmesi, çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesine kısaca halkın çevre yönetimine en etkin katılımı yerel düzeyde sağlanabilir (Yıldırım, 1994: 43). Yerel yönetimleri çevre sorunlarının önlenmesi ve çözülmesinde sorumlu hale getiren sorunların kaynağında yer almalarıdır (Toprak, 2017: 194).

Temel varlık nedeni insanların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ile ilgili olan yerel yönetimler dâhil edilmeden çevrenin korunması ve iyileştirilmesi de mümkün değildir. Çevre sorunlarının yerel başlıyor olması ve sorunları kaynağında giderme çabaları, çözüm için de yerel nitelikte önlemlerin alınması gereğini ortaya çıkarmaktadır. Hava kirliliği, atık ve su kirliliği gibi çevresel sorunlar kentsel sorunlardır. Bu bağlamda kentsel çevre sorunlarının çözümünde yerel yönetimlerin çevre ile ilgili faaliyetleri ön plandadır (Bozkurt ve Kaman, 2018: 127-128).

Çevre sorunları yerel odaklı olduğu ve yayılma özelliği taşıdığı için, çevre yönetimi, en alt kademededen başlayıp gittikçe büyüyen ve birbirini içeren değişik düzeylerde yapılandırılmak zorundadır. Çevre sorunlarının oluşmadan önce kaynağında önlenmesi veya oluştuysa en kısa sürede giderilmesi bakımından yerel düzeyde çevre yönetiminin göreceli olarak daha önemli olduğu söylenebilir (Şengül, 1999: 91). Bu geleneksel yerinden yönetim anlayışının gereği olduğu gibi, AB tarafından benimsenen hizmetin yerel halka yakın yönetim birimince görülmesi (subsidiarity) ilkesinin bir gereğidir (Öztaş ve Zengin, 2008: 183-184). Öte yandan çevre sorunları yerel başlamış olmalarına karşın bir belde içerisinde kalmamakta hatta ülke sınırlarını bile aşmaktadır. Bu sebeple çevrenin korunması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesi amacıyla yerel yönetimler ile merkez ve bölge yönetimlerinin hatta uluslararası kuruluşların işbirliği içerisinde olmaları gereklidir (Bozkurt ve Kaman, 2018: 129). Yerel yönetim birimlerinin çevreyi koruma ve geliştirme ile ilgili olarak diğer ortaklarla birlikte özellikle de halkla işbirliği içerisinde faaliyetler yürütmesi sorunların çözümüne daha kolay ulaşılmasını sağlayacağı gibi çözümden sonraki süreçte sürdürülebilir etkinlik sağlayacaktır (Toprak, 2017: 194).

Yerel yönetim birimlerinin uygulamalarına yön verecek politikalar, insanların yaşamsal etkinliklerinin neden olduğu sorunları gidermeye ve önlemeye yöneliktir. Bu bağlamda, yerel halkın yaşamı ve kalitesinin iyileştirilmesine yönelik kullanılabilecek birçok araç bulunmaktadır. Kullanılacak araçlara karar verebilmek için de yaşanan çevrenin iyi tanınması gereklidir (Öztaş ve Zengin , 2008: 186).

2.3.2.1. Belediyelerin Çevre ile İlgili Görev ve Sorumlulukları

Yerel yönetimler bir belde yaşayan yerel halkın ortak ihtiyaçları ile huzur ve sağlığını sağlamayı amaçlayan yerel kuruluşlar oldukları için çevre üzerindeki olumsuz etkenleri ortadan kaldırıp bozulan çevre koşullarını düzeltme ve geliştirme konularında sorumlu ve yetkili olmaları gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye’de çevre yönetimi çoğunlukla belediyeler başta olmak üzere yerel yönetimlerin mevcut mevzuat kapsamındaki görev ve sorumluluklarından oluşmaktadır (Bozkurt ve Kaman, 2018: 129).

Kuruluş amacı çevre koruma ve geliştirme olmamasına rağmen, hem yerel halkın yaşamının hemen her alanının içinde olmaları, hem de yasaların verdiği, çevreyle ilgili doğrudan veya dolaylı görevler nedeniyle belediyeler çevreyle ve çevre sorunlarıyla en çok iç içe olan örgütlerdir. Özellikle Belediye Kanunu ve Umumi Hıfzıssıhha (Genel Sağlığı Koruma) Kanunlarının belediyelere yüklediği görevler, çevre koruma açısından önemlidir (Şengül, 1999: 96).

5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesinde belediyelerin çevre ile ilgili doğrudan ya da dolaylı olarak sunduğu mahalli ve müşterek hizmetler yer almaktadır. Bu hizmetler; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; ağaçlandırma, yeşil alan ve parklar; imar, ulaşım, su ve kanalizasyon gibi kentsel alt yapı; konut; şehir içi trafik, coğrafi ve kent bilgi sistemleri; itfaiye, ambulans, acil yardım ve kurtarma; zabıta, defin ve mezarlıklar olarak belirlenmiştir (5393 Sayılı Kanun, 2005).

Belediyenin yetki ve imtiyazlarının yer aldığı kanunun 15. maddesinde çevre hizmetleri ile ilişkili sayılabilecek doğrudan veya dolaylı düzenlemeler ise şunlardır (5393 Sayılı Kanun, 2005):

- Eğlence yerleri, gayrisihhî işyerleri ve çevre ile halkın sağlığına etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; hurda, inşaat malzemeleri, odun ve kömür satış ve depolama yerleri, moloz ve hafriyat toprağı döküm sahaları ile Sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) depolama alanlarını belirlemek. Bu yer ve alanlar ile taşımalarda gereken tedbirleri alarak çevre kirliliğini önlemek,
- Müktesep haklar saklı kalmak kaydıyla; içme, kullanma ve endüstri suyu temin etmek; kaynak sularını işletmek veya işlettmek; yağmur suyu ve atık suların uzaklaştırılmasını sağlamak; bu amaca yönelik gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek,

- Umuma açık eğlence ve istirahat yerleri ile gayrisihhî müesseselere ruhsat verip denetlemek,
- Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili her türlü hizmeti yürütmek,
- Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen bütün taksi, toplu taşıma ve servis araçları ile sayılarını, tarife ve bilet ücretlerini, güzergâh ve zamanlarını tespit etmek; durak yerleri ile meydan, yol, sokak, cadde, karayolu ve benzeri yerler üzerindeki araç park yerlerini belirleyip işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği, trafik düzenlemesine yönelik gerekli bütün işleri yürütmektir.

Ayrıca kanunun 53. maddesine göre; sanayi kazaları, yangın, deprem ve diğer doğal afetlerden korunmak veya bunların zararlarını azaltmak için beldenin özelliklerine göre gerekli afet ve acil durum plânlarının yapılması, ekip ve donanımın hazırlanması görevi de belediyelere verilmiştir (5393 Sayılı Kanun, 2005).

“Kirleten bedelini öder” sözü uluslararası bir kuraldır ve çevreye zarar verici tesis kuranlar, işletenler bunun bedelini ödemek zorundadırlar. Belediyeler bu kuralın uygulanmasında önemli bir role sahiptirler. Belediyeler çevreye zarar veren tesisleri ruhsat yolu, İmar Kanunu, Belediye Kanunu ve Hıfzısıhha Kanunu’nun belediyelere tanıdığı yetkilere dayanarak denetleyebilirler (Tortop, 2011: 401-402).

Belediyeler doğrudan doğruya yerel kaynakları kullanarak görevlerini yerine getirirler. Dolayısıyla doğal dengenin korunduğu bir süreç içinde, doğal kaynakları kullanarak halkın ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Bu nedenle belediyeler çevreyle doğrudan ilgili en yakın teşkilat konumundadırlar. Belediye ve diğer kuruluşlar hizmetleri yerine getirirken doğal dengenin korunması ve doğal kaynakların sınırsız olmadığı gerçeğine önem vermek durumundadırlar. Bir başka ifadeyle belediyeler bu kaynakları rasyonel bir şekilde kullanmak, kullandırmak ve korumak zorundadırlar. Yaşanabilir bir çevre ve yaşamın sürekliliği çevre ile doğru orantılı olduğu için doğanın korunması amacıyla gerekli önlemleri almak mevcut çevre politikalarını uygulama yükümlülüğünde olan belediyelerin en önemli görevlerindedir (Bozkurt ve Kaman, 2018: 132).

5393 Sayılı Belediye Kanunu’ndan başka yasal düzenlemeler ve yönetmeliklerde de doğrudan veya dolaylı olarak çevre korumaya ve geliştirmeye

yönelik belediyelere verilen görev ve yetkilere rastlanmaktadır. Bunlardan 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda belediyelere doğal çevre varlıkları ile birlikte, insan ürünü ve tarihsel varlıkların korunmasına yönelik sorumluluklar da verilmiştir. Kanunu'nun 17. maddesinin belediyelere verdiği koruma kurulu tarafından sit alanı olduğu belirlenen yerlerde koruma amaçlı imar planı hazırlama görevi bu açıdan önemlidir (2863 Sayılı Kanun, 1983). Belediyeler sınırları içerisindeki faaliyetler esnasında çevresel varlıkların çevreye zararlı veya toplum yararına aykırı olarak kullanmalarına engel olabilirler. Nitekim İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmeliğin 23. maddesinde başvurularda uyulması gereken şartlar; çevre kirliliğine neden olmaması, insan sağlığı için tehdit oluşturmaması, patlama, yangın, işçi sağlığı, iş güvenliği, genel güvenlik, karayolları, trafik, imar, kat mülkiyeti ve doğanın korunmasına yönelik düzenlemelere aykırı davranılmaması olarak belirlenmiştir. Ruhsat verilmesinden sonra yapılan denetim ve kontrollerde, belirtilen şartlara aykırı beyan ve durumun tespit edilmesi durumunda, işyerine bir defalığına on beş günlük süre verileceği ifade edilmektedir. Bu süre zarfında aykırılık ve noksanlıklar giderilmez ise verilmiş olan ruhsatın iptal edileceği ve işyerinin kapatılıp ilgililer hakkında ayrıca yasal işlem yapılacağı belirtilmiştir (İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik, 2005).

Belediyeler toplum sağlığı ve çevrenin korunması, onarılması ve geliştirilmesine katkıda bulunmanın yanında kentsel yaşamın kalitesini yükseltme görevini de üstlenmektedirler. Bu bağlamda 3194 Sayılı İmar Kanunu'nun 40. maddesinde; trafik, estetik veya şehircilik bakımından sakıncalı olan, halkın sağlığını tehdit eden birikinti ve enkazın, gürültü ve dumana neden olan tesislerin, hususi mecra, mağara, kuyu, çukur, lağım ve benzerlerinin sakıncalarının giderilmesi ve bunların önlenmesinin ilgililere tebliğ edileceği ifade edilmiştir. Tebliğde verilen süre zarfında tebliğe uyulmadığında ilgili kişilerin faaliyetlerinin durdurularak belirlenen sakıncaların belediye veya valilik tarafından giderileceği; masrafın arsa sahibinden % 20 fazlasıyla alınacağı belirtilmiştir. Kanunun yedinci bölümünde ise aynı amaç doğrultusunda “2981 sayılı kanuna göre düzenlenmiş ve tasdik edilmiş olan ıslah imar planlarının uygulanmasında, inşaat ruhsatı verilmesine ilişkin şart ve şekilleri tespiti, belediye ve mücavir alanlar içinde belediyeler yetkilidir” hükmüne yer verilmiştir (3194 Sayılı Kanun, 1985).

Belediyeler, çevreyi korumak amacıyla yasalar ve yönetmeliklerle konan kurallara uymayan ve gereken izinleri almayan işyerleri ve kişilere para cezası verebilmektedirler. Örneğin Kıyı Kanunu'nun 13. maddesinde belediye sınırları ve mücavir alanlarında kontrol yetkisi 15. maddesinde ise kıyıların kirletilmesi durumunda ceza verme yetkisi belediyelere tanınmıştır. 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu'nun 38. maddesinde; belediye sınırları içinde yetkili makamların açık ve yazılı izni olmaksızın yayaların kullandığı kaldırımları ya da sokak, cadde ve meydanları işgal eden, buralara inşaat malzemesi yığan kişilere belediye zabıtalınca idari para cezası verilebileceği belirtilmiştir. 41. maddede ise evsel veya inşaat atık ve artıklarını bunların toplanması ve depolanması için belirlenmiş özel yerlerin dışında çevreye bırakan kişiler ile ihtiyaç dışı veya kullanılamaz ev eşyasını bunların toplanması için belirlenmiş gün haricinde sokak veya kamusal başka bir yere bırakan kişilere para cezası uygulanacağı belirtilmiştir (5326 Sayılı Kanun, 2005).

Çevrenin taşıma kapasitesinin üzerinde en büyük baskıyı yaratan kentler ve kentsel faaliyetler çevre sorunlarının en önemli nedenleridir. Diğer taraftan çevre sorunlarının göreceli olarak en çok etkilediği yerler de kentlerdir. Kentsel çevrenin planlanması ve işleyişinde önemli görevleri olan belediyeler, kentsel yaşamın çevreyle uyumlu şekilde sürdürülmesinde de önemli bir konuma sahiptirler. Günümüzde dünya hızlı bir şekilde kentleşmekte ve belediyeler giderek birer kent yönetimi niteliği kazanmaktadır. Belediyelerin en önemli görevlerinden biri; kentin çevre sorunlarından etkilenmesini ve çevre sorunu üretmesini önleyecek bir yönetim dizgesi geliştirerek bunu hayata geçirmektir. Bu açıdan, belediyelerin çevresel bakımdan temel görevleri, yapay çevrenin (kentin) doğal çevre ile en uyumlu olabilecek şekilde yapılandırılmasını ve işlenmesini sağlamaya çalışmak şeklinde özetlenebilir (Şengül, 1999: 96).

2.3.2.2. Büyükşehir Belediyelerinin ve Çevre ile İlgili Görev ve Sorumlulukları

Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu'nun 7. maddesine göre çevreye yönelik doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili görülebilecek görev ve sorumluluklardan bazıları şunlardır (5216 Sayılı Kanun, 2004):

- Yetki alanındaki bulvar, meydan cadde ve yolların temizlik çalışmalarını yürütmek,

- Çevre, tarım alanları ve su havzalarının korunması görevini sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda yerine getirmek,
- Ağaçlandırma yapmak,
- Halk ve çevre sağlığını etkileyebilecek eğlence işyerleri, gayrisihhi işyerleri ve diğer işyerlerini kentte belirli bölgelerde toplamak; hurda, inşaat malzemeleri, odun ve kömür satış ve depolama yerleri, çakıl, kum, moloz ve hafriyat toprağı döküm ve depolama alanlarını belirlemek, gerekli önlemleri alarak bunların taşınması sırasında çevre kirliliğı oluşmasına engel olmak,
- Gıda ile ilgili olanlar dâhil birinci sınıf gayrisihhî müesseselerine ruhsat vermek ve denetimlerini yapmak, yiyecek ve içecek maddelerini tahlil etmek için laboratuvarlar kurmak ve işletmek,
- Katı atık yönetim plânı yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynaktan toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması dışında hafriyat ve katı atıkları tekrar değerlendirme, depolama ve bertaraf etme hizmetlerini yürütmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek,
- Tıbbî ve sanayi atıkları ile ilgili hizmetleri sürdürmek, bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; deniz araçlarından kaynaklanan atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak,
- Su ve kanalizasyon hizmetlerini yerine getirmek, bu amaçla gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; dereleri ıslah etmek,
- Bölge parkları, açık ve kapalı otoparklar, hayvan barınakları, toptancı halleri ve mezbahalar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek, ruhsatlandırmak ve denetlemek,
- Trafik düzenlemesi için gerekli tüm işleri kanunlar çerçevesinde yerine getirmektir.

Büyükşehir Belediye Kanunu'nda çevre ile ilgili önemli bir düzenleme de 15. maddede ihtisas komisyonları kapsamında çevre ve sağlık komisyonu kurulmasının zorunlu tutulmuş olmasıdır (5216 Sayılı Kanun, 2004).

Ayrıca 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun 18. maddesine göre; çevre kirliliğinin önlenmesi, çevrenin iyileştirilmesi ve çevre ile ilgili yatırımların desteklenmesi amacıyla büyükşehir belediyeleri su ve kanalizasyon idareleri tarafından tahsil edilen su ve kullanılmış suları uzaklaştırma bedelinin yüzde biri çevre katkı payı olarak tahsil edilmektedir (2872 Sayılı Kanun, 1983).

Son yıllarda büyükşehir belediyeleri çevre ile ilgili; yeşil, temiz ve sürdürülebilir sağlıklı bir çevre oluşturabilmek amacıyla kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarını dünya ortalamalarına çıkarmak, buna yönelik projeler hazırlayarak bu doğrultuda uygulamalar yapmaktadır. Bu uygulamalar ağaç ve çiçek dikimini teşvik ederek yeşil alanların yaygınlaşmasını sağlamak; yeşil alanların bakımı, fitness ve çocuk oyun grupları ile ilgili hizmetler geliştirmek; tarihi ağaçların gelecek nesillere de ulaşması amacıyla bakımlarını yapmak gibi faaliyetlerdir (Bozkurt ve Kaman, 2018: 140).

2.3.2.3. İl Özel İdarelerinin ve Çevre ile İlgili Görev ve Sorumlulukları

2005 yılında kabul edilen 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 3. maddesinde İl Özel İdaresi "İl halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi" olarak ifade edilmiştir (5302 Sayılı Kanun, 2005).

Kanununun 6. maddesinde çevreye ilişkin il özel idarelerinin doğrudan ya da dolaylı olarak görev ve yetkileri; belediye sınırları dışında ve il sınırları içinde olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Buna göre il özel idareleri belediye sınırları dışında; kurtarma, acil yardım, çevre, bahçe ve park yapımı, katı atık, kanalizasyon, su, yol, imar, orman köylerinin desteklenmesine ilişkin hizmetleri yürütmekle görevli ve yetkilidir. İl sınırları içinde ise belediye sınırları il sınırı olan büyükşehir belediyeleri hariç; erozyonun önlenmesi, toprağın korunması, il çevre düzeni planının hazırlanması, ilk ve orta öğretim kurumları için arsa temin edilmesi ile binalarının yapım, bakım ve onarım ve diğer ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hizmetleri yürütmekle görevli ve yetkili oldukları ifade edilmiştir (5302 Sayılı Kanun, 2005).

Ayrıca kanununun 7. maddesinde belediye sınırları dışında yer alan umuma açık eğlence ve istirahat yerleri ile gayri sıhhi müesseselere ruhsat verme ve denetleme görevi il özel idarelerine bırakılmıştır. 16. maddede il özel idareleri bünyesinde çevre ve sağlık komisyonu kurulması zorunlu tutulurken 65. maddede il özel idarelerinin çevre ve sağlık hizmetleri ile ilgili ildeki verim ve tasarrufu artırmak, katılım ve dayanışmayı sağlamak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulayabileceği belirtilmiştir (5302 Sayılı Kanun, 2005).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARABÜK BELEDİYESİ'NİN ÇEVRE İLE İLGİLİ FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ve ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. KARABÜK BELEDİYESİ VE ÇEVRE FAALİYETLERİ

Karabük Belediyesi çevre ile ilgili faaliyetlerini kanun, yönetmelik ve diğer düzenlemeler doğrultusunda yerine getirmektedir. Belediye, bu yasal düzenlemelere göre stratejik planında doğrudan veya dolaylı olarak çevre ile ilgili bir takım stratejik amaçlar ve bu amaçlara bağlı politikalar oluşturmuş, faaliyetlerini de bu politikalar çerçevesinde organize etmiştir.

3.1.1. Karabük İline İlişkin Genel Bilgiler

Karabük, Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nün 4.145 km² yüzölçümüne sahip bir ilidir. Şehir 32° 04' ve 33° 06' doğu boylamlarıyla 40° 57' ve 41° 34' kuzey enlemleri arasında kalmaktadır. Şehrin doğu ve kuzeydoğusunda Kastamonu (120 km.), batısında Zonguldak (170 km.), güneybatısında Bolu (130 km.), güneydoğusunda Çankırı (195 km.), kuzeyinde Bartın (80 km.) illeri bulunmaktadır. 278 metre rakımlı ilde merkez ilçenin yüzölçümü ise 704 km²'dir (Karabük Belediyesi, 2009a). Filyos Irmağı Karabük'ün en önemli akarsuyudur. Filyos ırmağının iki önemli kolu olan Soğanlı ve Araç Çayları ilin önemli akarsularıdır. İlde dağlık ve ormanlık alanlar oldukça yaygındır. Öyle ki %68,8'lik ormanlık alan oranı ile Karabük Türkiye'de birinci sıradadır (Karabük Valiliği, 2015). Engebeli bir coğrafi yapıya sahip olan ilde büyük düzlükler görülmemektedir. Geniş olmayan vadi tabanlarında tarım için uygun araziler yer almaktadır. Nüfus yoğunlukla vadi tabanlarına yakın yerlerde bulunmaktadır (Karabük Belediyesi, 2009a).

1937'de Safranbolu'nun Öğlebeli Köyü'nün bir mahallesi olan Karabük'ün önemi 1935 yılında açılan Ankara-Zonguldak demiryolu ile artmıştır. Atatürk'ün İsmet İnönü'yü yönlendirmesiyle 3 Nisan 1937 tarihinde Demir Çelik Fabrikası temelleri atılmış ve bundan sonra nüfus artmaya başlamıştır. Artan nüfusla birlikte Karabük'te ilk belediye teşkilatı 25 Haziran 1939 tarihinde kurulmuştur. 1941 yılında Safranbolu'ya bağlı bir bucakken 3 Mart 1953 tarihinde kabul edilen 6068 sayılı kanunla Zonguldak iline bağlı bir ilçe haline gelen Karabük, 6 Haziran 1995 gün ve

22305 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 550 sayılı KHK ile Türkiye'nin 78. ili olmuştur (Karabük Belediyesi, 2009b). Karabük merkez ilçesi 28 mahalleden oluşmaktadır. Mahallelerin oluşum dönemleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1. Karabük İli Mahallelerinin Oluşum Dönemleri

Yıllar	Mahalle
1945 öncesi	Yeşil, Yenişehir, Kayabaşı, Bayır, Fabrika (Öğlebeli ile birleştirildi)
1945-1960	Atatürk, Soğuksu, Ergenekon, Şirinevler, Kartaltepe, Hürriyet
1960-1970	Fevzi Çakmak, Kurtuluş, Adatepe, Yeni, Namık Kemal, Öğlebeli, Karabük.
1980	100. Yıl
2000	Bahçelievler, 75. Yıl, Cumhuriyet (5000 Evlerin üçe ayrılması sonucu)
2005-2008	Fatih, Üniversite
2008 sonrası	Kılavuzlar, Aydınlikevler, Belen, Kapullu, Çerçiler

Kaynak: (Karabük Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan [KBSP], 2014: 6)

Karabük'te sosyo-ekonomik yapıya etki eden faktörlerin başında Demir-çelik işletmeleri gelmektedir. Geçmişte ve günümüzde ilin gelişim çizgisini bu fabrikanın varlığı çizmiştir. Karabük küçük bir yerleşim yeriyken fabrikanın inşası ile hızlı bir sanayileşme ve bununla paralel olarak ta kentleşme süreci yaşamıştır. Bu süreç aynı zamanda sosyal hayatın şekillenmesinde de rol oynamıştır. Sanayileşme ekseninde oluşan ve gelişen işçi aileleri sosyal hayatın belirleyicileri olmuşlardır. Köylü işçi aileleri ile şehirli işçi aileleri arasında da bazı farklılaşmalar meydana gelmiştir. Köylü işçi aileleri %50 çekirdek ailelerden oluşurken bu oran şehirli işçi ailelerinde %70 olmuştur. Başlıca çalışma hayatı demir-çelik sanayi ve buna bağlı yan kuruluşlar çevresinde gelişirken demir ticareti, orman işçiliği ve nakliyecilik te diğer önemli iş alanlarını oluşturmuştur. Bunlara ek olarak tekstil sanayi de ilin sosyo-ekonomik gelişiminde pay sahibidir (Karabük Belediyesi, 2009c).

Sanayileşmenin gelişimi ile birlikte kente yoğun miktarda göç olmuş ve böylece kentte yoğun konut ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Oluşan konut ihtiyacı demir-çelik fabrikasının Yenişehir Mahallesi'ni oluşturması ve Türkiye'deki ilk toplu konut projesi olan 5000 Evler İşçi Yapı Kooperatifi Sitesi'nin kurulmasıyla giderilmeye çalışılmıştır. Karabük'te yerleşim anlamında iki ayrı kümelenmenin olduğu söylenebilir. Kentin ilk gelişme döneminde oluşan günümüzde şehir merkezinin yer aldığı ve yerleşimin düzenli olmadığı kısımda gecekonduların varlığı dikkat çekmektedir. Demir-çelik fabrikasının yaptırdığı konutların yer aldığı ve kooperatifleşmenin oluşturduğu ikinci kısımda ise nispeten düzenli bir yapılaşma olduğu görülmektedir (Karabük Belediyesi, 2009c).

3.1.2. Karabük Belediyesi'ne İlişkin Genel Bilgiler

Karabük Belediye Meclisi 31 üyeden oluşmaktadır. Meclis üyelerinin 26'sı erkek, 5'i kadın olup 7'si ilköğretim 7'si lise, 13'ü üniversite ve 4'ü de üniversite yüksek lisans mezunudur. Karabük Belediyesi encümeninde 3'ü seçilmiş 7 üye görev yapmaktadır. Belediye hizmetleri; biri seçilmiş, biri devlet memuru 2 başkan yardımcısı, 19 müdürlük, iç denetim birimi, evlendirme, ölçü-ayar ve sivil savunma memurlukları ile 167 diğer memur, 115 işçi, 608 müteahhit işçisi olmak üzere toplam 890 personel tarafından yürütülmektedir (KBSP, 2014: 8). Bununla birlikte belediyenin yıllık bütçelerini, uygulanacak fiyat tarifelerini hazırlamak üzere Plan ve Bütçe Komisyonu'nu, şehrin imarı ile ilgili düzenlemeleri yapmak üzere İmar Komisyonu'nu ve Denetim Komisyonu'nu oluşturmak üzere 5'er meclis üyesi seçilerek görevlendirilmiştir (Karabük Belediyesi, 2009d).

Sayıştay tarafından yapılan son denetimde Karabük Belediyesi'nin 2016 yılı gelir bütçesinin 116.639.660,14 TL olduğu ve 105.255.104.49 TL olarak %90,2 oranında gerçekleştiği; gider bütçesinin ise 156.061.000,00 TL olduğu ve 136.179.227,80 olarak %87,2 oranında gerçekleştiği görülmüştür. Böylece gelire göre 30.924.123,31 TL fazla harcama yapılmıştır (T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2017: 1-2). Belediye meclisi, belediye bütçesini 2017 yılında 165.062.000,00 TL, 2018 yılında ise 170.000.000,00 TL olarak kabul etmiştir. Belediye meclisi tarafından kabul edilen bütçeler son iki yıla aittir. Belediyenin 01.01.2017 ile 31.12.2017 tarihlerini kapsayan yıllık faaliyet raporunda 2017 gelir bütçesinin kesin olmayan gerçekleşmesi 117.870.017,35 TL, gider bütçesinin gerçekleşmesi ise 118.389.614,54 TL (Karabük Belediyesi, 2018: 64) olarak gösterilmesine rağmen yetkililerce ve ilgili birimlerce son durum denetlenmemiştir.

3.1.3. Karabük Belediyesi'nin Çevre ile İlgili Faaliyetleri

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 9. maddesine göre tüm kamu idarelerinin, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun da 41. maddesine göre nüfusu 50 binden fazla olan belediyelerin stratejik plan ile performans programı yapmaları zorunlu hale gelmiştir. Karabük Belediyesi, 2014 yılında hazırladığı stratejik plan ile beş yılı kapsayan programını ve hedeflerini belirlemiş ve yol haritasını çizmeye çalışmıştır. Performans programlarında ise stratejik plan doğrultusunda yıllık analizler durum değerlendirmeleri şeklinde yapılmış, bir sonraki

yıl için birtakım performans hedefleri ortaya konmuş, bu hedeflere ulaşmayı sağlayacak faaliyetler ve tahmini maliyetleri belirlenmeye çalışılmıştır. Faaliyet raporları da hazırlayan Karabük Belediyesi bu raporlarda yılsonu değerlendirmelerinde bulunmuştur.

Karabük Belediyesi'nin stratejik planı ve performans programlarında doğrudan "çevre politikalarımız" şeklinde bir başlık yer almamaktadır. Ancak gerek stratejik planda gerekse performans programlarında doğrudan veya dolaylı olarak Karabük Belediyesi'nin çevre konusundaki politikalarını içeren stratejik amaçlar ile hedefler ve bu politikaları gerçekleştirmeye yönelik eylem planları belirlenmiştir. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde, Karabük Belediyesi'nin 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik plan 2015, 2016 ve 2017 yılları performans programları ve faaliyet raporları incelenecektir.

Bu doğrultuda ilk olarak Karabük Belediyesi'nin çevre konusundaki faaliyetlerini yönlendiren dolayısıyla belediyenin çevre politikalarına da kaynaklık eden ilgili stratejik amaçlar açıklanacaktır. Bu bağlamda oluşturulan çevre politikaları, devamında da bu politikalar çerçevesinde düzenlenmiş olan faaliyetlerin değerlendirmeleri stratejik plan, performans programları ve faaliyet raporları karşılaştırması ile yapılacaktır.

2015-2019 Stratejik Plan'da; Karabük Belediyesi "Karabük'ün kentsel gelişim seviyesini ve Karabük halkının yaşam kalitesini sürekli artırmak" misyonunu çalışanları ile kabul ederek varlık sebebine vurgu yapmıştır. Aynı planın "vizyonumuz" bölümünde ise siyasi, fiziki, çevresel, kültürel, sosyal ve ekonomik kalkınması sağlanmış bir Karabük için çalışmaların sürdürüleceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda önceliğin sanayileşme ve çarpık kentleşmenin olumsuz etkilerinden kurtulmak olduğu ve ardından da Karabük 2014 vizyonu adı altında belirlenmiş olan kente kimlik kazandıracak, yaşam standartlarını yükseltecek projelerle daha yaşanılabilir bir şehir oluşturulacağı ifade edilmiştir (KBSP, 2014: 14).

Karabük Belediyesi'nin çevre politikalarını yansıtan, 2015-2019 stratejik planındaki doğrudan çevre ile ilgili stratejik amaçları şu şekilde sıralanmıştır (KBSP, 2014: 15):

- Her türlü kirlilikten uzak sağlıklı bir şehir oluşturmak,
- Halkın temiz içme suyu ve gıda tüketmesini sağlamak,

- Altyapı ve üst yapı sorunlarını gidermektir.

Stratejik planda Karabük Belediyesi her bir stratejik amaca bağlı politikalar (stratejik hedefler) ve bu politikaları gerçekleştirebilmek için eylem planları (performans hedefleri) ortaya koymuştur. Bu stratejik amaçlar ve politikalar aşağıda sıralanmıştır.

“Her türlü kirlilikten uzak sağlıklı bir şehir oluşturmak” amacı; doğalgazın her alanda kullanımının yaygınlaştırılması, katı yakıt satışı yapanların ve kullanıcıların denetimlerinin artırılarak kaliteli yakıt tüketilmesinin sağlanması, kirliliğin azaltılması, belediye sınırları içindeki halkın her mevsim sağlıklı ve temiz bir çevrede yaşamasının sağlanması, sanayi kuruluşlarının kirlilik önlemlerini almalarının sağlanması gibi politikaları kapsamaktadır (KBSP, 2014: 15). Bu politikaları gerçekleştirebilmek için eylem planları (KBSP, 2014: 19);

- Halkı doğalgaz konusunda bilinçlendirmek amacıyla sürekli yayın yapılması,
- Zabıta denetimlerinin sıklaştırılması,
- Sıhhi ve gayrisıhhi müessese denetimlerinin sıklaştırılması,
- Baca temizliğine yönelik yaz mevsiminde haftada bir defa ilan yapılarak halkın bilgilendirilmesi,
- Düzenli olarak her gün çöp toplanması (48 000 ton/yıl),
- Başta şehir merkezi olmak üzere çöp konteynerlerinin yer altına alınmaya başlanması ve mevcut konteynerler ile ilgili yenileme çalışmalarına devam edilmesi,
- Katı atık bertaraf tesisinin yapımına destek verilmesi,
- Toz birikimini önlemek amacıyla haftada bir yıkanan cadde sayısının %20 artırılması,
- İlaçlama ve başıboş hayvanların toplanma işlerine özen gösterilmesi olarak belirlenmiştir.

“Halkın temiz gıda tüketmesini sağlamak” amacı; içme suyu kalitesinin artırılması, temiz gıda tüketiminin sağlanması, gıda üretimi yapan işyerlerinin sürekli kontrol edilerek hijyen bilincinin yerleştirilmesi, açıkta gıda satışıyla mücadelenin artırılması gibi politikaları kapsamaktadır (KBSP, 2014: 16). Bu politikaları gerçekleştirebilmek için eylem planları (KBSP, 2014: 19-20);

- İçme suyu biyolojik arıtma tesisi kurulması,

- Şebeke yenileme çalışmalarının yapılması (7080 m/3 yıl),
- Klorlama vb. işlemlerin sürdürülmesi,
- İçme suyu kaçaklarının önlenmesi,
- Gıda maddeleri üretim ve satış yerlerinin denetimlerinin sıklaştırılması,
- Açıkta gıda satışının önlenmesi,
- Kente sebze meyve giriş çıkışlarının kontrol altına alınması,
- Yeni mezbahanın çevre düzenlemesinin rehabilite edilmesi,
- Pazar yerlerinin rehabilitasyonunun, temizlik ve düzeninin sağlanması olarak belirlenmiştir.

“Altyapı ve üst yapı sorunlarını gidermek” amacı; tüm altyapının yer altında projesine uygun olarak yapılmasının sağlanarak AB standartları doğrultusunda düzenlenmesi ve yeşil alan miktarının artırılması gibi politikaları kapsamaktadır (KBSP, 2014: 16). Bu politikaları gerçekleştirebilmek için eylem planları (KBSP, 2014: 21);

- Yağmur suyu kanalları (2400 m/yıl) ile doğalgaz, elektrik, telefon vb. altyapı hatlarının belli bir projeye göre yapılması,
- Görüntü kirliliğine neden olan eski ve tehlikeli binaların temizlenmesi, atıl durumdakilerin rehabilite edilmesi,
- Su depoları ve eski içme suyu hatlarının rehabilitasyonunun yapılması (2500 m/yıl),
- Park sayılarının artırılması (10 park/yıl),
- Ağaç, çiçek vb. dikimi (500 adet/yıl) olarak belirlenmiştir.

Karabük Belediyesi'nin 2015-2019 Stratejik Planı'nda doğrudan çevre ile ilgili olmamasına karşın gerek stratejik hedefleri gerekse performans hedefleri bakımından dolaylı yönden belediyenin çevre ile ilgili politikaları kapsamında değerlendirilebilecek bir takım stratejik amaçları da yer almaktadır.

Bu bağlamda Stratejik Plan'da yer alan “Şehir içi ulaşımını geliştirmek” amacı; kent imar planlarıyla uyumlu ve çevreye olumsuz etkileri en aza indirilmiş, altyapısıyla bütünleşen bir ulaşım ağının hayata geçirilmesi; toplu taşıma sisteminin erişilebilirliğinin ve hizmet düzeyinin yükseltilerek toplumun daha geniş bir kitlesinin toplu taşımaya yönelmesinin sağlanması gibi politikaları kapsamaktadır (KBSP, 2014: 16). Bu politikaları gerçekleştirebilmek için eylem planları (KBSP, 2014: 20-21);

- Öncelikli olarak park alanlarının yetersizliği ve tek yönlü trafik akışının sebep olduğu zaman ve enerji sarfiyatının giderilebilmesi için Kent İçi Ulaşım ve Trafik Düzeni Planlarının acilen yapılması,
- Yapılması düşünülen Revizyon İmar Planları kapsamında yapılacak planlarla, ulaşım sorunlarının tespit edilmesi, çözüm önerilerinin hayata geçirilmesi,
- Her türlü trafik riskini azaltacak çalışmaların doğal çevrenin de azami oranda korunmasına özen gösterilerek yapılması olarak belirlenmiştir.

Karabük Belediyesinin stratejik planında dolaylı yönden çevre ile ilgili olarak değerlendirilebilecek stratejik amaçlardan bir diğeri “İmar hizmetlerini güçlendirmek” amacıdır. Bu amaç; çevre düzeni planlarının yapılması, imar planlarının gözden geçirilerek ihtiyaçların planlanması, yeni oluşturulan mahallelerin şehre uyumunun sağlanması gibi politikaları kapsamaktadır (KBSP, 2014: 17). Stratejik planda bu politikaları gerçekleştirebilmek için çevre ile ilgili eylem planları (KBSP, 2014: 22);

- Çevre düzeni planları için Karabük Valiliği ile koordinasyon kurulup protokol yapılması,
- Şehir merkezinde dağınık halde bulunarak görüntü kirliliğine neden olan bazı işyerlerinin şehir dışına alınması ve bu bağlamda Kent Estetik Kurulu'nun faaliyete geçirilmesi,
- Şehir merkezinde haddehanelerin bulunduğu yerler için bol yeşil alanlı planlar üretilmesi,
- Ulaşım planlaması ve trafik düzeni planlaması yapılması olarak belirlenmiştir.

“Hemşerilik ve kentlilik bilincini oluşturmak” amacı ise; Karabük halkının günün stresinden uzaklaşarak huzurlu ve mutlu olacakları, dinlenebilecekleri alanlar oluşturulması ve insanların kendilerini evlerinde hissederek yaşadıkları yere sahip çıkmalarının sağlanması gibi politikaları kapsamaktadır (KBSP, 2014: 15). Stratejik planda bu politikaları gerçekleştirebilmek için çevre ile ilgili eylem planları (KBSP, 2014: 25-26);

- Karabük halkı için geniş spor, park ve mesire alanları oluşturulması (kanyon park projesi),
- Halk toplantılarında atık ayrıştırma, tasarruf, temizlik, vb. eğitici bilgiler verilmesi,
- Basın yayın araçları ile faaliyetlerin duyurulması olarak belirlenmiştir.

3.1.4. Karabük Belediyesi'nin Çevre Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

Stratejik planda yer alan “Her türlü kirlilikten uzak sağlıklı ve güvenli bir şehir oluşturmak” amacına yönelik olarak oluşturulan hedefleri gerçekleştirmek üzere Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Zabıta Müdürlüğü, Veteriner İşleri Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü ile Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü sorumlu birimler olarak belirlenmiştir (KBSP, 2014: 191). Bu birimlerin doğrudan veya dolaylı olarak bu amaca yönelik çalışmaları Karabük Belediyesinin 2015, 2016 ve 2017 Mali Yılları Performans Programları ile Yılsonu Faaliyet Raporları doğrultusunda incelenmiştir.

2015 Mali Yılı Performans Programı'nda Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü'nün çevre ile ilgili yürüttüğü faaliyetler; gerekli altyapının hazırlanarak atık suların çevre kirliliğine neden olmadan arıtma tesisine iletilmesi ve arıtma işleminden sonra Filyos Çayı'na deşarj edilmesinin sağlanması ile mevcut altyapının tamirlerinin yapılması olarak ifade edilmiştir. Ancak amaçlar ve hedefler bölümünde bu konu ile ilgili bir planlama yer almamıştır.

2015 yılı için Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü tarafından yapılan değerlendirmede şehrin kanalizasyonun arıtma tesisine iletilip arıtıldıktan sonra Filyos Çayı'na deşarj edildiği belirtilmiştir. Akredite bir laboratuvarın atık su arıtma tesisinden haftada 2 defa numune alarak analiz yaptığı, İl Çevre Müdürlüğü'nün ise başka bir akredite laboratuvara ayda bir kez analiz yaptırdığı ve bu şekilde iki laboratuvarın yaptığı analizlerle atık suyun deşarj standartlarına uygunluğunun kontrol edildiği ifade edilmiştir (Karabük Belediyesi 2016 Mali Yılı Performans Programı [KBPP], 2015: 69-70). Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü'nün bildirdiğine göre belediye tarafından 1996 yılında projelendirilmiş olan atık su arıtma tesisi 2000 yılında deneme çalışmalarına başlamış, 2001 yılında geçici kabulü yapılarak işletmeye alınmıştır. Çevre Bakanlığı tarafından periyodik denetlemeleri yapılan, çevre iznine sahip olan tesis 2009 ve 2010 yıllarında yapılan revizyon çalışmaları ile tam kapasite çalışır hale getirilmiştir (Karabük Belediyesi, 2009e). 2017 yılında Karabük ilinde atık su arıtma tesisi hizmeti verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranının %98 olduğu, Karabük Belediyesi'ne ait Atık Su Arıtma Tesisi tarafından günde kişi başı 324 litre evsel atık su arıtıldığı ve arıtılan suyun deşarj suyu kalitesinin yönetmeliklere göre sınır değerler içerisinde olduğu bildirilmiştir. Ayrıca arıtma tesisinden günde 0,98 ton çamur çıktığı, çıkan arıtma çamurunun analizinin yapıp 2. sınıf düzenli depolama tesisine gönderilerek bertaraf edildiği belirtilmiştir (Karabük Çevre ve Şehircilik İl

Müdürlüğü [KÇŞİM], 2018: 29-33). Atık sularını Karabük gibi akarsuya deşarj eden komşu illerden Bolu'da belediyeye ait mevcut atık su arıtma tesisi tarafından ise günde kişi başı 333 litre evsel atık su arıtıldığı ve arıtma işleminde günlük 5,2 ton çamur oluştuğu ifade edilmiştir (Bolu Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018: 33). Diğer komşu illerden Kastamonu, Çankırı ve Bartın'da ise belediyeye ait mevcut atık su arıtma tesisi bulunmazken Zonguldak Belediyesi atık sularını arıtma işleminden sonra denize deşarj etmektedir. 2015, 2016 ve 2017 Faaliyet Raporları ile 2017 Performans Programı incelendiğinde Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü tarafından aynı çalışmaların tekrar edildiği görülmüştür.

2015 Yılı Performans Programının "Miyon ve Vizyon" başlığı altında Temizlik İşleri Müdürlüğü'nün çevre ile ilgili yürüttüğü faaliyetler; hazırlanan program doğrultusunda tüm bahçe, park, tretuvar, kaldırım, pazar yeri, yamaç, dere yatağı, sokak ve caddelerin süpürülmesi ve temizlenmesini sağlamak, haftada 2 defa şehir merkezini, ayda 2 defa tüm cadde ve mahalleleri yıkamak, vatandaşların faaliyetleri veya belediye çalışmaları sonucunda ortaya çıkan bahçe atıkları ve hafriyatları toplamak, kutlama ve törenlerden önce kullanılacak alanı yıkayıp temizleyerek hazır hale getirmek, Karabük halkının ürettiği evsel atıkları Karabük Çevre Hizmetleri Birliği (KARÇEV) ile birlikte oluşturulan programa göre toplamak, çöp döküm bölgesine taşımak, burada çöplerin düzenli olarak ayrışması için gerekli koşulları sağlamak olarak ifade edilmiştir. Ayrıca aynı programda Temizlik İşleri Müdürlüğü "temiz bir kent istiyorum" sloganı doğrultusunda programlar hazırlayarak Karabük'ün daha temiz olmasına katkı vermek amacıyla performans hedeflerini; belediyenin imkânlarına dâhilinde koşulları daha da geliştirilmiş temizlik şartnamesi hazırlayarak vatandaşların hizmetine sunmak, sağlık ocakları ve hastanelerin tıbbi atıklarının program doğrultusunda ve düzenli olarak alınmasını sağlamak, vatandaşlardaki çevre bilincini geliştirmek için çevre dernekleri ile işbirliği yaparak broşürler bastırmak, mevcut itfaiye aracı sayısını her yıl artırarak mahalleleri ve şehir merkezini daha sık yıkamak ve şehrin muhtelif yerlerindeki çöp konteynerlerin tamiratlarının yapılmasını sağlamak olarak belirlemiştir. 2015 Mali Yılı Performans Programı'nda bir önceki yıl 10 okulda temizlik konusunda seminerler düzenlendiği, şehirdeki tüm site yöneticileriyle temizlik üzerine toplantılar yapıldığı, şehrin merkez noktalarına 250 adet izmarit kutusu konulduğu, KARÇEV ile birlikte hareket ederek vatandaşların atıklarını evlerde ayrıştırmaları yönünde bir bilinç oluşturabilmek

amacıyla broşürler bastırılıp dağıtıldığı ifade edilmiştir (Karabük Belediyesi 2015 Mali Yılı Performans Programı [KBPP], 2014: 73-76). 2015 yılı için yapılan değerlendirmede ise daha temiz bir çevre hedefiyle şehir merkezine mahallelere cadde ve sokaklara konulmak amacıyla sallama çöp kovası ve konteyner ihalesi yapıldığı, pazarcı esnafın pazar sonrası oluşan atıkları toplayabilmeleri için poşet torba ihalesi gerçekleştirildiği, aylık yıkama programı doğrultusunda şehir merkezi ve mahallelerin yıkandığı, şehir merkezi ve mahallelerdeki pazar yerleri ve otobüs duraklarının temizlettirilip yıkandığı, şehir merkezindeki umumi tuvaletlerin her gün kontrol edilerek eksikliklerinin giderildiği, Temizlik İşleri Servisine ve Alo 188 Çevre Temizlik Hattına gelen şikâyet ve taleplerin en kısa sürede değerlendirildiği ifade edilmiştir (KBPP, 2015: 88-89).

2017 Mali Yılı Performans Programı ile 2016 ve 2017 Yılı sonu Faaliyet Raporları incelendiğinde bir önceki yıla ait faaliyetlerin aynı şekilde devam ettiği görülmüş, bununla birlikte “Toz birikmesini önlemek için haftada bir yıkanan cadde sayısının %20 artırılması” eylem planının gerçekleşip gerçekleşmediği ile ilgili sayısal bilgi edinilememiştir.

Temizlik İşleri Müdürlüğü'nün bildirdiğine göre; kaynağında ayrıştırma projesi kapsamında geri dönüştürülebilir nitelikli ambalaj atıkları (kâğıt, karton, plastik, metal, cam) Karabük Belediyesi'nin 01.01.2010 tarihinde sözleşme imzaladığı lisanslı Baykoca adlı firma tarafından geri dönüşüm aracı ile haftanın her günü toplanarak lisanslı ayırım tesisine ve geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. Çevre Bakanlığı'nın 05.11.2010 tarih ve 2010/17 sayılı genelgesine göre 18.02.2011 tarihinde Karabük Belediyesi'nin sözleşme yaptığı Rohan Tem. Peyzaj Ltd. Şti. ve İlke Tem. Ltd. Şti. isimli lisanslı firmalarca dispanserler, sağlık ocakları ve hastanelere ait tıbbi atıkların haftada 3 gün (Pazartesi, Çarşamba, Cuma) özel tıbbi atık aracı ile usulüne uygun bir şekilde toplandığı ifade edilmiştir (KBPP, 2014: 73-74). Temizlik İşleri Müdürlüğü ile yapılan görüşmede 2017 yılında Baykoca firması yerine Yıldızlar Geri Dönüşüm firması ile anlaşma yapıldığı, bu yıldan itibaren Karabük merkez mahallelerinde başta ambalaj ve kâğıt olmak üzere geri dönüştürülebilir atıkların bu firma tarafından belli bir saati olmadan her gün toplandığı ifade edilmiştir. Karabük Belediyesi tarafından yerleştirilmiş atık kutuları ve atık kafeslerinden çarşıda geceleri ve diğer mahallelerde gündüzleri toplanan atık materyaller Yeşil Mahalle Sanayi'de bulunan geri dönüşüm fabrikasına götürülüp işlenmektedir. Ayrıca Karabük halkının

çöp konteynerlerinin yanına ve evlerin önüne koydukları geri dönüştürülebilir atıkların da Temizlik İşleri Müdürlüğü'ne ait çöp kamyonları ve personeli tarafından alınmadığı bu firmanın alması için bırakıldığı ifade edilmiştir.

Karabük'te günlük ortalama 884 kg tıbbi atık oluşmaktadır. Yüksek sıcaklıkta buhar ile sterilize edilen tıbbi atıklar çevre sağlığına uygun bir şekilde dezenfekte ve bertaraf edilmektedir (KÇŞİM, 2018: 48). Karabük Belediyesi tarafından, Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği aracılığı ile her yıl atık pil toplama projesi gerçekleştirilmektedir. Özellikle okulların katıldığı proje kapsamında 2017 yılında 72 kg. atık pil toplanmış ve bertaraf için lisanslı tesislere gönderilmiştir (KÇŞİM, 2018: 41). Ayrıca Halkla İlişkiler Müdürlüğü ile yapılan görüşmede özellikle konutlardan kaynaklanan kızartmalık bitkisel yağ atıklarının toplanması amacıyla lisanslı Deha Biyodizel firmasıyla anlaşma yapıldığı bildirilmiştir. 2017 yılında Karabük'te konut ve atık üreticilerinden 15.527 kilogram bitkisel atık yağ toplanmış ve geri dönüşüm tesisine gönderilmiştir (KÇŞİM, 2018: 41).

Türkiye'de belediyelerin topladığı kişi başı günlük katı atık miktarının 2016 yılında 1,17 kilogram olduğu açıklanmıştır (TÜİK, 2018b). Karabük Belediyesi'nin mücavir alanı içerisindeki mahallelerden yazın günlük ortalama 100 ton, kışın günlük ortalama 115 ton çöp toplanarak vahşi depolama alanına gönderilmektedir. Kişi başına düşen katı miktarı yazın günlük 0,85 kilogram iken kışın günlük 1,01 kilogramdır. Belediyenin mevcut atığı düzenli depolama tesisi bulunmamaktadır (KÇŞİM, 2018: 37). Karabük'e komşu illerden belediyeye ait katı atık düzenli depolama tesisi bulunmayan Bartın'da ise kişi başı üretilen katı atık miktarının yazın günlük 1,55 kilogram iken kışın 1,6 kilogram olduğu ifade edilmiştir (Bartın Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018: 41). Diğer komşu iller Kastamonu, Zonguldak, Bolu ve Çankırı'da belediyeye ait katı atık düzenli depolama tesisi bulunmaktadır.

Karabük Belediyesi tarafından vahşi depolama alanında toplanan atıkların karakterizasyon çalışması yapılmaktadır. 2017 yılı yazında yapılan karakterizasyon çalışmasına göre toplanan atıkların %34,99'unu mutfak atıkları, %16,57'sini plastik, %6,96'sını kâğıt, %5,77'sini karton, %2,94'ünü park ve bahçe atıkları, %2,4'ünü cam, %1,07'sini hacimli karton, %0,93'ünü tehlikeli atıklar, %0,55'ini metal, %1,06'sını elektronik atıklar ve diğerleri oluşturmaktadır. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinin yapımı tamamlanıncaya kadar çöplerin bu alanda bertaraf edileceği ifade edilmiştir (KÇŞİM, 2018: 36).

2017 yılında İmar ve Şehircilik Müdürlüğü tarafından KARÇEV için katı atık düzenli depolama tesisi imar planı çalışması yapılmıştır (Karabük Belediyesi, 2018: 42). Buna göre tesisin Karabük Merkez İlçesi, Kaleköy, Akderebaşı, Kaynarca mevkiinde 10 hektar alan üzerinde yapılmasına karar verilmiştir. Katı atık düzenli depolama tesisinin yapımı tamamlandığında ilk aşamada günlük ortalama 100 ton, daha sonra kapasite artışı ile günlük 250-300 ton evsel atığın (çöp) düzenli depolama tekniği ile bertaraf edilmesi planlanmıştır. Bu tesis ile yeraltı sularının kirliliğinin önleneceği, çöp sızıntı sularının kontrol altına alınacağı ve metan gazı toplama sistemi ile yangın ve patlama riskinin ortadan kaldırılacağı ifade edilmiştir. 2018 yılı itibari ile ÇED yönetmeliği kapsamında proje tanıtım dosyası hazırlanmıştır (Karabük Belediyesi, 2009e).

2015 Mali Yılı Performans Programı'nda Veteriner İşleri Müdürlüğü; başıboş sokak hayvanlarının toplanıp geçici hayvan bakımevine getirilerek gerekli işlemlerin yapılması ve haşerelerle mücadelede biyosidal ürünler uygulanması olarak faaliyetlerinden birkaçını ifade etmesine karşın yıl boyunca yapılacak faaliyetlerle ilgili bir planlamadan söz edilmemiştir. Buna karşın yılsonu değerlendirmesinde 2015 yılında yapılan faaliyetler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (Karabük Belediyesi, 2016: 8):

Karabük Belediyesi 25.11.2015 tarihinde yapılan ihale ile 01.01.2016-31.12.2018 tarihleri arası (3 Yıllığına) başıboş sokak hayvanlarının toplanması ve nakli ile halk sağlığı alanında biyosidal ürünler uygulama hizmetleri için 18.12.2015 tarihinde Dinamik Veterinerlik Hizmetleri Ltd. Şti. ile sözleşme imzalamıştır. Bu sözleşme gereği yüklenici firma tarafından geçici hayvan bakım evi ve ameliyathanesinde rutin bir uygulama şeklinde antiseptik ve antiparaziter ilaçlamalar yapılmıştır. 20.09.2012 tarih ve 2012/231 numaralı İl Hayvanları Koruma Kurulu kararı doğrultusunda Karabük'teki sahipli ve sahipsiz 391 adet kedi ve köpek kuduz hastalığından korunma ve kuduz hastalığı ile mücadele yönetmeliğine göre Veteriner İşleri Müdürlüğüne hazırlanan program dâhilinde 23.03.2015 ve 30.03.2015 tarihleri arasında ücretsiz olarak aşılanmıştır. Ayrıca Karabük'te istekte bulunan okullar, pazar yerleri, gar müdürlüğü, terminal, umuma açık tuvaletler, minibüsler, halk otobüsleri ve demir çelik servis otobüsleri dezenfekte edilmişlerdir.

2016 ve 2017 Performans Programları ve Yıllık Faaliyet Raporları incelendiğinde Veteriner İşleri Müdürlüğü'nün stratejik planda yazan amaç ve hedefler doğrultusunda aynı faaliyetleri devam ettirdiği görülmüştür. Bu çalışmalara ek olarak 2018 yılında ise Karabük Belediyesi Veteriner İşleri Müdürlüğü tarafından Kılavuzlar Mahallesinden başlayarak, Kordon Parka kadar, yapılan saha ve bilimsel çalışmalar sonucunda halka rahatsızlık veren Similium türü sinekler için dere yataklarında biyolojik mücadele yapılmıştır. Veteriner İşleri Müdürlüğü tarafından yapılan açıklamada kullanılan maddenin insanlar, kurbağalar, balıklar, kuşlar, memeli hayvanlar ve arılar için güvenilir olduğu, çevre üzerinde hiçbir zararlı etkisinin olmadığı, yalnızca hedef sineklere yok edici etkisi bulunan aktif maddesi AB Biyosidal direktifinde (98/8EC) onaylı bir ilaç olduğu ifade edilmiştir (Karabük Belediyesi, 2009f).

“Her türlü kirlilikten uzak sağlıklı ve güvenli bir şehir oluşturmak” amacı doğrultusunda 2015 Mali Yılı Performans Programı'nda Zabıta Müdürlüğü'nün herhangi bir planlamasından bahsedilmemekle birlikte bu yıla ait faaliyet raporunda bu doğrultuda çalışmalar yapıldığı söylenebilir. Bu bağlamda Zabıta Müdürlüğü tarafından 2015 yılında yapılan kontrol ve denetimler sonucunda 3 adet çevre kirliliğinden ceza uygulaması yapılmış ve izinsiz yapılan 25 adet kaçak inşaat için tutanak düzenlenerek ilgili birime gönderilmiştir. Ayrıca şehir içinde dağınık halde faaliyetlerini sürdürerek görüntü kirliliğine neden olan hurdacıların bir bölgede toplanması için kurulması planlanan hurdacılar sitesi çalışmalarının tamamlandığı, vatandaşlar için kurban bayramlarında kurban alışverişlerine uygun yer düzenlemesi yapılarak nizam ve intizamın sağlanmasına yardımcı olunduğu, İçişleri Bakanlığı genelgesine göre 2. el oto galerilerinin şehir dışına çıkarılması için galericiler sitesi yeri ayarlandığı ve 100.Yıl Mahallesi'nde bulunan 3 adet işyerinin müracaatlarıyla Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü'nün görüşlerine başvurularak Canlı Müzik İzin Belgesi düzenlendiği ifade edilmiştir (Karabük Belediyesi, 2016: 58-60). 2016 ve 2017 Performans Programları ve Faaliyet Raporları incelendiğinde bazı sayısal değişikliklerle aynı çalışmaların devam ettiği görülmüş olmasına karşın zabıta denetimlerinin sıklaştırılması hedefinin gerçekleştirildiğine ait bilgi edinilememiştir.

2015, 2016 ve 2017 Performans Programları ve Yıllık Faaliyet Raporları incelendiğinde Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü'nün sorumlu birim olduğu “Doğalgazın yaygın kullanımının artırılması” stratejik hedefini gerçekleştirmek için

belirlenmiş olan “Halkı bilinçlendirmek için sürekli yayın yapılması” eylem planının yapılıp yapılmadığı ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır. Bununla birlikte Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü ile yapılan görüşmede bu konuda bir çalışma yapılmamasına karşın Karabük ilinde doğalgaz kullanım oranının %98 olduğu, araç ile giriş yapılabilen her mahalleye doğalgaz verildiği ifade edilmiştir. Doğalgaz verilemeyen yerlerin ise çarpık kentleşmenin olduğu ve acil durumlarda müdahale zorluğu bulunan yerler olduğu belirtilmiştir.

Temizlik İşleri Müdürlüğü’nün sorumlu olduğu “Belediye sınırları içindeki halkın her mevsim sağlıklı ve temiz bir çevrede yaşamasının sağlanması” stratejik hedefini gerçekleştirmek için belirlenmiş olan “Başta şehir merkezi olmak üzere çöp konteynerlerinin yer altına alınmaya başlanması” eylem planının yapılıp yapılmadığı ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır. Belediye ile yapılan görüşmelerde 2015 yılında bu konu ile ilgili bir mahalle için fizibilite raporu hazırlanarak çalışma planlandığı ancak bu çalışma için kaldırım ve araç park yerleri gibi düzenlemelerin gerekli olması nedeniyle planların henüz hayata geçirilemediği; ayrıca konteynerler ile birlikte mevcut çöp toplama araçlarının değişimi için yaklaşık 10 milyon TL’lik bir kaynak ihtiyacının olmasının da çalışmaların başlamasını geciktirdiği ve 2018 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na yapılan hibe başvurusuna cevap alınmadığı ifade edilmiştir.

Zabıta ve Temizlik İşleri Müdürlüğü’nün sorumlu birim olduğu “Kirliliğin azaltılması” stratejik hedefini gerçekleştirmek için belirlenmiş olan “Baca temizliğine yönelik yaz mevsiminde haftada bir defa ilan yapılarak halkın bilgilendirilmesi” eylem planının yapılıp yapılmadığı ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır. Ayrıca Karabük Belediyesi’nin 2015-2019 Stratejik Planı’nda “Katı yakıt satışı yapanların ve kullanıcıların denetimlerinin artırılarak kaliteli yakıt tüketilmesinin sağlanması” ve “Sanayi kuruluşlarının kirlilik önlemlerini almalarının sağlanması” politikaları yer almasına karşın bu konuda yetkinin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü’nde olduğu ifade edilmiştir.

Stratejik planda yer alan “Halkın temiz içme suyu ve gıda tüketmesini sağlamak” amacına yönelik olarak oluşturulan hedefleri gerçekleştirmek üzere Zabıta Müdürlüğü, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, Fen İşleri Müdürlüğü, Veteriner İşleri Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü ve Su Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü sorumlu birimler olarak belirlenmiştir (KBSP, 2014: 19-20). Bu birimlerin doğrudan veya dolaylı olarak bu amaca yönelik çalışmaları Karabük Belediyesi’nin 2015, 2016 ve

2017 Performans Programları ile Yılsonu Faaliyet Raporları doğrultusunda incelenmiştir.

2015 yılında Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü ilin pik (dökme demir) ve PVC (Polyvinyl Chloride) borudan oluşan içme suyu hatlarını kayıp-kaçak oranını en düşük seviyelere indirecek teknolojik şartlara ve halkın sağlığına daha uygun HDPE 100 (High-Density Polyethylene) borular, şebeke abone bağlantılarını ise LDPE (Low-Density Polyethylene) borular ile değiştirerek Karabük'ün içme suyu şebekesini tamamen yenilemeyi hedeflemiştir. Bu doğrultuda çalışmaların 2015, 2016, 2017 ve 2018 yıllarında devam ederek tamamlanması planlanmıştır (KBPP, 2014: 70). HDPE 100 borular uzun ömürlü, paslanmaz, çürümez, yüksek mukavemetli, korozyona karşı dayanıklı, koku yapmaz, kir tutmaz ve Sağlık Bakanlığı gıda maddeleri tüzüğüne uygun boru tipidir. LDPE borular ise HDPE 100 borularla aynı özelliklere sahip olarak yer üstü su götürme şeklinde kullanılan, güneş ışınlarına karşı dayanıklı ve tüm uluslararası standartlara uygun boru tipidir (<https://www.akansu.com/>).

Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü tarafından yapılan 2015 yılı değerlendirmesinde; Karabük'ün su ihtiyacının Karasu kaynağından karşılandığı, elde edilen suyun sertlik değeri yüksek olduğundan 2012 yılında faaliyete başlayan, belediyeye ait İçme Suyu Arıtma Tesisinde suyun arıtılıp kalitesinin artırılması için çalışmalar yapıldığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte mücavir alan içerisindeki yeni yapılaşma ile birlikte su hattı olmayan yerlere yeni su hatları yapılması, meydana gelen su arızalarının onarılması ve içme suyu şebekelerinin yenilenmesi çalışmalarının yürütüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca ekonomik ömrünü tamamlamış yaklaşık 7,8 km uzunluğundaki ana isale çelik boru içme suyu hattını yenileme çalışmalarının tamamlandığı, depoların içlerinin membran (suyunun döşeme betonuna geçmesini önlemek amacıyla kullanılan malzeme) ile kaplandığı ve belli aralıklarla depo temizliği çalışmalarının yürütüldüğü, düzenli olarak içme suyunun klorlandığı ve haftalık klor ölçümleri yapılarak sağlık açısından uygunluğunun kontrol edildiği, içme suyu şebekesinde oluşacak arızalar için su ekiplerinin 7 gün 24 saat 3 vardiya görev yaparak vatandaşlara hizmet verdiği ifade edilmiştir (Karabük Belediyesi, 2016: 31).

2016 Yılsonu Faaliyet Raporunda ise içme suyu şebekesinde depo taşmalarından kaynaklı kayıp kaçağın önlenmesi ve insan faktörünün azaltılması bağlamında SCADA (Supervisory Control and Data Acquisition) sisteminin faaliyete geçilerek içme suyu depolarının online (çevrimiçi) olarak izlenebildiği ifade edilmiştir

(Karabük Belediyesi, 2017: 34). 2018 yılı itibari ile şehir genelindeki 28 su deposunun tamamında membranla kaplama işleminin tamamlandığı ve bu sayede hem su kaçaklarının önlenmesi hem de Karabük halkına daha temiz su hizmeti verildiği belirtilmiştir (Karabük Belediyesi, 2009f). 2016, 2017 Performans Programları ve 2017 Yılı Faaliyet Raporu incelendiğinde çalışmaların aynı doğrultuda devam ettirildiği görülmüştür. Bu bağlamda Karabük Belediyesi tarafından stratejik planda ve performans programlarında planlanan çalışmaların yerine getirildiği söylenebilir.

Stratejik planda belirlenen performans hedefleri doğrultusunda 2015 Mali Yılı Performans Programı'nda Veteriner İşleri Müdürlüğü işyeri açmayı talep eden vatandaşların işyerlerine komisyon olarak gidilip sağlık açısından gerekli denetimlerin yapılmasını görevleri arasında olduğunu ifade ederken belediyeye ait mezbahanın asfaltının ve çevre düzenlemesinin yapılmasını performans planları arasında göstermiştir (KBPP, 2014: 79). 2015 yılı sonunda yapılan değerlendirmede; 07.02.2005 tarih ve 25730 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik gereği, içme suyunun her ay bakteriyolojik ve kimyasal analizlerinin yaptırıldığı, gün içerisinde belli semtlerde ve saatlerde klor ölçümlerinin yapıldığı ve klor raporunun her ayın sonunda İl Sağlık Müdürlüğü'ne gönderildiği, şehir içindeki kasapların belediye zabıta personeli ve veteriner hekimliğinin ortak yürüttüğü çalışmayla hijyen ve kaçak et bakımından rutin bir şekilde denetlendiği, gıda satışı yapılan işyerlerinde İl Tarım Müdürlüğü ve İl Sağlık Müdürlüğü elemanları ile Karabük Belediyesi Zabıta ve Veteriner İşleri Müdürlüğü elemanları tarafından ortak denetimler gerçekleştirildiği, belediyeye ait mezbahanın asfaltının ve Fen İşleri Müdürlüğüne çevre düzenlemesinin yapımının devam ettiği belirtilmiştir (Karabük Belediyesi, 2016: 7-8). 2016, 2017 Performans Programları ve Faaliyet Raporları incelendiğinde Veteriner Müdürlüğü tarafından çalışmaların aynı doğrultuda devam ettirildiği görülmüştür ve stratejik planda yer alan performans hedeflerinin gerçekleştirildiği söylenebilir.

Karabük Belediyesi mezbaha ve hayvan pazarı gibi çevre kirliliğine neden olan sebze ve meyve hali için de çalışmalar yapmıştır. 29 Nisan 2011'de Öğlebeli Mahallesi altındaki eski tabur alanında inşasına başlanan, 28 Ağustos 2013'te tamamlanarak hizmete açılan Sebze ve Meyve Halinin Karabük'le birlikte bölgeye de hizmet vermesi planlanmıştır (Karabük Belediyesi, 2009e). Sebze ve Meyve Hal Kanunu ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmeliklere göre Zabıta Müdürlüğüne şehre gelen sebze ve meyvelerin denetimleri ile Sebze ve Meyve Halinden satışa sunulan ürünlerin

denetimlerinin yapıldığı belirtilmiştir (Karabük Belediyesi, 2016: 62). Ayrıca pazar yerlerinde halkın daima temiz bir ortamda gıda maddelerini temin edebilmeleri için Temizlik İşleri Müdürlüğü elemanları tarafından pazar yerlerinin temizliğinin yapıldığı ve yıkandığı ifade edilmiştir (Karabük Belediyesi, 2016: 40).

2015 Mali Yılı Performans Programı'nda Zabıta Müdürlüğü ekmek fabrikaları, fırınlar ve diğer gıda üretimi yapan yerlerin sağlık açısından denetimlerinin ilgili kuruluşlar ile ortaklaşa yürütülmesini görevleri arasında göstermiştir (KBPP, 2014: 90). Buna karşın 2015 yılı için herhangi bir denetleme sayısı veya sıklığı planlanmamıştır. Bununla birlikte Zabıta Müdürlüğü'nün bildirdiğine göre 2015 yılında Karabük merkez ve mahallelerinde 372 adet çay ocağı ve kahvehane, 728 adet kafeterya, pastane, köfteci, lokanta, köfteci ve kasap işyerleri ile market içinde bulunan kasap reyonlarının rutin hijyenik kontrolleri yapılmıştır. Başta öğrencilerin yoğun olduğu 100.Yıl Mahallesi ve diğer mahallelerde minibüs veya diğer araçlarla köfte satan seyyar satıcılar satıştan men edilmiştir (Karabük Belediyesi, 2016: 59). 2015, 2016 ve 2017 Yılları Faaliyet Raporlarına göre gıda maddeleri üretiminde bulunan yerlerde yapılan denetim sayısı toplamda 2015 yılında 1126 (Karabük Belediyesi, 2016: 59) , 2016 ve 2017 yıllarında 1502 olmuştur (Karabük Belediyesi, 2017: 64; Karabük Belediyesi, 2018: 51). Bu bağlamda 2015 yılına göre denetimlerin sıklaştırıldığı söylenebilir. Diğer taraftan 2015, 2016 ve 2017 Performans Programları ve Faaliyet Raporları incelendiğinde stratejik planda sorumlu birimlerden biri olarak gösterilmesine karşın İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nün "Temiz gıda tüketiminin sağlanması" stratejik hedefine yönelik yürütülen herhangi bir faaliyetine rastlanmamıştır.

Stratejik planda yer alan "Altyapı ve üst yapı sorunlarını gidermek" amacına yönelik olarak oluşturulan hedefleri gerçekleştirmek üzere Fen İşleri Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü, Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü ve İmar ve Şehircilik Müdürlüğü sorumlu birimler olarak belirlenmiştir (KBSP, 2014: 21). Bu birimlerin doğrudan veya dolaylı olarak bu amaca yönelik çalışmaları Karabük Belediyesi'nin 2015, 2016 ve 2017 Performans Programları ve Yılları Faaliyet Raporları doğrultusunda incelenmiştir.

2015 yılında Su Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü tarafından kanalizasyon sisteminde büz ve beton borulardan vazgeçilerek mevcut hatların Koruge borular (yağmur ve kanalizasyon suyunun uzaklaştırılmasında kullanılan aşınmaya karşı dayanıklı, esnek, hafif, contalı olması nedeniyle sızdırmazlık özelliği olan boru tipi) ile

yenileme-yapım faaliyetlerinin yürütülmesi ve drenaj (Suyun yol açacağı zararlar nedeniyle doğal veya yapay olarak yapılardan uzaklaştırılmasına yönelik çalışmalar) çalışmalarının yapılarak özellikle mevsim normallerinin üzerinde yağın yağmurlarda vatandaşların mağduriyet yaşamalarının engellenmesi planlanmıştır (KBPP, 2014: 71-72). 2015 yılı sonunda yapılan değerlendirmede kanalizasyon hatlarının bakım ve onarımlarının yapıldığı, yeni kanalizasyon hatları yapımı ile yağmur sularının çevreye ve vatandaşlara zarar vermeden derelere tahliyesi için yapılan drenaj çalışmalarına devam edildiği, şehrin kanalizasyonunun arıtma tesisine götürülüp arıtıldıktan sonra Filyos Çayı'na deşarj edilmesine devam edildiği, vatandaşların talepleri doğrultusunda vidanjör ile hatların sağlıklı çalışmasının sağlanmaya çalışıldığı, bu konuda yaşanan arızaların giderilmesi için kanalizasyon arıza ekiplerinin vidanjör hizmeti ile 2 vardiya şeklinde çalışarak halka hizmet verdiği ifade edilmiştir (Karabük Belediyesi, 2016: 32).

Karabük'te 2016 yılında kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranının %98 olduğu bildirilmiştir. Bu oranın Karabük'e komşu illerden Bartın'da %97, Bolu'da %100, Çankırı'da %97, Zonguldak'ta %88, Kastamonu'da %92 olduğu açıklanmıştır (TÜİK, 2018c).

Karabük Belediyesi tarafından 2016, 2017 ve 2018 yıllarında drenaj ve kanalizasyon hizmetleri olarak (Karabük Belediyesi, 2016: 32);

- Drenaj sistemi bulunmayan mahallelerde drenaj sisteminin yapılması,
- Tümen Mahallesi'nde kanalizasyon hattının ana kolektöre bağlanması,
- Dayıslar, Dursanlar, Çerçiler ve Belenköy kanalizasyon hatlarının arıtma tesisine iletilmesi,
- Bulak tarlaları olarak söylenen bölge ile 5000 Evlerin üst kısımlarında yeni kanalizasyon hattı yapılması,
- İkinci Atık Su Arıtma Tesisi için proje çalışmaları yapılması planlanmıştır. Yapılması planlanan bu işler için yaklaşık 8.000.000 TL kaynak ihtiyacı gösterilmiştir.

Kurtuluş Mahallesi'nin Haddehaneler mevkiinde yapımı planlanan İlave Atık Su Arıtma Tesisinin hizmete girdiğinde şu anki mevcut tesisin yükünü azaltması ve yaklaşık 145.000 kişiye hizmet vermesi hedeflenmiştir. Safranbolu İlçesi ile 5000 Evler, 100. Yıl, Üniversite ve Kılavuzlar Mahallelerinin atık sularının ana kolektör üzerinde yapılacak olan bu tesiste arıtılması planlanmıştır. Tesisin, koku kontrol üniteleri ile birlikte çevreye minimum etkiye bulunacağı ifade edilmektedir. 2018 yılı

itibari ile ÇED gerekli değildir kararı çıkmış olup, kamulaştırma işlemleri devam etmektedir (Karabük Belediyesi, 2009e).

2015 yılında Su Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü tarafından içme suyu hizmetleri ile ilgili olarak; son teknolojik gelişmeler takip edilerek bütün su şebekelerinin HDPE 100 ve LDPE borular ile yenilenmekte olduğu belirtilerek içme suyu şebekesi arıza giderme, yenileme ve yapım çalışmalarına devam edilmesi planlanmıştır (KBPP, 2014: 71-72).

Ayrıca şebeke suyu ile parkların sulandığı ve yıkama araçlarının depolarının doldurulduğu, bu durumun içme suyu arıtma tesisinin hizmete girmesiyle suyun maliyeti açısından belediyeye daha fazla külfet getireceği ifade edilmiştir. Bu nedenle 120 Evler, Esentepe, vb. yerlerde çıkan suların toplanıp yıkama ve sulama hizmetlerinin maliyetsiz karşılanması planlanmıştır (Karabük Belediyesi, 2016: 32-33).

2015 Yılı Faaliyet Raporunda Su Kanalizasyon İşleri Müdürlüğünce ekonomik ömrünü tamamlamış yaklaşık 7,8 km uzunluğundaki ana isale çelik boru içme suyu hattı yenileme çalışmalarının tamamlandığı, depoların içlerinin membranla kaplandığı ve belli periyotlarla depo temizliği çalışmalarının yürütüldüğü ifade edilmiştir. 2016, 2017, 2018 yıllarında içme suyu şebekesinin yenilenmesi planlanan mahalleler; Soğuksu, Kılavuzlar, 100. Yıl, Şirinevler, Adatepe, Kapullu Mahalleri ve PTT caddesi olarak belirlenmiştir. Ayrıca şehrin genişlemesiyle birlikte Bulak tarlaları olarak bilinen bölge ile 5000 Evler üst kısımlarında yapılaşma başladığı için bu bölgede içme suyu şebekesi yapımı planlanmıştır. İçme suyu şebekesinde yapılması planlanan bu işler için 8.000.000 TL maliyet gösterilmiştir (Karabük Belediyesi, 2016: 31-32).

Su Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü'nün 2016 ve 2017 yıllarına ait Performans Programları ve Faaliyet Raporları incelendiğinde çalışmalarını aynı doğrultuda devam ettirdiği görülmüştür. Bununla birlikte planlanan drenaj çalışmalarının yapılıp yapılmadığı ile ilgili bilgiye yer verilmemiştir.

Karabük Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planda yer alan “ Görüntü kirliliğine neden olan eski ve tehlikeli binaların temizlenmesi, atıl durumdakilerin rehabilite edilmesi” performans hedefi ile ilgili olarak 2015 yılında İmar ve Şehircilik Müdürlüğü tarafından afet bölgelerindeki riskli yapıların dönüşümü kapsamında; tespit, değerlendirme projelendirme yapılması planlanmıştır (KBPP, 2014: 49). 2015 Yılı Faaliyet Raporunda bu konu ile ilgili bir bilgiye rastlanmamakla birlikte 2016

yılında Karabük Merkez Kapullu Mahallesi 108 ada 931 parsel numaralı taşınmaz üzerindeki kullanılmayan, metruk durumdaki eski okul binasının yıkılarak yerine Sosyal Yaşam Merkezi yapılabilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile Karabük Belediyesi arasında taşınmazın kullanım hakkına esas protokol imzalandığı ve Sosyal Yaşam Merkezi binası yapımına başlandığı ifade edilmiştir (Karabük Belediyesi, 2017: 45).

Fen İşleri Müdürlüğü park ve bahçeler hizmetleri olarak görevlerinden ve faaliyetlerinden birkaçını; mevcut yeşil alanları koruyup geliştirmek, yeni yeşil alanlar oluşturmak, mevcut ağaçları korumak, geliştirmek ve zamanı geldiğinde budamak, gerekli yerlere ağaçlar dikmek, tüpte bitki yetiştirmek, fidanlıklar oluşturmak, mevsimlere göre parklarda çiçek ve yeşillikler oluşturmak, yeşil alanları sulamak ve günü geldiğinde biçmek, çevredeki vahşi alanları temizlemek şeklinde tanımlamaktadır (Karabük Belediyesi, 2016: 20). 2015 yılında Fen İşleri Müdürlüğü tarafından ağaçlandırma ve yeşillendirme çalışmaları kapsamında 2.500 adet fidan-ağaç dikimi, 20 adet yeşil alan ve yamaçlarda çevre düzenlemesi, merdiven ve istinat duvarı yapımı, 5 adet yeni park ve çocuk bahçesi yapımı, 45 adet mevcut park bakımı, 150.000 adet mevsimlik çiçek dikimi ve 5.000 m² rulo çim alımı planlanmıştır (KBPP, 2014: 41). Sene sonunda hazırlanan Faaliyet Raporu incelendiğinde planlanan faaliyetlerden sadece park yapımı ile ilgili bilgiye rastlanmıştır; 2015 yılında Fen İşleri elemanlarınca yapılan 4 adet yeni park için 757.971,00 TL harcama yapıldığı ifade edilmiştir (Karabük Belediyesi, 2016: 22). Bu bağlamda stratejik plandaki 10 park/yıl hedefinin gerçekleşmediği söylenebilir. Fen İşleri Müdürlüğü'nün 2016 ve 2017 Performans Programları ve Yıllık Faaliyet Raporları incelendiğinde yeşil alan miktarının artırılmasına yönelik faaliyetlerin aynı şekilde devam ettirildiği, sadece sayısal verilerin değiştiği görülmüştür. Diğer taraftan 2015, 2016 ve 2017 Performans Programları ve Faaliyet Raporları incelendiğinde stratejik planda sorumlu birimlerden biri olarak gösterilmesine karşın Temizlik İşleri Müdürlüğü'nün "Tüm altyapının yer altında projesine uygun olarak yapılmasının sağlanarak AB standartları doğrultusunda düzenlenmesi" stratejik hedefine yönelik yürütülen herhangi bir faaliyetine rastlanmamıştır.

Stratejik planda yer alan "Şehir içi ulaşımını geliştirmek" amacına yönelik olarak oluşturulan hedefleri gerçekleştirmek üzere Zabıta Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü, Fen İşleri Müdürlüğü ve İmar ve Şehircilik Müdürlüğü sorumlu birimler olarak belirlenmiştir (KBSP, 2014: 20-21). Bu birimlerin doğrudan veya dolaylı olarak

bu amaca yönelik çalışmaları Karabük Belediyesi'nin 2015, 2016 ve 2017 Performans Programları ve Yılsonu Faaliyet Raporları doğrultusunda incelenmiştir.

Fen İşleri Müdürlüğü tarafından 2016 yılı için Karabük-Safranbolu arasındaki kanyonda yaya ve araç köprüsü yapımı planlanarak 8.750.000 TL kaynak ihtiyacı gösterilmiştir (KBPP, 2015: 61). 2016 Yılsonu Faaliyet Raporu'nda çalışmalara başlandığı ifade edilmiştir. Ayrıca toplu taşıma sisteminin geliştirilmesine yönelik olarak 2017 yılında Karabük Soğuksu Mahallesi ve Safranbolu Bostanbükü Mahallesi arasında Raylı Sistem Ulaşım Projesi planlanmış ve 10.000.000 TL kaynak ihtiyacı gösterilmiştir (Karabük Belediyesi 2017 Mali Yılı Performans Programı [KBPP], 2016: 69). Ancak yılsonu faaliyet raporunda bu proje ile ilgili yapılan bir çalışmadan söz edilmemiştir. Belediye Fen İşleri Müdürlüğü ile yapılan görüşmede 2018 yılı itibari ile projenin hazır olmasına karşın Demir-çelik kavşağında devlet tarafından yapılacak üst geçit çalışması nedeniyle bekletildiği, üst geçit çalışmasının tamamlanması ile proje yapımına başlanacağı ifade edilmiştir. Zabıta Müdürlüğü Trafik Servisi ise 2018 yılı itibari ile trafik sorunlarının giderilmesi ve toplu taşımayı güçlendirmek amacıyla yeni toplu taşıma güzergâhları oluşturma ve mevcut güzergâhları iyileştirme çalışmalarını sürdürmektedir (Karabük Belediyesi, 2009f).

Karabük Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünce 15 Mayıs 2015 tarihinde peyzaj çalışmaları tamamlanan Kent Meydanı'nın altına yapılan kapalı otopark ile şehir içindeki trafik yoğunluğu bir nebze olsun azaltılmaya çalışılmıştır (Karabük Belediyesi, 2009e). Ayrıca yine aynı birim tarafından 2015 yılı için Toki Cevizkent yolu ve dere üstü otopark düzenlemesi ile Şirinevler Mahallesi kapalı otoparkı çalışmaları planlanmıştır (KBPP, 2014: 36). 2015 Yılsonu Faaliyet Raporu'nda planlanan çalışmalar ile ilgili bilgiye rastlanmamakla birlikte 2016 Faaliyet Raporunda 8.742.169,13 TL harcama yapılarak Şirinevler Pazaryeri ve Katlı Otopark yapımı projesinin gerçekleştirildiği bildirilmiş (Karabük Belediyesi, 2017: 18) diğer proje ile ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Hastaneye yakın bir bölge olan Şirinevler Mahallesi'nde pazarın kurulduğu gülerde yaşanan trafik yoğunluğu nedeniyle halkın şikâyetleri üzerine 2016 yılında yapımına başlanan Katlı Otopark ve Pazaryeri Projesi kapsamında bölgede yaşanan otopark sorununun bir miktar çözülmesi hedeflenmiştir (Karabük Belediyesi, 2009e).

Karabük Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğü tarafından yapılan revizyon imar planları kapsamında ulaşım sorunları da tespit edilerek çözümler üretilmiştir. Bu bağlamda 04 Kasım 2011 tarihinde hizmete açılan Battı-Çıktı Kavşak Projesi ile il

merkezinde yaşanan trafik sıkışıklığı sorunu büyük oranda çözülmüştür. 17 Nisan 2015 tarihinde Yeşil Mahalle’de Atatürk Bulvarı bölünmüş yol haline getirilerek hem ulaşımın rahatlaması hem de bölgenin daha modern bir görünüm alması sağlanmıştır. Aynı şekilde 28 Nisan 2015 tarihinde Onur Park’tan başlayarak Endüstri Meslek Lisesi’ne kadar inen bölgede açılan yeni bulvar ile Şirinevler ve Yenişehir arasındaki trafik rahatlatılmıştır. 2017 yılında tamamlanan Kanyon Köprü Projesi ise bir taraftan Safranbolu ilçesi ve Karabük 5000 Evler Mahallesi arasındaki yolu kısaltırken bir taraftan da Karabük-Safranbolu karayolundaki trafik yoğunluğunu azaltmıştır (Karabük Belediyesi, 2009e).

2015, 2016 ve 2017 Performans Programları ve Yıllık Faaliyet Raporları incelendiğinde stratejik planda geçen “Kent İçi Ulaşım ve Trafik Düzeni Planlarının yaptırılması” eylem planlarının yapılıp yapılmadığı ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır. Ancak Karabük Belediyesi ile yapılan görüşmede yetkililer tarafından 2018 yılı itibari ile Karabük ili için Ulaşım Master Planı’nın yaptırılmadığı ifade edilmiştir.

Karabük Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planda yer alan “İmar hizmetlerini güçlendirmek” amacına yönelik olarak oluşturulan stratejik hedefleri gerçekleştirmek üzere İmar ve Şehircilik Müdürlüğü sorumlu birim olarak belirlenmiştir (KBSP, 2014: 22-23). Bu birimin doğrudan veya dolaylı olarak bu amacı gerçekleştirmeye yönelik çalışmaları Karabük Belediyesi’nin 2015, 2016 ve 2017 Performans Programları ve Yıllık Faaliyet Raporları doğrultusunda incelenmiştir.

2015 yılında İmar ve Şehircilik Müdürlüğü tarafından 100. Yıl Mahallesi’nde 89 m² park alanı ve Atatürk Mahallesi’nde 404 m² park alanı hibe yöntemi ile belediyeye kazandırılmıştır (Karabük Belediyesi, 2016: 52). Ayrıca 30 Nisan 2015 tarihinde tamamlanan Hurdacılar Sitesi projesi ile kentte görüntü, ses ve çevre kirliliğine neden olan hurdacıların, Kemal Oyman mevkiinde Karabük Belediyesi tarafından yaptırılan yere taşınması sağlanmıştır (Karabük Belediyesi, 2009e).

2015, 2016 ve 2017 Performans Programları ve Yıllık Faaliyet Raporları incelendiğinde stratejik planda İmar ve Şehircilik Müdürlüğü’nün sorumlu birim olduğu “İmar hizmetlerini güçlendirmek” amacını gerçekleştirmek için belirlenmiş olan “Çevre düzeni planlarının yapılmasının sağlanması” stratejik hedefine yönelik “Valilikle koordinasyon kurup protokol yapılması” eylem planının yapılıp yapılmadığı ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır. İmar ve Şehircilik Müdürlüğü ile yapılan görüşmede 2015-2019 Stratejik Plan’da yer almasına karşın çevre düzeni planlarının yapımında Karabük İl Özel İdaresi’nin sorumlu olduğu ifade edilmiştir. Aynı amaç doğrultusunda

stratejik planda yer alan “Şehir merkezinde haddehanelerin bulunduğu yerler için bol yeşil alanlı planlar üretilmesi” eylem planının yapıp yapılmadığı ile ilgili bilgiye yer verilmemiştir. İmar ve Şehircilik Müdürlüğü ile yapılan görüşmede şehir merkezindeki haddehanelerin şehir dışına taşınması için planlanmalar yapıldığı, projelerin hazırlandığı; haddehanelerin 2017 yılından itibaren şehir dışındaki organize sanayi bölgesine taşınmalarının başladığı ifade edilmiştir. Stratejik planda yer alan “Ulaşım planlaması ve trafik düzeni planlaması yapılması” eylem planının yapıp yapılmadığı ile ilgili bilgiye sözü edilen performans programları ile faaliyet raporlarında rastlanmamıştır.

Stratejik planda yer alan “Hemşerilik ve kentlilik bilincini oluşturmak” stratejik amacına yönelik olarak Karabük Belediyesi tarafından doğrudan veya dolaylı, çevre ile ilgili olarak “Karabük halkı için güzel vakit geçirebilecekleri ve dinlenebilecekleri ortamlar hazırlanması” ile “İnsanların kendilerini evinde hissedip yaşadıkları şehre sahip çıkmalarının sağlanması” stratejik hedefler olarak belirlenmiştir (KBSP, 2014: 25-26).

2015 yılında İmar ve Şehircilik Müdürlüğü tarafından, yapımı planlanan Kanyon Projesi için Bulak deresi cephesi boyunca mera vasıflı Bulak Köyü 4484 ve 374 nolu arazilerin bedeli ödenip Hazine adına tescili yaptırılmış, kanyon düzenlemesi nedeniyle yapılan plan değişikliği ile oluşturulan 4514 nolu parselin satışı Hazineden talep edilmiştir (Karabük Belediyesi, 2016: 51).

Fen işleri Müdürlüğü’nce 2016 yılı için Bulak deresi kanyon düzenleme faaliyeti planlanmış ve 250.000 TL kaynak ihtiyacı gösterilmiştir (KBPP, 2015: 61). Ancak 2016 Yılı Faaliyet Raporunda planlanan bu çalışma ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

Kanyon Köprü’nün 2017 yılında bitimini takiben 2018 Haziran ayında yapımına başlanan Kanyon Park Projesinin Karabük halkının sosyal yaşamına zenginlik katması, projenin gerçekleştirildiği Bulak deresi olarak bilinen bölgede her yaş grubunun yararlanabileceği aktivitelerin yer aldığı bir alan oluşturulması hedeflenmiştir. Projenin peyzaj alanı 310.000 m², spor tesisleri alanı 17.000 m², bisiklet yolu 2 km, su kanalı 1.870 metredir. Kanyon Park Peyzaj Düzenleme Projesi kapsamında; bölgede macera parkı, alışveriş merkezi, şelale, restoran, mesire alanı, gençlik kampı, ağaçlandırma alanı, düğün salonu, spor sahaları, çocuk oyun alanları, cami ve gölet yapımı planlanmıştır. Ayrıca proje kapsamında; 1.772 adet yaprak döken ağaç, 1.371 adet

ibreli ağaç, 1.566 adet bodur ağaç ve çalılar, 19.236 adet yarı örtücüler, 101 adet sarmaşık, 200.000 m² yeşil alan oluşturulması planlanmıştır (Karabük Belediyesi, 2009e).

Kanyon Park Projesi ile birlikte 2015 yılı Performans programında Fen İşleri Müdürlüğü'nce planlamaya alınan Araç Çayı Rekreasyon Projesi'nin de Karabük'ün modern şehir görüntüsü ve zengin sosyal yaşamı açısından önemli bir role sahip olarak Karabük halkının dinlenerek vakit geçirebileceği bir alan olacağı ifade edilmiştir (Karabük Belediyesi, 2009e). Fen İşleri Müdürlüğü ile yapılan görüşmede 2018 yılında tamamlanan proje ile rekreasyon işleri kapsamında sel ve taşkınların önlenmesinin yanında Araç Çayı'nın tabanı ve yanlarının doğal taşlarla kaplandığı, çayın etrafına banklar ve kamelyalar yerleştirilip yürüyüş ve bisiklet yolları yapılarak Karabük halkının hoşça vakit geçireceği bir alan meydana getirildiği belirtilmiştir.

Fen İşleri Müdürlüğü'nce 7 den 70'e tüm vatandaşların dinlenebilecekleri yeşil alanlar ve spor yapabilecekleri halı saha ve spor alanları yapmak hedefiyle 2015 yılı için 5 adet park, 1 adet halı saha yapımı planlanmıştır (KBPP, 2014: 33-37). Buna karşılık 757.971,00 TL maliyetle 4 adet park yapıldığı ifade edilmiştir (Karabük Belediyesi, 2016: 21). 2016 Mali Yılı Performans Programında 2 adet park (150.000 TL), 4 adet halı saha (800.000 TL) yapımı planlanırken (KBPP, 2015: 60-64); 2016 Yılı Faaliyet Raporunda 803.290,09 TL harcama karşılığında 7 adet park (Karabük Belediyesi, 2017: 18); 2017 Mali Yılı Performans Programında 10 adet park (2.000.000 TL), 2 adet halı saha (900.000 TL) yapımı planlanırken (KBPP, 2016: 69-70); 2017 Yılı Faaliyet Raporunda 1.788.729,65 TL harcama karşılığında 12 adet park yapıldığı ifade edilmiştir (Karabük Belediyesi, 2018: 16). Buna göre stratejik planda belirlenen yılda 10 park yapımı hedefine karşın 2015 Mali Yılı Performans Programında 5 park yapımı planlanmasına rağmen Faaliyet Raporunda 4 park yapıldığı; 2016 Mali Yılı Performans Programında 2 adet park yapımı planlanırken Faaliyet Raporunda 7 adet park yapıldığı ifade edilmiştir. Bu durumda Fen İşleri Müdürlüğü'nün yıllık planlamalarında stratejik plandaki hedeflerin gerisinde kaldığı görülmüştür. 2017 Mali Yılı Performans Programında ise 10 adet park yapımı planlanırken 2017 Yılı Faaliyet Raporu'nda 12 adet park yapıldığı belirtilmiştir. Bu bakımdan Stratejik plandaki hedefle aynı doğrultuda hazırlanmış olan performans programındaki hedefin gerçekleştirildiği görülmüştür. 2015, 2016 ve 2017 Yılları Faaliyet Raporlarında halı saha yapımı ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır.

2015, 2016 ve 2017 Mali Yılları Performans Programları ve Faaliyet Raporları incelendiğinde “Halk toplantılarında atık ayrıştırma, tasarruf, temizlik, vb. eğitici bilgiler verilmesi” ve “Basın yayın araçları ile yapılan işleri duyurulması” performans hedeflerine yönelik yapılan bir çalışma hakkında bilgiye rastlanmamıştır.

3.2. ALAN ARAŞTIRMASINA YÖNELİK BULGULAR

Bu bölümde, Karabük Belediyesi’nin uygulamış olduğu çevre politikalarına yönelik olarak yerli halkın algısını ölçmek için elde edilen veriler analiz edilmiş ve ortaya çıkan sonuçlar yorumlanmıştır.

3.2.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular

Karabük ilinde ikamet edip bu araştırmaya katılan kişilerin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, aylık gelir, meslek, ikamet süresi, ikamet yeri ve belediye hizmetleriyle ilgili bilgi kaynaklarına yönelik bulgular incelenmiştir. Bu kapsamda, araştırmaya katılan kişilerin demografik özellikleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Tanımlayıcı Özelliklere İlişkin Bulgular

Cinsiyet	n	%	Aylık Gelir	n	%
Kadın	280	41,2	2000 TL Altı	153	22,5
Erkek	400	58,8	2000-2500 TL	168	24,7
Medeni Durumu	n	%	2501-3000 TL	142	20,9
Evli	359	52,8	3001 TL ve Üstü	217	31,9
Bekar	321	47,2	İkamet Süresi	n	%
Yaş	n	%	5 Yıldan Az	284	41,8
30 Yaş ve Altı	139	20,4	5-10 Yıl	161	23,7
31-40 Yaş	112	16,5	11-15 Yıl	111	16,3
41-50 Yaş	237	34,9	16 Yıl ve Üstü	124	18,2
51 Yaş ve Üstü	192	28,2	İkamet Yeri	n	%
Eğitim Durumu	n	%	5000 Evler	133	19,6
İlköğretim	70	10,3	Yeşil Mahalle	106	15,6
Lise	100	14,7	Şirinevler Mahallesi	114	16,8
Üniversite	361	53,1	100.Yıl Mahallesi	186	27,4
Lisansüstü	149	21,9	Kurtuluş Mahallesi	89	13,1
Meslek	n	%	Diğer	52	7,6
Memur	178	26,2	Bilgi Kaynakları	n	%
Esnaf/İşveren	72	10,6	Afiş ve Broşürler	32	4,7
İşçi	57	8,4	Yerel Gazeteler	145	21,3
Serbest Meslek	72	10,6	Yerel TV ve Radyolar	183	26,9
Emekli	50	7,4	Belediye Web Sitesi	62	9,1
Ev Hanımı	42	6,2	Kişisel Gözlem	258	37,9
Öğrenci	146	21,5	TOPLAM	680	100
Diğer	63	9,3			

Tablo 2’ye göre; araştırmaya 280 kadın ve 400 erkek katılmıştır. 680 kişiden 359’u evli ve 321’i bekârdır. Katılımcılardan 139’u 30 yaş ve altı, 112’si 31-30 yaş,

237'si 41-50 yaş ve 192'si 50 yaşın üzerindedir. Katılımcılardan 70'i ilköğretim, 100'ü lise, 361'i üniversite ve 149'u lisansüstü mezundur. Meslek grupları açısından memur olan 178 kişi, esnaf/işveren 72 kişi, işçi 57 kişi, serbest meslek 72 kişi, emekli 50 kişi, ev hanımı 42 kişi, öğrenci 146 kişi ve diğer 63 kişidir. Diğer seçeneğini işaretleyen kişilerin daha çok doktor, avukat ve mühendis oldukları tespit edilmiştir. Katılımcılardan 153'ü 2000 TL altında gelire, 168'i 2000-2500 TL, 142'i 2501-3000 TL ve 217 gibi büyük bir çoğunluğu 3000 TL üzerinde gelire sahiptir. Katılımcılardan 133'ü 5000 Evler, 106'sı Yeşil Mahalle, 114'ü Şirinevler Mahallesi, 186'sı 100. Yıl Mahallesi, 89'u Kurtuluş Mahallesi ve 52'si diğer mahallelerde ikamet ettiğini belirtmiştir. Katılımcılardan 284'ü 5 yıldan az süredir, 161'i 5-10 yıldır, 111'i 11-15 yıldır, 124'ü 16 ve üzeri yıldır söz konusu mahallelerde ikamet etmektedir. Ayrıca çalışmada, Karabük Belediyesi'nin çevre ile ilgili faaliyetlerinden nasıl haberdar oldukları sorulmuştur. Katılımcıların 32'si afiş ve broşürlerden, 145'i yerel gazetelerden, 183'ü yerel TV ve radyolardan, 62'si Belediye Web sitesinden ve 258 gibi büyük bir çoğunluğunun kişisel gözlemlerinden yararlandıkları tespit edilmiştir.

3.2.2. Ölçeğin Geçerlilik ve Güvenilirliğine Yönelik Bulgular

Araştırmada kullanılan ölçeğin yapısal geçerliliği ve güvenilirliği ile ilgili yapılan "Açıklayıcı Faktör" analizi ve "Cronbach's Alpha" testi sonuçlarına Tablo 3'de yer verilmiştir.

Karabük'te ikamet eden kişilerden elde edilen verilerin yapısal geçerliliği için temel bileşenler (principal components) yöntemi ve varimax rotasyonlu açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Çevre sorunları, belediye hizmetleri ve önerilere ilişkin ölçeğin KMO değeri 0,923 ve Bartlett değeri $p < 0,000$ olarak tespit edilmiştir. Bu değerlere göre, ölçeğe faktör analizinin uygulanması kabul edilmektedir. Çevre sorunları, belediye hizmetleri ve önerileri ortaya koyan ölçeğin toplam varyans oranı %64 olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 3. Ölçeğe İlişkin Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi Bulguları

İfadeler	1.Hizmet Yeterliliği	2. Öneriler	3. Çevre Sorunları	Cronbach's Alpha
S20	,826			0,946
S9	,820			
S16	,815			
S18	,808			
S3	,807			
S14	,799			
S1	,794			
S5	,776			
S7	,770			
S12	,769			
S24	,766			
S22	,759			
S13		,919		
S23		,900		
S10		,887		
S8		,883		
S19		,875		
S4		,846		
S15			,784	0,815
S21			,742	
S11			,724	
S6			,723	
S17			,685	
S2			,667	
Özdeğerler	7,589	4,702	3,149	
Varyans Açıklama Oranı	31,619	19,594	13,120	0,859
Toplam Varyans Açıklama Oranı		64,333		

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)=0,923 *Bartlett testi: $\chi^2 = 11059,636$; $p=0,000$*

Faktör analizi sonucunda toplam 24 ifadeden oluşan ölçeğin 3 faktörden meydana geldiği ve bekleneni karşıladığı belirlenmiştir. Varyans açıklama oranı yaklaşık %32 olan faktör “Hizmet Yeterliliği”, yaklaşık %20 olan faktör “Öneriler” ve %13 olan faktör “Çevre Sorunları” olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin faktör yüklerinin 0,35’in üzerinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ölçek ifadelerinin yük değerlerinin 0,32 veya 0,35’ten büyük olması gerektiği düşüncesinden hareketle, faktör yüklerinin de kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir (Tabachnick ve Fidell, 2013; Büyüköztürk, 2007). Ayrıca ölçeğin genel güvenilirlik katsayısı (Cronbach’s Alpha $\alpha=0,859$) olarak tespit edilmiştir. Güvenirlik katsayısının $\alpha=0,70$ ’in üzerinde olması,

kullanılan ölçeğin kabul edilebilir güvenilirlikte olduğuna işaret etmektedir (Kayış, 2009: 405).

3.2.3. Çevre Sorunlarına Yönelik Bulgular

Faktör analizi sonucu çevre sorunları olarak isimlendirilen ve genellikle çevre sorunlarını ortaya koyan ifadelerin frekansları, yüzdeleri ve aritmetik ortalamaları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Çevre Sorunlarına İlişkin Bulgular

İfadeler		1	2	3	4	5	\bar{x}
S15.Karabük'te su kalitesi önemli bir çevre sorunudur	f	26	57	159	233	205	3,78
	%	3,8	8,4	23,4	34,3	30,1	
S21.Karabük'te trafik sorunu önemli bir çevre sorunudur	f	35	77	125	252	191	3,71
	%	5,1	11,3	18,4	37,1	28,1	
S11.Karabük'te katı atık sorunu önemli bir çevre sorunudur	f	45	62	153	242	178	3,65
	%	6,6	9,1	22,5	35,6	26,2	
S6.Karabük'te çarpık kentleşme önemli bir çevre sorunudur	f	33	75	147	230	195	3,70
	%	4,9	11,0	21,6	33,8	28,7	
S17.Karabük'te görüntü kirliliği önemli bir çevre sorunudur	f	45	56	146	180	253	3,79
	%	6,6	8,2	21,5	26,5	37,2	
S2.Karabük'te hava kirliliği önemli bir çevre sorunudur	f	38	72	111	248	211	3,76
	%	5,6	10,6	16,3	36,5	31,0	

Not: 1=Kesinlikle Katılmıyorum; 2=Katılmıyorum; 3=Kısmen Katılıyorum; 4=Katılıyorum; 5=Kesinlikle Katılıyorum

Araştırmada, Karabük'te su kalitesinin ($\bar{x}=3,78$), trafik sorununun ($\bar{x}=3,71$), katı atık sorununun ($\bar{x}=3,65$), çarpık kentleşmenin ($\bar{x}=3,70$), görüntü kirliliğinin ($\bar{x}=3,79$), hava kirliliğinin ($\bar{x}=3,76$) önemli çevre sorunları olduğu değerlendirilmiştir.

3.2.4. Belediyenin Hizmet Yeterliliğine Yönelik Bulgular

Bu kısımda, faktör analizi sonucu hizmet yeterliliği olarak isimlendirilen ve genellikle Belediyenin hizmet yeterliliğini ortaya koyan ifadelerin frekansları, yüzdeleri ve aritmetik ortalamaları Tablo 5'te sunulmuştur.

Belediyenin, halkın çevreyle ilgili şikâyetlerini dinlediği ve çözüm bulmaya çalıştığı ($\bar{x}=3,50$), çevre sorunlarına karşı halkı bilinçlendirmeye yönelik hizmetlerinin ($\bar{x}=3,62$) yeterli olduğu düşünülmektedir. Belediyenin mevcut park ve yeşil alan sayısının ($\bar{x}=3,60$), park ve yeşil alanlarla ilgili hizmetlerinin (koruma, bakım ve yenileme) ($\bar{x}=3,42$) yeterli olduğu ve belediyenin cadde ve sokakların temizliği ile ilgili hizmetlerinin (yıkama ve süpürme) de yeterlidir olduğu ortaya çıkmıştır ($\bar{x}=3,71$).

Tablo 5. Belediyenin Hizmet Yeterliliğine İlişkin Bulgular

İfadeler		1	2	3	4	5	\bar{x}
S20.Belediyenin halkın çevre ile ilgili şikâyetlerini dinleme ve çözüm bulma hizmeti yeterlidir	f	48	65	184	259	124	3,50
	%	7,1	9,6	27,1	38,1	18,2	
S9.Belediyenin çevre sorunlarına karşı halkı bilinçlendirmeye yönelik hizmetleri yeterlidir	f	32	62	183	258	145	3,62
	%	4,7	9,1	26,9	37,9	21,3	
S16.Belediyenin park ve yeşil alanlarla ilgili hizmetleri (koruma, bakım ve yenileme) yeterlidir	f	43	80	215	227	115	3,42
	%	6,3	11,8	31,6	33,4	16,9	
S18.Katı atık toplama araçları belirlenmiş saatlerde toplama noktalarına zamanında gelmektedir	f	48	80	204	227	121	3,43
	%	7,1	11,8	30,0	33,4	17,8	
S3.Mahallelerde geri dönüşüm atık kafeslerinin sayısı yeterlidir	f	32	62	192	269	125	3,57
	%	4,7	9,1	28,2	39,6	18,4	
S14.Karabük Belediyesi'nin geri dönüştürülebilir atıklar (pil, cam vb) ile ilgili yaptığı çalışmalar yeterlidir	f	46	66	180	280	108	3,49
	%	6,8	9,7	26,5	41,2	15,9	
S1.Belediyenin katı atıklarla ilgili hizmetleri yeterlidir	f	43	85	190	245	117	3,45
	%	6,3	12,5	27,9	36,0	17,2	
S5.Belediyenin cadde ve sokakların temizliği ile ilgili hizmetleri (yıkama ve süpürme) yeterlidir	f	41	47	163	240	189	3,71
	%	6,0	6,9	24,0	35,3	27,8	
S7.Mahallelerde çöp konteynerlerinin sayısı yeterlidir	f	37	88	215	210	130	3,45
	%	5,4	12,9	31,6	30,9	19,1	
S12.Belediyenin katı atıkları toplama işini yürüten personel sayısı yeterlidir	f	41	66	137	266	170	3,67
	%	6,0	9,7	20,1	39,1	25,0	
S24.Belediyenin mevcut park ve yeşil alan sayısı yeterlidir	f	42	67	163	254	154	3,60
	%	6,2	9,9	24,0	37,4	22,6	
S22.Lisanslı firmaların geri dönüştürülebilir atıkları toplayan personel sayısı yeterlidir	f	35	69	165	261	150	3,62
	%	5,1	10,1	24,3	38,4	22,1	

Not: 1=Kesinlikle Katılmıyorum; 2=Katılmıyorum; 3=Kısmen Katılıyorum; 4=Katılıyorum; 5=Kesinlikle Katılıyorum

Çalışmada, Karabük Belediyesi'nin geri dönüştürülebilir atıklar (pil, cam vb.) ile ilgili yaptığı çalışmaların ($\bar{x}=3,49$) ve geri dönüşüm atık kafeslerinin sayısının yeterli olduğu ($\bar{x}=3,57$) ortaya çıkmıştır. Belediyenin katı atıklarla ilgili hizmetlerinin ($\bar{x}=3,45$), mahallelerde çöp konteynerlerinin ($\bar{x}=3,45$) sayısının yeterli olduğu düşünülmektedir. Katı atıkları toplama işini yürüten personelin ($\bar{x}=3,67$) ve lisanslı firmaların geri dönüştürülebilir atıkları toplayan personelin ($\bar{x}=3,62$) sayılarının yeterli olmasının yanında katı atık toplama araçlarının belirlenmiş saatlerde toplama noktalarına zamanında geldiği ($\bar{x}=3,43$) ifade edilmiştir.

3.2.5. Çevre Politikalarıyla İlgili Önerilere Yönelik Bulgular

Faktör analizi sonucu öneriler olarak isimlendirilen ve genellikle çevre sorunları ile hizmet yetersizliğine yönelik olarak öneriler ortaya koyan ifadelerin frekansları, yüzdeleri ve aritmetik ortalamaları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Çevreye Yönelik Önerilere İlişkin Bulgular

İfadeler		1	2	3	4	5	\bar{X}
S13.Belediye çevre bilinci konusunda vatandaşlar için seminer ve kurs düzenlemelidir	f	81	152	126	187	134	3,20
	%	11,9	22,4	18,5	27,5	19,7	
S23.Belediye çevre sorunları konusunda personelini eğitmelidir	f	152	180	88	157	103	2,82
	%	22,4	26,5	12,9	23,1	15,1	
S10.Çevreyi kirletenlere verilen para cezaları artırılmalıdır	f	114	137	117	169	143	3,13
	%	16,8	20,1	17,2	24,9	21,0	
S8.Çevre korunmasına yönelik faaliyetlerde vatandaşlar aktif rol almalıdır	f	43	146	150	192	149	3,37
	%	6,3	21,5	22,1	28,2	21,9	
S19.Belediye çevre ve çevre koruma ile ilgili çalışmalarını afiş- duyuru ve el ilanlarının sayısını artırarak vatandaşa duyurmalıdır	f	137	138	145	145	115	2,94
	%	20,1	20,3	21,3	21,3	16,9	
S4.Herhangi bir çevre sorununu bildirebileceğimiz, şikâyetimizin hemen değerlendirileceği çevre büroları kurulmalıdır	f	92	162	57	244	125	3,21
	%	13,5	23,8	8,4	35,9	18,4	

Not: 1=Kesinlikle Katılmıyorum; 2=Katılmıyorum; 3=Kısmen Katılıyorum; 4=Katılıyorum; 5=Kesinlikle Katılıyorum

Tablo 6’da görüldüğü üzere; çevre bilinci konusunda vatandaşlara seminer ve kursların düzenlenmesi ($\bar{X}=3,20$), çevre sorunları konusunda belediye personelinin eğitilmesi ($\bar{X}=2,82$), çevreyi kirletenlere verilen para cezalarının artırılması ($\bar{X}=3,13$), çevrenin korunmasına yönelik faaliyetlerde vatandaşların aktif rol alması ($\bar{X}=3,37$), çevre çalışmalarıyla ilgili afiş- duyuru ve el ilanlarının sayısını artırılması ($\bar{X}=2,94$) ve çevre sorunu ile ilgili şikâyetlerin değerlendirileceği çevre bürolarının kurulması ($\bar{X}=3,21$) önerilerine katılımcıların nispeten katıldıkları söylenebilir. Ortaya çıkan bu sonuca göre katılımcıların belediye hizmetlerinden memnun olmalarına karşın çevreye yönelik belirlenmiş bu öneriler konusunda belediyeden bir takım beklentilerinin de olduğunu söylemek mümkündür.

3.2.6. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Çalışmanın bu bölümünde çevre sorunları, Karabük Belediyesinin çevreyle ilgili hizmetlerinin yeterliliği ve bunlara yönelik önerilerin demografik özelliklere göre karşılaştırması yapılmıştır.

Çevre sorunlarının, hizmet yeterliliğinin ve önerilerin katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t testi sonuçlarına Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Cinsiyete Göre Karşılaştırması

Cinsiyet		N	\bar{X}	σ	t	P
Çevre Sorunları	1. Kadın	280	3,820	0,836	2,210	0,027*
	2. Erkek	400	3,678	0,817		
	Toplam	680				
Hizmet Yeterliliği	1. Kadın	280	3,725	0,867	4,459	0,000*
	2. Erkek	400	3,426	0,855		
	Toplam	680				
Öneriler	1. Kadın	280	3,112	1,242	-0,090	0,928
	2. Erkek	400	3,120	1,152		
	Toplam	680				

*p<0,05

Kadın ve erkeklerin çevre sorunları (t=2,210; p<0,05) ve hizmet yeterliliği (t=4,459; p<0,05) ile ilgili düşünceleri farklılık gösterirken öneriler konusunda birbirine yakın düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir (t=-0,090; p>0,05). Dolayısıyla kadınların erkeklerden daha fazla çevre sorunlarının olduğunu düşündükleri ve belediyenin hizmetlerinin de daha yeterli olduğunu düşündükleri söylenebilir. Bu kapsamda “**H₁**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir” ve “**H₂**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir” hipotezleri kabul edilmiştir. Ancak “**H₃**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir” hipotezi reddedilmiştir.

Çevre sorunlarının, hizmet yeterliliğinin ve önerilerin katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t testi sonuçlarına Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Medeni Duruma Göre Karşılaştırması

Medeni Durum		N	\bar{X}	σ	t	P
Çevre Sorunları	1. Evli	359	3,854	0,820	3,939	0,000*
	2. Bekâr	321	3,606	0,817		
	Toplam	680				
Hizmet Yeterliliği	1. Evli	359	3,643	0,896	2,994	0,003*
	2. Bekâr	321	3,444	0,833		
	Toplam	680				
Öneriler	1. Evli	359	3,082	1,254	-0,817	0,414
	2. Bekâr	321	3,156	1,112		
	Toplam	680				

*p<0,05

Evli ve bekârların çevre sorunları ($t=3,939$; $p<0,05$) ve hizmet yeterliliği ($t=2,994$; $p<0,05$) ile ilgili düşünceleri farklılık gösterirken öneriler konusunda birbirine yakın düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir ($t=-0,817$; $p>0,05$). Buna göre; evli katılımcılar çevre sorunlarına daha fazla katılmakla birlikte belediye hizmetlerinin de yeterli olduğuna bekâr katılımcılara göre daha fazla inandıkları söylenebilir. Bu kapsamda “**H₄**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir” ve “**H₅**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir” hipotezleri kabul edilmiştir. Ancak “**H₆**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir” hipotezi kabul edilmemiştir.

Tablo 9’da çevre sorunlarının, hizmet yeterliliğinin ve önerilerin katılımcıların yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan One Way ANOVA testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 9. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Yaşa Göre Karşılaştırması

	Yaş	N	\bar{X}	σ	F	P	Tukey
Çevre Sorunları	1. 30 Yaş ve Altı	139	3,980	0,798	9,669	0,000*	1>3,4 2>3,4
	2. 31-40 Yaş	112	3,913	0,790			
	3. 41-50 Yaş	237	3,575	0,806			
	4. 51 Yaş ve Üstü	192	3,657	0,840			
	Toplam	680	3,737	0,827			
Hizmet Yeterliliği	1. 30 Yaş ve Altı	139	3,620	0,837	10,558	0,000*	2>1,3,4
	2. 31-40 Yaş	112	3,919	0,853			
	3. 41-50 Yaş	237	3,473	0,828			
	4. 51 Yaş ve Üstü	192	3,377	0,896			
	Toplam	680	3,549	0,872			
Öneriler	1. 30 Yaş ve Altı	139	3,139	1,242	3,366	0,019*	3>4
	2. 31-40 Yaş	112	2,982	1,323			
	3. 41-50 Yaş	237	3,294	1,137			
	4. 51 Yaş ve Üstü	192	2,962	1,106			
	Toplam	680	3,117	1,189			

* $p<0,05$

Karabük’te ikamet eden kişilerin yaşlarına göre çevre sorunları ($F=9,669$, $p<0,05$), belediye hizmetlerinin yeterliliği ($F=10,558$, $p<0,05$) ve önerilere ($F=3,366$, $p<0,05$) ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Tukey testi sonuçlarına göre; 40 yaş ve altında olan kişilerin 41 yaş ve üzerinde olan kişilerden daha fazla çevre sorunları olduğunu düşünmektedirler. Hizmet yeterliliği ile

ilgili olarak 31-40 yaşında olanların diğer yaş grubundaki kişilere göre daha olumlu düşüncelere sahip oldukları söylenebilir. Önerilere ise 41-50 yaşında olanların 51 yaş ve üstü olan kişilerden daha fazla katıldıkları tespit edilmiştir. Bu çerçevede “**H₇**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı yaşlarına göre farklılık göstermektedir, “**H₈**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı yaşlarına göre farklılık göstermektedir” ve “**H₉**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri yaşlarına göre farklılık göstermektedir” hipotezleri kabul edilmiştir. Tablo 10’da çevre sorunlarının, hizmet yeterliliğinin ve önerilerin katılımcıların eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan One Way ANOVA testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 10. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırması

	Eğitim	N	\bar{X}	σ	F	P	Tukey
Çevre Sorunları	1. İlköğretim	70	3,904	0,881	1,408	0,239	
	2. Lise	100	3,715	0,799			
	3. Üniversite	361	3,742	0,852			
	4. Lisansüstü	149	3,661	0,751			
	Toplam	680	3,737	0,827			
Hizmet Yeterliliği	1. İlköğretim	70	3,565	0,898	7,839	0,000*	2>3 4>3
	2. Lise	100	3,753	0,862			
	3. Üniversite	361	3,407	0,868			
	4. Lisansüstü	149	3,749	0,814			
	Toplam	680	3,549	0,872			
Öneriler	1. İlköğretim	70	2,819	1,302	2,894	0,035*	3>1
	2. Lise	100	3,046	1,265			
	3. Üniversite	361	3,228	1,104			
	4. Lisansüstü	149	3,035	1,256			
	Toplam	680	3,117	1,189			

*p<0,05

Çevre sorunları konusunda Karabük’te ikamet eden kişilerin eğitim durumlarına göre düşüncelerinin (F=1,408, p>0,05) birbirine yakın olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak belediyenin hizmetleri (F=7,839, p<0,05) ve önerilere (F=2,894, p<0,05) ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Tukey testi sonuçlarına göre; lise ve lisansüstü mezunu olanların üniversite mezunlarına göre daha fazla hizmetlerin yeterli olduğuna inandıkları saptanmıştır. Bununla birlikte üniversite mezunu olan kişilerin ilköğretim mezunu olan kişilere göre önerilere daha fazla katıldıkları söylenebilir. Bu kapsamda “**H₁₀**: Karabük halkının, çevre sorunlarına

yönelik algısı eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir” hipotezi kabul edilmemiştir. “ H_{11} : Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir” ve “ H_{12} : Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir” hipotezleri kabul edilmiştir.

Çevre sorunlarının, hizmet yeterliliğinin ve önerilerin katılımcıların mesleklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan One Way ANOVA testi sonuçları Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Mesleklere Göre Karşılaştırması

	Meslek	N	\bar{X}	σ	F	P	Tukey
Çevre Sorunları	1. Memur	178	3,980	0,787	15,603	0,000*	1>4,7,8 2>4,7 3>4,7,8 5>4,7,8 6>4,7,8 7>4,8
	2. Esnaf/İşveren	72	3,826	0,705			
	3. İşçi	57	3,967	0,872			
	4. Serbest Meslek	72	3,219	0,638			
	5. Emekli	50	4,023	0,705			
	6. Ev Hanımı	42	4,099	0,699			
	7. Öğrenci	146	3,598	0,889			
	8. Diğer	63	3,185	0,623			
	Toplam	680	3,737	0,827			
Hizmet Yeterliliği	1. Memur	178	3,813	0,859	3,834	0,000*	1>3,5,8
	2. Esnaf/İşveren	72	3,497	0,952			
	3. İşçi	57	3,340	0,923			
	4. Serbest Meslek	72	3,454	0,845			
	5. Emekli	50	3,311	0,910			
	6. Ev Hanımı	42	3,517	0,940			
	7. Öğrenci	146	3,532	0,729			
	8. Diğer	63	3,412	0,888			
	Toplam	680	3,549	0,872			
Öneriler	1. Memur	178	3,117	1,273	1,833	0,078	
	2. Esnaf/İşveren	72	2,912	1,261			
	3. İşçi	57	2,935	1,156			
	4. Serbest Meslek	72	2,930	1,055			
	5. Emekli	50	3,516	1,183			
	6. Ev Hanımı	42	3,063	1,210			
	7. Öğrenci	146	3,245	1,156			
	8. Diğer	63	3,153	1,032			
	Toplam	680	3,117	1,189			

*p<0,05

Meslek grupları itibariyle katılımcıların çevre sorunları (F=15,603; p<0,05) ve hizmet yeterliliğine (F=3,834; p<0,05) yönelik düşüncelerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. Tukey testi sonuçlarına göre; memur, işçi, emekli ve ev hanımlarının

serbest meslek, öğrenci ve diğerlerine göre daha çok çevre sorunlarının olduğunu düşündükleri söylenebilir. Bunun yanı sıra esnaf/işverenlerin, mesleği serbest meslek ve öğrenci olanlardan, öğrencilerin ise mesleği serbest meslek olan ve diğerlerinden daha çok çevre sorunlarının olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Hizmet yeterliliği konusunda memurların işçi, emekli ve diğer kişilerden daha olumlu düşüncelere sahip oldukları görülmektedir. Öneriler konusunda ise tüm meslek gruplarındaki kişilerin düşüncelerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir (F=1,833; p>0,05). Bu kapsamda “**H₁₃**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı mesleklerine göre farklılık göstermektedir” ve “**H₁₄**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı mesleklerine göre farklılık göstermektedir” hipotezleri kabul edilmiştir. Ancak “**H₁₅**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri mesleklerine göre farklılık göstermektedir” hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 12’de çevre sorunlarının, hizmet yeterliliğinin ve önerilerin katılımcıların aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan One Way ANOVA testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 12. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Aylık Gelire Göre Karşılaştırması

	Aylık Gelir	N	\bar{X}	σ	F	P	Tukey
Çevre Sorunları	1. 2000 TL Altı	153	3,898	0,810	8,697	0,000*	1>2,4 3>2,4
	2. 2000-2500 TL	168	3,556	0,838			
	3. 2501-3000 TL	142	3,934	0,795			
	4. 3001 TL ve Üstü	217	3,634	0,808			
	Toplam	680	3,737	0,827			
Hizmet Yeterliliği	1. 2000 TL Altı	153	3,672	0,878	5,949	0,001*	1>4 3>2,4
	2. 2000-2500 TL	168	3,482	0,764			
	3. 2501-3000 TL	142	3,735	0,871			
	4. 3001 TL ve Üstü	217	3,393	0,916			
	Toplam	680	3,549	0,872			
Öneriler	1. 2000 TL Altı	153	3,014	1,218	1,561	0,198	
	2. 2000-2500 TL	168	3,276	1,140			
	3. 2501-3000 TL	142	3,126	1,249			
	4. 3001 TL ve Üstü	217	3,060	1,160			
	Toplam	680	3,117	1,189			

*p<0,05

Tablo 12’deki sonuçlar; katılımcıların çevre sorunlarına (F=8,697; p<0,05) ve hizmet yeterliliğine (F=5,949; p<0,05) yönelik düşüncelerinin farklılık gösterdiğini göstermektedir. Tukey testi sonuçlarına göre; 2000 TL ve altı ile 2501-3000 TL geliri olanlar, 2000-2500 TL ve 3000 üzerinde geliri olanlardan daha fazla çevre sorunları

olduklarına inanmaktadır. Hizmet yeterliliği ile ilgili ifadelerle 2000 TL altında geliri olanların 3001 TL ve üstü geliri olanlara göre daha yüksek puanlar verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte 2501-3000 TL geliri olanların ise 2000-2500 TL ve 3000 üzerinde geliri olanlardan daha fazla hizmetin yeterli olduğuna inandıkları söylenebilir. Aylık gelir durumlarına göre önerilerle ilgili düşüncenin ise birbirine yakın olduğu görülmektedir (F=1,561; p>0,05). Buna göre; “**H₁₆**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir” ve “**H₁₇**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir” hipotezleri kabul edilmiştir. Öte yandan “**H₁₈**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir” hipotezi kabul reddedilmiştir.

Tablo 13’te çevre sorunlarının, hizmet yeterliliğinin ve önerilerin katılımcıların ikamet ettikleri yere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan One Way ANOVA testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 13. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin İkamet Edilen Yere Göre Karşılaştırması

İkamet Yeri	N	\bar{X}	σ	F	P	Tukey	
Çevre Sorunları	1. 5000 Evler	133	3,972	0,859	10,181	0,000*	1>3,5 2>3,5 4>3,5 6>3,5
	2. Yeşil Mah.	106	3,842	0,737			
	3. Şirinevler Mah.	114	3,448	0,723			
	4. 100.Yıl Mah.	186	3,822	0,851			
	5. Kurtuluş Mah.	89	3,367	0,719			
	6. Diğer	52	3,881	0,873			
	Toplam	680	3,737	0,827			
Hizmet Yeterliliği	1. 5000 Evler	133	3,899	0,727	9,624	0,000*	1>2,3,4 2>4 5>4
	2. Yeşil Mah.	106	3,576	0,912			
	3. Şirinevler Mah.	114	3,498	0,833			
	4. 100.Yıl Mah.	186	3,251	0,890			
	5. Kurtuluş Mah.	89	3,665	0,866			
	6. Diğer	52	3,583	0,811			
	Toplam	680	3,549	0,872			
Öneriler	1. 5000 Evler	133	3,382	1,321	4,356	0,001*	1>4 5>4
	2. Yeşil Mah.	106	3,084	1,184			
	3. Şirinevler Mah.	114	3,146	1,027			
	4. 100.Yıl Mah.	186	2,843	1,172			
	5. Kurtuluş Mah.	89	3,370	1,041			
	6. Diğer	52	2,990	1,280			
	Toplam	680	3,117	1,189			

*p<0,05

İkamet edilen yer açısından katılımcıların çevre sorunlarına (F=10,181; p<0,05), hizmet yeterliliğine (F=9,624; p<0,05) ve önerilere (F=4,356; p<0,05) yönelik düşünceleri farklılık göstermektedir. Tukey testi sonuçlarına göre; 5000 Evler, Yeşil, 100. Yıl ve diğer mahallelerde ikamet edenlerin çevre sorunlarının varlığına Şirinevler ve Kurtuluş Mahallelerinde oturanlara göre daha fazla inandıkları söylenebilir. Hizmet yeterliliği ile ilgili ifadelerle 5000 Evler’de oturanların Yeşil, 100. Yıl ve Şirinevler Mahallelerinde oturanlara göre daha yüksek puanlar verdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca Yeşil ve Kurtuluş Mahallelerinde oturanların 100. Yıl Mahallesi’nde oturanlara göre hizmetleri daha yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Çevre sorunları ve hizmetlerle ilgili önerilere 5000 Evler ve Kurtuluş Mahallelerinde oturanların 100. Yıl Mahallesi’nde oturanlara göre daha fazla katıldıkları söylenebilir. Bu çerçevede; “**H₁₉**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı ikamet ettikleri mahalleye göre farklılık göstermektedir”, “**H₂₀**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı ikamet ettikleri mahalleye göre farklılık göstermektedir” ve “**H₂₁**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri ikamet ettikleri mahalleye göre farklılık göstermektedir” hipotezleri kabul edilmiştir.

Tablo 14’te çevre sorunlarının, hizmet yeterliliğinin ve önerilerin katılımcıların ikamet ettikleri sürelerle göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan One Way ANOVA testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 14. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin İkamet Sürelerine Göre Karşılaştırması

İkamet Süresi		N	\bar{X}	σ	F	P	Tukey
Çevre Sorunları	1. 5 Yılda Az	284	3,681	0,895	1,207	0,306	
	2. 5-10 Yıl	161	3,737	0,708			
	3. 11-15 Yıl	111	3,854	0,775			
	4. 16 Yıl ve Üstü	124	3,760	0,851			
	Toplam	680	3,737	0,827			
Hizmet Yeterliliği	1. 5 Yılda Az	284	3,407	0,826	14,150	0,000*	2>1,3,4
	2. 5-10 Yıl	161	3,923	0,912			
	3. 11-15 Yıl	111	3,517	0,865			
	4. 16 Yıl ve Üstü	124	3,418	0,791			
	Toplam	680	3,549	0,872			
Öneriler	1. 5 Yılda Az	284	3,098	1,194	1,073	0,360	
	2. 5-10 Yıl	161	3,193	1,205			
	3. 11-15 Yıl	111	2,962	1,215			
	4. 16 Yıl ve Üstü	124	3,200	1,130			
	Toplam	680	3,117	1,189			

*p<0,05

İkamet süresi bakımından katılımcıların çevre sorunları ($F=1,207$; $p>0,05$) ve önerilerle ($F=1,073$; $p>0,05$) ilgili düşünceleri arasında bir farklılık bulunmamıştır. Ancak hizmet yeterliliği ($F=14,150$; $p<0,05$) ile ilgili düşünceleri arasında farklılık olduğu görülmektedir. Tukey testi sonuçlarına göre; 5-10 yıldır Karabük'te ikamet eden kişilerin diğer gruptaki kişilere göre hizmetin yeterli olduğuna daha fazla inandıkları tespit edilmiştir. Bu sonuçlar; " H_{22} : Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı ikamet sürelerine göre farklılık göstermektedir" ve " H_{24} : Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri ikamet sürelerine göre farklılık göstermektedir" hipotezlerinin kabul edilmediğini göstermektedir. Bunun yanı sıra " H_{23} : Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı ikamet sürelerine göre farklılık göstermektedir" hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Çevre sorunlarının, hizmet yeterliliğinin ve önerilerin katılımcıların yararlandıkları bilgi kaynaklarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan One Way ANOVA testi sonuçları Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Yararlanılan Bilgi Kaynaklarına Göre Karşılaştırması

Bilgi Kaynakları		N	\bar{X}	σ	F	P	Tukey
Çevre Sorunları	1. Afiş ve Broşürler	32	3,755	0,862	0,684	0,603	
	2. Yerel Gazeteler	145	3,762	0,799			
	3. Yerel TV/Radyo	183	3,690	0,860			
	4. Beled. Web Sit.	62	3,881	0,733			
	5. Kişisel Gözlem	258	3,719	0,837			
	Toplam	680	3,737	0,827			
Hizmet Yeterliliği	1. Afiş ve Broşürler	32	1,786	0,681	34,719	0,000	2>1,3,4,5 3>1,4 4>1 5>1,3,4
	2. Yerel Gazeteler	145	4,510	0,472			
	3. Yerel TV/Radyo	183	3,144	0,469			
	4. Beled. Web Sit.	62	2,490	0,651			
	5. Kişisel Gözlem	258	3,770	0,477			
	Toplam	680	3,549	0,872			
Öneriler	1. Afiş ve Broşürler	32	3,213	1,063	0,647	0,629	
	2. Yerel Gazeteler	145	3,193	1,281			
	3. Yerel TV/Radyo	183	3,044	1,170			
	4. Beled. Web Sit.	62	3,258	1,113			
	5. Kişisel Gözlem	258	3,080	1,184			
	Toplam	680	3,117	1,189			

* $p<0,05$

Yararlanılan bilgi kaynakları itibariyle katılımcıların çevre sorunları ($F=0,684$; $p>0,05$) ve önerilerle ($F=0,647$; $p>0,05$) ilgili düşünceleri arasında bir farklılık

bulunmamıştır. Ancak hizmet yeterliliği ($F=34,719$; $p<0,05$) ile ilgili düşünceleri arasında farklılık olduğu görülmektedir. Tukey testi sonuçlarına göre; Yerel gazetelerden yararlananların diğer bilgi kaynaklarından yararlananlara göre hizmetin yeterli olduğuna daha fazla inandıkları söylenebilir. Yerel TV ve radyolardan yararlananların afiş/broşürlerden ve belediye web sitesinden yararlananlardan, belediye web sitesinden yararlananların afiş/broşürlerden yararlananlardan daha fazla hizmetin yeterli olduğuna inandıkları saptanmıştır. Bununla birlikte; hizmet yeterliliğine kişisel gözlemlerinden hareket edenlerin afiş/broşür, yerel TV ve radyolar ile belediye web sitesinden yararlananlara göre daha fazla inandıkları ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara göre; “**H₂₅**: Karabük halkının, çevre sorunlarına yönelik algısı Belediye hizmetlerini öğrendikleri bilgi kaynaklarına göre farklılık göstermektedir” ve “**H₂₇**: Karabük halkının, çevre sorunları ve belediye hizmetlerine yönelik önerilere katılım düzeyleri Belediye hizmetlerini öğrendikleri bilgi kaynaklarına göre farklılık göstermektedir” hipotezleri kabul edilmemiştir. Ancak “**H₂₆**: Karabük halkının, Belediyenin hizmetlerine yönelik algısı Belediye hizmetlerini öğrendikleri bilgi kaynaklarına göre farklılık göstermektedir” hipotezi kabul edilmiştir.

Karabük ilindeki çevre sorunları, belediyenin hizmet yeterliliği ve önerilerle ilgili olarak yapılan Independent Samle t testi ve One Way ANOVA testleri sonucunda test edilen hipotezlere ilişkin bulgulara Tablo 16’da yer verilmiştir.

Bu bağlamda; katılımcıların cinsiyetlerine ve medeni durumlarına göre çevre sorunları ve hizmet yeterliliğine ilişkin düşünceleri arasında farklılık bulunmuştur. Dolayısıyla **H₁**, **H₂**, **H₄** ve **H₅** hipotezleri kabul edilmiştir. Katılımcıların yaşları ve ikamet yerleri açısından çevre sorunları, hizmet yeterliliği ve önerilerle ilgili düşüncelerinin farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre **H₇**, **H₈**, **H₉** ve **H₁₉**, **H₂₀**, **H₂₁**, hipotezleri kabul edilmiştir. Eğitim durumu açısından hizmet yeterliliği ile ilgili olan **H₁₁** ve önerilerle ilgili olan **H₁₂** hipotezleri kabul edilmiştir. Meslekler ve aylık gelir durumlarına göre çevre sorunlarına ilişkin **H₁₃**, **H₁₆** ve hizmet yeterliliğine ilişkin **H₁₄**, **H₁₇** hipotezleri kabul edilmiştir. İkamet süresi ve yararlanan bilgi kaynakları açısından hizmet yeterliliğine ilişkin **H₂₃** ve **H₂₆** hipotezleri kabul edilmiştir.

Tablo 16. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerle İlgili Hipotezlerin Sonuçları

Hipotezler		t/F	P	Sonuç	
Çevre Sorunları	H₁	Cinsiyet	2.210	0.026*	Kabul
Hizmet Yeterliliği	H₂		4.459	0.000*	Kabul
Öneriler	H₃		-0.090	0.928	Red
Çevre Sorunları	H₄	Medeni Durum	3.939	0.000*	Kabul
Hizmet Yeterliliği	H₅		2.994	0.003*	Kabul
Öneriler	H₆		-0.817	0.414	Red
Çevre Sorunları	H₇	Yaş	9.669	0.000*	Kabul
Hizmet Yeterliliği	H₈		10.558	0.000*	Kabul
Öneriler	H₉		3.366	0.019*	Kabul
Çevre Sorunları	H₁₀	Eğitim Durumu	1.408	0.239	Red
Hizmet Yeterliliği	H₁₁		7.839	0.000*	Kabul
Öneriler	H₁₂		2.894	0.035*	Kabul
Çevre Sorunları	H₁₃	Meslek	15.603	0.000*	Kabul
Hizmet Yeterliliği	H₁₄		3.834	0.000*	Kabul
Öneriler	H₁₅		1.833	0.078	Red
Çevre Sorunları	H₁₆	Aylık Gelir	8.697	0.000*	Kabul
Hizmet Yeterliliği	H₁₇		5.949	0.001*	Kabul
Öneriler	H₁₈		1.561	0.198	Red
Çevre Sorunları	H₁₉	İkamet Yeri	10.181	0.000*	Kabul
Hizmet Yeterliliği	H₂₀		9.624	0.000*	Kabul
Öneriler	H₂₁		4.356	0.001*	Kabul
Çevre Sorunları	H₂₂	İkamet Süresi	1.207	0.306	Red
Hizmet Yeterliliği	H₂₃		14.150	0.000*	Kabul
Öneriler	H₂₄		1.073	0.360	Red
Çevre Sorunları	H₂₅	Bilgi Kaynakları	0.684	0.603	Red
Hizmet Yeterliliği	H₂₆		34.719	0.000*	Kabul
Öneriler	H₂₇		0.647	0.629	Red

Katılımcıların cinsiyetlerine, medeni durumlarına, mesleklerine ve aylık gelir durumlarına göre önerilere katılım düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla **H₃**, **H₆**, **H₁₅** ve **H₁₈** hipotezleri reddedilmiştir. İkamet süresi ve yararlanılan bilgi kaynakları açısından katılımcıların çevre sorunları ve önerilerle ilgili düşünceleri arasında bir farklılık tespit edilmemiştir. Buna göre **H₂₂**, **H₂₄**, **H₂₅** ve **H₂₇** hipotezleri kabul edilmemiştir. Eğitim durumu açısından ise çevre sorunları ile ilgili olan **H₁₀** hipotezi reddedilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de AB uyum sürecindeki çalışmalara kadar yerel yönetimlerdeki karar alma organlarının şahsi çıkarları, nitelikli personel eksikliği ve çevre sorunlarına karşı tutumları nedeniyle gerekli çevre politikaları geliştirilememiş ve çevre sorunları giderek büyümüştür. Ancak son zamanlarda belediyeler yürüttükleri faaliyetler ve hazırladıkları birtakım projelerle çevre politikalarının uygulanmasında daha aktif rol almaktadırlar. Bu kapsamda Karabük ilinde çevre politikalarının hangi düzeyde uygulandığını tespit etmek için yerel halk üzerinde bir alan çalışması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, Karabük’te su kalitesinin, trafik sorununun, katı atık sorununun, çarpık kentleşmenin, görüntü kirliliğinin, hava kirliliğinin önemli çevre sorunları arasında olduğu değerlendirilmiştir.

2015 Yılı Sonu Faaliyet Raporunda Karabük’ün su ihtiyacının karşılandığı Karasu nehrinin sertlik oranının yüksek olması nedeniyle içme suyu arıtma tesisinde suyun kalitesinin artırılarak klorlandığı ve sağlık açısından uygunluğunun yapılan testlerle sağlandığı, depoların periyodik bakımlarının yapıldığı, içme suyu hatlarının yenilendiği belirtilmesine karşın Karabük halkının su kalitesinden memnun kalmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda belediyenin içme suyu kalitesini yeniden değerlendirmesi ve bu konuda memnuniyetsizlik nedenlerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Trafik sorunu ile ilgili olarak Zabıta Müdürlüğü Trafik Servisi tarafından trafik sorunlarının giderilmesi amacıyla yeni toplu taşıma güzergâhları oluşturma ve mevcut güzergâhları iyileştirme çalışmaları yapıldığı, İmar İşleri Müdürlüğü tarafından yapılan revizyon imar planları kapsamında ulaşım sorunları da tespit edilerek çözümler üretildiği; bu kapsamda yapılan Battı-Çıktı Kavşak Projesi ile il merkezinde yaşanan trafik sıkışıklığı sorunu büyük oranda çözüldüğü ifade edilmesine karşın Karabük halkının trafik sorununun devam ettiğini düşündükleri görülmüştür. Bu doğrultuda belediye ile yapılan görüşmede 2018 yılı itibari ile henüz yapılmadığı ifade edilen Karabük ili Ulaşım Master Planının hazırlanarak hayata geçirilmesi, toplu taşımanın yaygınlaştırılması için yeni hatların oluşturulması, Safranbolu Bostanbükü-Karabük Soğuksu arası raylı sistem projesine başlanması, toplu taşımanın özendirilmesi için çalışmalar yapılması gerektiği söylenebilir.

Karabük'te şehrin ilk gelişme döneminde oluşan, günümüzde şehir merkezinin bulunduğu alan başta olmak üzere çeşitli bölgelerde çarpık kentleşme dikkat çekmektedir. Bu sorunun çözümü için belediyenin gecekonduların bölgeleştirmesinin ıslahı, tasfiyesi, yeniden gecekonduların yapımının önlenmesi için gerekli tedbirleri alması, bu amaca yönelik gerekli planlamaları yapması ve uygulamaya koyması, sosyal amaçlı çağdaş yaşanır mekânlar üretmek amacıyla gecekonduların önleme bölgelerine yönelik imar planları yapması, TOKİ işbirliği ile kentsel dönüşüm ve gecekonduların ıslah projeleri yürütmesi gerekmektedir.

Karabük'te yaşanan hava kirliliğinin nedeninin geçmişte konutlarda kullanılan katı yakıtlar ve haddehaneler olduğu düşünülürken bugün konutların %98'i doğalgaza geçtiği ve haddehanelerin sayısı azaldığı için başta Kardemir ve Marzinc olmak üzere sanayi tesislerinin ve araçların emisyonlarının olduğu düşünülmektedir. Bu tesislerin çeşitli kar amaçları ile filtrelerini zaman zaman kapattıkları ifade edilmektedir. Belediyenin bu sorunun çözümü için doğrudan bir yetkisinin bulunmamasına karşın çevre dernekleri ile yürütecekleri işbirliği ile bunların denetimlerinin daha titizlikle yapılması için hava kalitesine yönelik halkı bilinçlendirme çalışmaları yapması önerilebilir. Ayrıca Karabük Belediyesi tarafından halkın kişisel araçlarının yerine toplu taşımayı tercih etmeleri için özendirici kampanyalar yapılması da hava kirliliğini azaltmak için önerilebilir.

Görüntü kirliliği ile ilgili olarak Karabük Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğü ile yapılan görüşmede başta 2. el oto galericileri ve haddehaneler olmak üzere şehir merkezinde dağınık halde bulunan işyerlerinin şehir dışına taşınması için projeler hazırlandığı ve Kent Estetik Kurulu tarafından yeni yapıların değerlendirilmesinin yapıldığı ifade edilmiştir. Yapılan bu çalışmalara rağmen Karabük halkı tarafından görüntü kirliliğinin önemli çevre sorunları arasında olduğu ifade edilmiştir. Bu konuda Kent Estetik Kurulunun daha aktif rol alması, sadece yeni yapılar için değil mevcut yapıların şehrin dokusuna uygun estetik değerleri korumaları adına denetimlerin artırılması gerektiği söylenebilir.

Başarılı yerel yönetimlerin, halkın katılımına önem verip vatandaşların sorunlarına ve taleplerine duyarlı olan yönetimler olduğu ifade edilmektedir (Bölükbaşı ve Yıldıztan, 2010: 230). Bu açıdan Karabük Belediyesi'nin, halkın çevreyle ilgili şikâyetlerini dinlediği ve çözüm bulmaya çalıştığı, çevre sorunlarına

karşı halkı bilinçlendirmeye yönelik hizmetlerinin yeterli olduğu düşünülmektedir. Bu sonucun Karabük Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanan 2015 Mali Yılı Performans Programındaki; “temiz bir kent istiyorum” sloganı doğrultusunda vatandaşlardaki çevre bilincini geliştirmek amacıyla çevre dernekleri ile işbirliği yapılarak broşürler bastırıldığı ve 2016 Mali Yılı Performans Programında ifade edilen Alo 188 Çevre Temizlik Hattına gelen şikâyet ve taleplerin en kısa sürede değerlendirildiği söylenebilir.

Vatandaşların çevre sorunları konusunda yeterli bilinçte olmaması ya da tanık oldukları olumsuzluklarda tepkisiz kalmaları Belediyenin yürüttüğü faaliyetlerin de amacına ulaşmasını zorlaştıracak veya engel olacaktır. Kısaca çevrenin korunması ilgili olarak belediyenin vatandaşları bilinçlendirmeye yönelik hizmetleri ve halkın şikâyet ve önerileri önemli olduğundan afiş, duyuru, ilan ve broşürlerin kalıcı olarak yaygınlaştırılması, şikâyet ve önerilerin ivedilikle değerlendirilmesine devam edilmelidir.

Belediyenin cadde ve sokakların temizliğine yönelik hizmetleri (yıkama ve süpürme) ile park ve yeşil alanlarla ilgili hizmetlerinin (koruma, bakım ve yenileme) ve mevcut park ve yeşil alan sayısının yeterli olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda 2015 Mali Yılı Performans Programında Temizlik İşleri Müdürlüğü tarafından planlanan sokak ve caddelerin süpürülmesi ve temizlenmesi ile şehir merkezinin haftada 2 defa ve tüm cadde ve mahallelerin ayda 2 defa yıkanması faaliyetlerinin gerçekleştirildiği ve vatandaşlar tarafından bunun yeterli görüldüğü anlaşılmaktadır.

Öte yandan Fen İşleri Müdürlüğü tarafından 2015 yılında 5 adet yeni park ve çocuk bahçesi yapımı, 45 adet mevcut park bakımı, ağaçlandırma ve yeşillendirme çalışmaları kapsamında 2.500 adet fidan-ağaç dikimi, 20 adet yeşil alan ve yamaçlarda çevre düzenlemesi, 150.000 adet mevsimlik çiçek dikimi ve 5.000 m² rulo çim alımı planlanmasına karşın 2015 Yılı Faaliyet Raporunda sadece 4 adet park yapımı ile ilgili bilgiye rastlanmıştır. Belediyenin 2015-2019 Stratejik planında yılda 10 yeni park; performans programında ise 2015 yılı için 5 adet yeni park yapımı hedeflenmesine rağmen sözü edilen yılda 4 adet, 2016 yılında 7 adet, 2017 yılında 12 adet yeni park yapıldığı açıklanmıştır. İlk iki yılda planlanan hedefin altında kalınmasına rağmen 2017 yılında planlananın üstünde yeni park yapıldığı ve vatandaşların genel durumu yeterli bulunduğu söylenebilir. Çetin (2012: 128), Çankaya Belediyesi’ne yönelik yaptığı

araştırmada da ankete katılan vatandaşların park sayısını yeterli gördüğünü ancak parkların bakımsız olduklarını tespit etmiştir. Güllü (2007: 156) tarafından yapılan bir başka araştırmada ise katılımcıların % 93.2'si Kocaeli'nde yeşil alanların yetersiz olduğunu değerlendirmiştir. Albayrak vd. (2015: 22) tarafından Rize Belediyesi'ne yönelik yapılan çalışmada da katılımcılar 2,53 genel yeterlilik ortalaması ile Rize Belediyesi'nin park-bahçe-yeşil alan hizmetlerini yetersiz bulmuşlardır.

Çalışmada, Karabük Belediyesi'nin geri dönüştürülebilir atıklar (pil, cam vb.) ile ilgili yaptığı çalışmaların ve geri dönüşüm atık kafeslerinin sayısının yeterli olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumda 2015 Mali Yılı Performans programında belirtildiği üzere Belediyenin sözleşme yaptığı lisanslı firmaların geri dönüştürülebilir atıklarla ilgili çalışmalarının ve 2017 Karabük Çevre Durum Raporunda belirtilen Belediyenin Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği aracılığı ile her yıl düzenlediği pil toplama kampanyalarının vatandaşlar tarafından yeterli görüldüğü anlaşılmaktadır.

Belediyenin katı atıklarla ilgili hizmetlerinin, mahallelerde çöp konteynerlerinin sayısının yeterli olduğu düşünölmektedir. Bu durum 2015 yılı değerlendirilmesinde daha temiz bir çevre hedefiyle şehir merkezine, mahallelere cadde ve sokaklara konulmak amacıyla sallama çöp kovası ve konteyner ihalesi yapıldığı ve şehrin muhtelif yerlerindeki çöp konteynerlerin tamiratlarının yapıldığı ifadesini doğrulamaktadır. Belediyenin katı atıkları toplama hizmetleri yeterli görölmesine karşın katılımcılar Karabük ilinde katı atık sorununun yaşandığını belirtmektedirler. Bu durumun araştırma sonuçlarına göre belediye hizmetlerinin yetersizliğinden kaynaklanmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre var olan katı atık sorununun öncelikle neden kaynaklandığı ortaya çıkarılmalı ve bu doğrultuda çalışmalar yapılmalıdır. Belediyenin bu sorun ile ilgili vatandaşlara yaptırabileceği bir anket sorunun nedenlerini kısa sürede ortaya çıkarmada yardımcı olabilir.

Araştırmada katı atıkları toplama işini yürüten personel ile lisanslı firmaların geri dönüştürülebilir atıkları toplayan personel sayısının yeterli olduğunu ve katı atık toplama araçlarının belirlenmiş saatlerde toplama noktalarına zamanında geldiği ifade edilmiştir. Çetin (2012: 123-126) tarafından Çankaya Belediyesi'ne yönelik yapılan araştırmada da benzer bir şekilde vatandaşların katı atıkları ve geri dönüştürülebilir atıkları toplayan personel sayısı bakımından belediye ile lisanslı firmaları yeterli

gördükleri; katı atık toplama araçlarının belirlenmiş saatlerde çöp toplama noktalarına geç geldiklerine katılmadıkları ortaya çıkmıştır.

Çalışmada, çevre bilinci konusunda vatandaşlara seminer ve kursların düzenlenmesi, çevre çalışmalarıyla ilgili afiş- duyuru ve el ilanlarının sayısını artırılması, çevre sorunları konusunda belediye personelinin eğitilmesi, çevreyi kirletenlere verilen para cezalarının artırılması, çevrenin korunmasına yönelik faaliyetlerde vatandaşların aktif rol alması ve çevre sorunu ile ilgili şikâyetlerin değerlendirileceği çevre bürolarının kurulması gibi önerilere katılımcıların kısmen katıldıkları görülmektedir.

Çetin (2012: 131-135) tarafından yapılan çalışmada ise vatandaşlar Çankaya Belediyesi tarafından çevre bilincinin artırılması amacıyla halka seminer ve kurslar verilmesine, belediye personelinin eğitilmesine ve şikâyetlerin değerlendirileceği çevre ofisleri kurulmasına katılırken çevreyi kirletenlere verilen para cezalarının artırılması düşüncesine katılmamışlardır. Bu durum Çankaya Belediyesi'nin aksine Karabük Belediyesi'nin çevreye yönelik hizmetlerinin Karabük halkı tarafından daha yeterli görüldüğü ancak çevrenin korunması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesi konusunda daha bilinçli olduklarından çevreye yönelik bu konularda belediyeden biraz daha çalışma beklediği; ayrıca vatandaşların bu çalışmaları sadece belediyenin görevi olarak görmemeleri nedeniyle çevre ilgili konularda kendilerini de sorumlu görerek seminer veya kurslara katılmak istedikleri ve çevreyle ilgili faaliyetlerde aktif rol almak istedikleri şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte yalnızca bu veriler ışığında katılımı ilgili kesin sonuçlara varmak doğru olmasa bile, genel olarak yerel halkın yönetime katılma konusunda kısmen yeterli siyasi kültüre sahip olduğu kanaati de hâkim olmaktadır. Buna benzer Özmen ve Zeren (2010: 172) tarafından Karaman ilinde yapılan başka bir çalışmada; katılımcıların önemli bir çoğunluğu (% 82,3'ü) belediye hizmetlerinin yetersiz olduğunu ve karar ve uygulamalara halkın dâhil edilmesi gerektiğini (% 87,5) belirtirken, bu kişilerin % 82,1'sinin belediyeye hiç şikâyette bulunmadığı, % 89,8'inin ise belediye meclisi toplantılarına hiç katılmadıklarını ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda katılım düşüncesinin davranışa dönüşmediği görülmüştür.

Güllü (2007: 174) tarafından Kocaeli'nde yapılan çalışmada da katılımcıların çevre sorunlarının çözümü için mahallelerinde bir teşkilat kurulmasını istemelerine karşın, sorunların çözümünde bu kişilerin sadece %16'sının yaşadığı yerin sorunlarını

çözmek için vakit ayırdığı ortaya çıkmıştır. Buna göre vatandaşlar çevresindeki sorunların çözümü için yine kendisinin dışında birilerinin çalışmasını beklemektedirler.

Araştırma sonucunda katılımcıların kısmen istediği para cezası uygulaması caydırıcı olsa bile çevreyi kirleten kişilere toplum hizmeti cezası verilmesi daha rasyonel bir uygulama olabilir. Bu şekilde hem kişiler maddi zarardan kurtulacak hem de çevre ve topluma daha faydalı olacaklardır. Öte yandan maddi durumu iyi olan kişiler için parasını verip cezayı ödemek yerine bu tür bir uygulama daha gerçekçi ve caydırıcı olabilir.

Günümüzdeki yerel yönetim anlayışında vatandaş memnuniyeti, hizmet ve yaşam kalitesi kavramları belediyeler açısından daha önemli bir konumda yer almaktadır. Beklentilerin farklı olması, bireyden bireye hizmet kalitesinin değişmesine neden olmaktadır. Vatandaşın memnuniyet ve beklenti düzeyleri kişinin yaş, medeni durum, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim, meslek ve çalışılan sektör gibi pek çok demografik özelliğe göre farklılaşabilmektedir (Albayrak ve diğerleri, 2015: 3). Bu çerçevede araştırmada çevre sorunları, Karabük Belediyesi'nin çevreyle ilgili hizmetlerinin yeterliliği ve bunlara yönelik önerilerin demografik özelliklere göre karşılaştırması yapılmıştır. Analizler sonucunda kadın ve erkeklerin çevre sorunları ve hizmet yeterliliği ile ilgili düşünceleri farklılık gösterirken öneriler konusunda birbirine yakın düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir. Dolayısıyla kadınların erkeklerden daha fazla çevre sorunlarının olduğunu düşündükleri ve belediyenin hizmetlerinin de daha yeterli olduğunu düşündükleri söylenebilir. Güllü (2007: 150) tarafından yapılan çalışmada da yine kadınların çevre sorunlarına karşı daha duyarlı oldukları ortaya çıkmıştır.

Araştırmada evli ve bekârların çevre sorunları ve hizmet yeterliliği ile ilgili düşünceleri farklılık gösterirken öneriler konusunda birbirine yakın düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir. Buna göre; evli katılımcılar çevre sorunlarına daha fazla katılmakla birlikte belediye hizmetlerinin de yeterli olduğuna bekâr katılımcılara göre daha fazla inandıkları söylenebilir.

Karabük'te ikamet eden kişilerin yaşları açısından çevre sorunları, belediye hizmetlerinin yeterliliği ve önerilere ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Dolayısıyla 40 yaş ve altında olan kişilerin 41 yaş ve üzerinde

olan kişilerden daha fazla çevre sorunları olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Bu konuda Güllü (2007: 173) tarafından Kocaeli’nde yapılan çalışmada da benzer sonuçlar ortaya çıktığı görülmüştür. Buna göre gençlerin orta yaş ve yaşlılara göre çevre sorunlarına karşı daha duyarlı oldukları tespit edilmiştir. Öte yandan Karabük Belediyesi’nin hizmet yeterliliği ile ilgili olarak 31-40 yaşında olanların diğer yaş grubundaki kişilere göre daha olumlu düşüncelere sahip oldukları söylenebilir. Önerilere ise 41-50 yaşında olanların 51 yaş ve üstü olan kişilerden daha fazla katıldıkları belirlenmiştir.

Çevre sorunları konusunda Karabük’te ikamet eden kişilerin eğitim durumlarına göre düşüncelerinin birbirine yakın olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak belediyenin hizmetleri ve önerilere ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu çerçevede lise ve lisansüstü mezunu olanların üniversite mezunlarına göre daha fazla hizmetlerin yeterli olduğuna inandıkları saptanmıştır. Akyıldız (2012: 4432)’in Uşak ilinde belediye hizmetlerine yönelik memnuniyet anketinde katılımcıların eğitim seviyesi yükseldikçe belediye hizmetlerini yetersiz bulma düşüncesinin arttığı görülmüştür. Ancak Kurgun vd. (2008: 43) tarafından Karşıyaka Belediyesi’ne yönelik yapılan başka bir çalışmada bunun tersinin gerçekleştiği; belediye hizmetlerinin yeterliliği değerlendirmesinde, üniversite ve lise mezunlarının ilkokul mezunlarına göre hizmetleri daha yeterli gördüğü ortaya çıkmıştır. Bu durum hizmet kalitesi algısı farklı beklentiler nedeniyle bireyden bireye değişmektedir şeklinde açıklanabilir (Albayrak ve diğerleri, 2015: 3). Bununla birlikte her bir çalışma farklı evrende uygulandığından ortaya çıkan bulgular özgünlük arz etmektedir (Albayrak ve diğerleri, 2015: 20).

Ayrıca Karabük’te üniversite mezunu olan kişilerin ilköğretim mezunu olan kişilere göre önerilere daha fazla katıldıkları söylenebilir. Güllü (2007: 153-160) tarafından yapılan çalışmada da eğitim durumu ile çevre duyarlılığı arasında bir paralellik olduğu tespit edilmiştir. Buna göre eğitim durumu yükseldikçe çevre duyarlılığının da arttığı sonucu ortaya çıkmıştır. Karabük’te yapılan araştırmada üniversite mezunlarının ilköğretim mezunu olanlara göre daha çok önerilerde bulunmaları bu duyarlılığın sonucu olarak yorumlanabilir.

Meslek grupları itibariyle katılımcıların çevre sorunları ve hizmet yeterliliğine yönelik düşüncelerinin farklılık gösterdiği görülmüştür. Dolayısıyla memur, işçi, emekli ve ev hanımlarının serbest meslek, öğrenci ve diğerlerine göre daha çok çevre

sorunlarının olduğunu düşündükleri söylenebilir. Bunun yanı sıra esnaf/işverenlerin, mesleği serbest meslek ve öğrenci olanlardan, öğrencilerin ise mesleği serbest meslek olan ve diğerlerinden daha çok çevre sorunlarının olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Hizmet yeterliliği konusunda memurların işçi, emekli ve diğer kişilerden daha olumlu düşüncelere sahip oldukları görülmektedir. Öneriler konusunda ise tüm meslek gruplarındaki kişilerin düşüncelerinin birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların çevre sorunlarına ve hizmet yeterliliğine yönelik düşünceleri aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermiştir. Sonuçlara göre; 2000 TL ve altı ile 2501-3000 TL geliri olanlar, 2000-2500 TL ve 3000 üzerinde geliri olanlardan daha fazla çevre sorunları olduklarına inanmaktadır. Hizmet yeterliliği ile ilgili ifadelere 2000 TL altında geliri olanların 3001 TL ve üstü geliri olanlara göre daha yüksek puanlar verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte 2501-3000 TL geliri olanların ise 2000-2500 TL ve 3000 üzerinde geliri olanlardan daha fazla hizmetin yeterli olduğuna inandıkları söylenebilir. Aylık gelir durumlarına göre önerilerle ilgili düşüncenin ise birbirine yakın olduğu görülmüştür.

İkamet edilen yer açısından katılımcıların çevre sorunlarına, hizmet yeterliliğine ve önerilere yönelik düşünceleri farklılık göstermiştir. Buna göre; 5000 Evler, Yeşil Mahalle, 100. Yıl Mahallesi ve diğer mahallelerde ikamet eden kişilerin, çevre sorunlarının varlığına Şirinevler Mahallesi ve Kurtuluş Mahallesinde ikamet edenlere göre daha fazla inandıkları söylenebilir. Hizmet yeterliliği ile ilgili ifadelere 5000 Evler'de oturan kişilerin Yeşil Mahalle, 100. Yıl Mahallesi ve Şirinevler Mahallesi'nde oturan kişilere göre daha yüksek puanlar verdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca Yeşil Mahalle ve Kurtuluş Mahallesi'nde oturan kişilerin 100. Yıl Mahallesi'nde oturanlara göre daha fazla hizmetin yeterli olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Çalışmada, çevre sorunları ve hizmetlerle ilgili öne sürülen önerilere 5000 Evler ve Kurtuluş Mahallesi'nde oturan kişilerin 100. Yıl Mahallesi'nde oturan kişilere göre daha fazla katıldıkları söylenebilir.

Bölükbaşı ve Yıldırtan (2010, s. 229)'ın bildirdiğine göre Galster ve Hesser (1981) aynı yerde uzun süre ikamet etmenin memnuniyeti arttırdığı sonucunu bulmuşlardır. Çalışmada ise, ikamet süresi bakımından katılımcıların çevre sorunları ve önerilerle ilgili düşünceleri arasında bir farklılık bulunmamıştır. Ancak hizmet yeterliliği ile ilgili düşünceleri arasında farklılık olduğu görülmüştür. Bu kapsamda, 5-10 yıldır Karabük'te ikamet eden kişilerin diğer gruptaki kişilere göre belediye

hizmetlerinin yeterli olduğuna daha fazla inandıkları tespit edilmiştir. Öte yandan Güllü (2007, s. 164)'nün çalışmasında Kocaeli'nde daha kısa süredir yaşayanların uzun süre yaşayanlara göre çevre kirliliğinden daha çok rahatsız oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Yararlanılan bilgi kaynakları itibariyle katılımcıların çevre sorunları ve önerilerle ilgili düşünceleri arasında bir farklılık bulunmamıştır. Ancak hizmet yeterliliği ile ilgili düşünceleri arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla yerel gazetelerden yararlananların diğer bilgi kaynaklarından yararlananlara göre belediye hizmetlerinin yeterli olduğuna daha fazla inandıkları söylenebilir. Yerel TV ve radyolardan yararlananların afiş/broşürlerden ve belediye web sitesinden yararlananlardan, belediye web sitesinden yararlananların afiş/broşürlerden yararlananlardan daha fazla belediye hizmetlerinin yeterli olduğuna inandıkları saptanmıştır. Bununla birlikte; hizmet yeterliliğine kişisel gözlemlerinden hareket edenlerin afiş/broşür, yerel TV ve radyolar ile belediye web sitesinden yararlananlara göre daha fazla inandıkları ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

- 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982, 20 Ekim), *Resmi Gazete*, 17844.
- 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. (1983, 23 Temmuz), *Resmi Gazete*, 18113.
- 2872 Sayılı Çevre Kanunu. (1983, 9 Eylül). *Resmi Gazete*, 499.
- 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu. (1983, 11 Ağustos), *Resmi Gazete*, 18132.
- 2960 Sayılı Boğaziçi Kanunu. (1983, 22 Kasım), *Resmi Gazete*, 18229.
- 3194 Sayılı İmar Kanunu. (1985, 9 Mayıs), *Resmi Gazete*, 18749.
- 3621 Sayılı Kıyı Kanunu. (1990, 17 Nisan), *Resmi Gazete*, 20495.
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004, 23 Temmuz), *Resmi Gazete*, 25531.
- 5302 Sayılı İl Özel idaresi Kanunu. (2005, 4 Mart), *Resmi Gazete*, 25745.
- 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu. (2005, 31 Mart), *Resmi Gazete*, 25772.
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu. (2005, 13 Temmuz), *Resmi Gazete*, 25874.
- Ahluwalia, V. K. (2015). *Environmental Pollution and Health*. New Delhi: The Energy and Resources Institute.
- Akgül, A. ve Çevik, O. (2003). *İstatistiksel analiz teknikleri, SPSS'te işletme yönetimi uygulamaları*. Ankara: Emek Ofset Ltd. Şti.
- Akyıldız , F. (2012). Belediye Hizmetleri ve Vatandaş Memnuniyeti: Uşak Belediyesi Örneği. *Journal of Yaşar University*, 4415-4436.
- Albayrak, A. S., Savaş, F. ve Baltacı, M. (2015). Belediye tarafından sunulan hizmetlerde vatandaş memnuniyetinin ölçülmesi: Rize Belediyesi Örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 24(3), 1-44.
- Alcı, C. (2007). *İzmir'deki kentsel sorunların üniversite öğrencileri üzerindeki etkisi: Buca örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alıca, S. S. (2011). *Kent çevre hukuk*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Alpar, R. (2010). *Spor, sağlık ve eğitim bilimlerinde örneklerle uygulamalı istatistik ve geçerlilik-güvenirlilik*. Ankara: DetayYayıncılık.

- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994. (1989). *Resmi Gazete* (20217, 6 Temmuz 1989).
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu S., Yıldırım, E. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi Yayını.
- Arıkan, R. (2005). *Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama*. Ankara: Asil Yayın.
- Arslantürk, Z. (2001). *Sosyal bilimciler için araştırma metod ve teknikleri*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Atık Yönetimi Yönetmeliği. (2015, 2 Nisan). *Resmi Gazete* (Sayı: 29314).
- Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı. (1992, 3 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı: 21364).
- Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 1-21.
- Bartone, C. R. (1991). Institutional and Management Approaches To Solid Waste Disposal in Large Metropolitan Areas. *Waste Management & Research*, 9(1), 525-536.
- Baş, T. (2010). *Anket*. Ankara: Seçkin Yayıncılık ve San. ve Tic. Aş.
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989. (1984). *Resmi Gazete* (18467, 23 Temmuz 1984).
- Bozkurt, Y. (2010). *Avrupa birliğine uyum sürecinde Türkiye'de çevre politikalarının dönüşümü*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Bozkurt, Y. ve Kaman, D. (2018). *Yerel yönetimler perspektifinde türkiye'de çevre politikaları*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Bölükbaşı, A. G. ve Yıldıztan, D. Ç. (2010, Ocak). Yerel Yönetimlerde Belediyenin Başarısını ve Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Alan Araştırması. 227-235.
- Büyüköztürk, Ş.(2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Özkahveci, Ö. ve Demirel, F. (2004). Güdülenme ve öğrenme stratejileri ölçeğinin türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4 (2), 207-239.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cebeci, S. (2010). *Bilimsel araştırma ve yazma teknikleri*. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Çepel, N. (1996). *Çevre koruma ve ekoloji terimleri sözlüğü*. İstanbul: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı Yayınları.
- Çetin, G. F. (2012). *Türkiye’de çevre politikalarının yerel yönetimler üzerindeki etkisi: Çankaya Belediyesi örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çınar, Ö. (2008). *Çevre kirliliği ve kontrolü*. Ankara: Nobel Kitap Dağıtım A.Ş.
- Davis, D. and Cosenza, R. M. (1998). *Business research for decision making*. Boston: Pws-Kent Publishing Company.
- Demirayak, F. (2002). *Vizyon 2023, Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kalkınma*. TUBITAK.
- Deniz, M. (2009). Sanayileşme perspektifinde kentleşme ve çevre ilişkisi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi* (19), 95-105.
- Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı 2007-2013. (2006). *Resmi Gazete* (26215, 1 Temmuz 2006).
- Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983. (1978). *Resmi Gazete* (16487, 12 Aralık 1978).
- Egeli, G. (1996). *Avrupa birliği ve türkiyede çevre politikaları*. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- Erdem, L. (2007). *Aydınlatmada sübjektif analiz için bilimsel anket yöntemlerinin uygulamalı incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Erdoğan, İ. (2003). *Pozitivist metodoloji: bilimsel araştırma tasarımı istatistiksel yöntemler analiz ve yorum*. Ankara: ERK.
- Erkuş, A. (2009). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ertan, B. (2004). Çevre ve hukuk. M. C. Marın ve U. Yıldırım (Dü), *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 369-384). İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Ertan, K. A. (2011). Çevreci düşüncede yeni yaklaşımlar. F. Kartal (Dü.), *Türkiye'de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları* içinde (s. 407-434). Ankara: TODAİE.
- Erten, M. (1995). *Yerel yönetimler ve çevre*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Eryılmaz, B. (2015). *Kamu yönetimi*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Galashev, A. Y. (2013). Ozone depletion by chlorine and bromine ions in the presence of water clusters. Sethi R., Manchanda S. ve Sethi V. (Dü) *Ozone and Ozone Depletion, Sources Environmental Impact and Health* içinde (s. 64-123). New York: Nova Science Publishers.
- Galster, G. & Hesser, G.W. (1981). Residential Satisfaction: Compositional and Contextual Correlates. *Environment and Behavior*, 13(6), 735-758.
- Gençay, G. ve Birben, Ü. (2006). Çevre korumada hukukun rolü. *ISEM2016, 3rd International Symposium on Environment and Morality* içinde (s. 238-248), Alanya.
- Görmez, K. (2010). *Çevre sorunları*. Ankara: Nobel Kitap Dağıtım A.Ş.
- Gözübüyük, A. Ş. (2013). *Türkiye'nin yönetim yapısı*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Güllü T. (2007). *Halkın çevre sorunlarını algılayışı: İzmit örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Gürseler, İ. G. (2008). İnsan hakları, çevre, anayasa. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* (75), 199-208.
- Hair Jr., J.F., Black, W.C., Babin, B.J. and Anderson, R.E. (2010). *Multivariate data analysis: a global perspective*. 7th Edition, Pearson Education, Upper Saddle River.
- Hook, P. (2015). *Çevre terimlerinin küçük kitabı*. (B. Kurt, Çev.). Ankara: TÜBİTAK. <https://www.akansu.com.tr>, (Erişim Tarihi: 15.08.2018)
- Işık, K. (2014). *Biyolojik çeşitlilik*. İstanbul: ANG Vakfı Yayını No: 2.

- İftar, K. G. (1999). Bilim ve araştırma. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* içinde (1-10), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1081.
- İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik. (2005, 10 Ağustos), *Resmi Gazete*, 25902.
- Kaçtıoğlu, S., Şengül, Ü. (2010). Erzurum Kenti Ambalaj Atıklarının Geri Dönüşümü İçin Tersine Lojistik Ağı Tasarımı ve Bir Karma Tam Sayılı Programlama Modeli. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24, 1.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. 5. Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karabük Belediyesi. (2009a). Karabük'ün konumu. Erişim adresi https://www.karabuk.bel.tr/icerik.asp?i_id=39
- Karabük Belediyesi. (2009b). Karabük'ün tarihçesi. Erişim adresi https://www.karabuk.bel.tr/icerik.asp?i_id=38
- Karabük Belediyesi. (2009c). Sosyal yapı ve ekonomik durum. Erişim adresi https://www.karabuk.bel.tr/icerik.asp?i_id=40
- Karabük Belediyesi. (2009d). Komisyonlar. Erişim adresi <https://www.karabuk.bel.tr/komisyonlar.asp>
- Karabük Belediyesi. (2009e). Projeler. Erişim adresi <https://www.karabuk.bel.tr/projelerimiz.asp>
- Karabük Belediyesi. (2009f). Haberler. Erişim adresi <https://www.karabuk.bel.tr/haberler.asp>
- Karabük Belediyesi. (2016). *Faaliyet raporu: 2015 mali yılı*. Erişim adresi <https://www.karabuk.bel.tr/faaliyet-raporlari.asp>
- Karabük Belediyesi. (2017). *Faaliyet raporu: 2016 mali yılı*. Erişim adresi <https://www.karabuk.bel.tr/faaliyet-raporlari.asp>
- Karabük Belediyesi. (2018). *Faaliyet raporu: 2017 mali yılı*. Erişim adresi <https://www.karabuk.bel.tr/faaliyet-raporlari.asp>
- Karabük Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan. (2014).
- Karabük Belediyesi 2015 Mali Yılı Performans Programı. (2014). Erişim adresi https://www.karabuk.bel.tr/icerik.asp?i_id=21

- Karabük Belediyesi 2016 Mali Yılı Performas Programı. (2015). Erişim adresi https://www.karabuk.bel.tr/icerik.asp?i_id=21
- Karabük Belediyesi 2017 Mali Yılı Performas Programı. (2016). Erişim adresi https://www.karabuk.bel.tr/icerik.asp?i_id=21
- Karabük Valiliği. (2015). Karabük tanıtım. Erişim adresi <http://www.karabuk.gov.tr/karabuk-tarihi>
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kasarda, J.D. & Janowitz, M. (1974). Community Attachment in Mass Society. *American Sociological Review*, 39(3), 328-339.
- Kayış, A. (2009). Güvenirlik analizi. Ed.; Kalaycı Ş., *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Keleş, R. (2013). *100 soruda çevre, çevre sorunları ve çevre politikası*. İzmir: Yakın Kitabevi.
- Keleş, R. (2015). *Kentleşme politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. ve Hamamcı, C. (1993). *Çevrebilim*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. ve Hamamcı, C. (2002). *Çevrebilim*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kışlalıoğlu, M. ve Berkes, F. (2009). *Ekoloji ve çevre bilimleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kıvılcım, İ. (2013). *2020'ye doğru kyoto-tipi iklim değişikliği müzakereleri*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.
- Koçak, Y. (2008). *Karşılaştırmalı yerel yönetimler*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Kurgun, A., Özdemir, A., Kurgun, H., & Bakıcı, Z. (2008). Belediyelerde Hizmet Yeterliliğinin ve Hizmet Kalitesinin Artırılmasını Etkileyen Faktörlerin Analizi: İzmir Karsıyaka Belediyesinde Uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 29-54.
- Mazı, F. (2004). İklim değişikliği sorunu ve uluslararası alanda çözüm arayışları. M. C. Marın, ve U. Yıldırım (Dü), *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 147-166). İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Muslu, Y. (2000). *Ekoloji ve çevre sorunları*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Nakip, M. (2013). *Pazarlama araştırma teknikleri*. 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı 2014-2018. (2013). *Resmi Gazete* (28699, 6 Temmuz 2013).
- Ökmen, M. (2004). Politika ve çevre. M. C. Marın, U. Yıldırım, M. C. Marın ve U. Yıldırım (Dü), *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 327-368). İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Özçelik, Ö. ve Barut, A. (2017). Uluslararası çevre hukukunun gelişimi ve Türkiye'deki katı ayık düzenlemeleri ve Türkiye'nin Avrupa mevzuatına uyum süreci. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi* (4).
- Özdamar, K. (2001). *SPSS ile biyoistatistik*. 4. Basım, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi-I*. Genişletilmiş 5. Baskı, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özey, R. (2009). *Çevre sorunları*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özkaya, A., Türkoğlu, A., Bal, D. A., Darçın, E. S., Ören, F. Ş., Çokadar, H., Güçlü, Y. (2007). *Çevre bilimi*. Ankara: Anı Yayınevi.
- Özmen, A., & Zeren, H. E. (2010). Halkın Belediye Faaliyetlerine Katılma Duyarlılığı ve Hizmet Memnuniyeti: Karaman Belediyesi Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 165-173.
- Öztaş , C. ve Zengin , E. (2008). Yerel yönetimler ve çevre. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* (54), 181-200.
- Öztekin, A. (2010). *Yönetim bilimi*. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Padem, H., Göksu, A. ve Konaklı, Z. (2012). *Araştırma yöntemler SPSS uygulamalı*. Sarajevo: International Burch University.
- Palabıyık, H. (2004). Uluslararası ticaret ve çevre: dünya ticaret örgütü üzerine açıklamalar. M. C. Marın, ve U. Yıldırım (Dü), *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 249-272). İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Palabıyık, H. ve Altunbaş, D. (2004). Kentsel katı atıklar ve yönetimi. M. C. Marın, ve U. Yıldırım (Dü), *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 103-124). İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Pallant, J. (2005) *SPSS survival manual: a step by step guide to data analysis using SPSS*. Crows Nest, New South Wales, Allen and Unwin Inc.
- Parlak, B. (2004). Çevre - ekoloji - çevrebilim: kavramsal bir tartışma. M. C. Marın ve U. Yıldırım (Dü), *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 13-30). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

- REN21. (2018). *Renewables 2018 Global Status Report* (Paris: REN21 Secretariat). Erişim adresi http://www.ren21.net/wp-content/uploads/2018/06/17-8652_GSR2018_FullReport_web_final_.pdf
- Ryan, C. (1995). *Researching tourist satisfaction issues, concepts, problems*. London: Routledge.
- Sekaran, U. (2003) *Research methods for business*. New York: John Wiley.
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005. (2000). *Resmi Gazete* (24100, 5 Temmuz 2000).
- Şahin, Y. (2004). Çevre yoksulluk ve adalet. M. C. Marın ve U. Yıldırım (Dü), *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 431-446). İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Şengül, M. (1999). Yerel düzeyde çevre yönetimi ve belediyeler. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 8(3), 91-102.
- Şengün, H. (2015). Türkiye’de çevre yönetimi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın uygulamaları. *Strategic Public Management Journal*, 1(1), 109-130.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Erişim adresi http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/09_Cevre.pdf
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, T.C. Bartın Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü. (2018). *Bartın İli 2017 Yılı Çevre Durum Raporu*.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, T.C. Bolu Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü. (2018). *Bolu İli 2017 Yılı Çevre Durum Raporu*.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, T.C. Karabük Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü. (2018). *Karabük İli 2017 Yılı Çevre Durum Raporu*.
- T.C. Sayıştay Başkanlığı. (2017). *Karabük Belediyesi 2016 Yılı Sayıştay Denetim Raporu*. Erişim adresi <https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/62643830/files/raporlar/kid/2016/Belediyeler/KARAB%C3%9CK%20BELED%C4%B0YES%C4%B0>
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı). (2008). *Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı 2007* (1. b.). Ankara: Tasarım Ofset.
- Tabachnick, B. G. ve Fidel, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. USA: Pearson Education Limited.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Toprak, D. (2017). Türkiye'nin çevre politikasında yerel yönetimlerin rolü: yerel yönetim bütçesinin incelenmesi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 173-194.
- Toprak, Z. (2008). *Yerel yönetimler*. İzmir: Birleşik Matbaa.
- Tortop, N. (2011). Yerel yönetimlerin varlık nedenleri. F. Kartal (Dü), *Türkiye'de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları* içinde (s. 393-406). Ankara: TODAİE.
- Tortop, N., İsbir, E. G., Aykaç, B., Yayman, H. ve Özer, M. A. (2007). *Yönetim bilimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Torunoğlu , E. (2017). Çevre Yönetimi, Türkiye'de Çevre Örgütlenmesi, Kurumsal Yapı ve Çevre Mevzuatı. Ü. Öğütveren (Dü.), *Çevre Sorunları ve Politikaları* içinde (s. 150-172). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Turan, E. S. ve Güner, E. D. (2017). Türkiye'de çevresel etki değerlendirme mevzuatındaki değişimler. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 3(1), 39-47.
- Turoğlu, H. (2009). 3621 Sayılı Kıyı Kanunu ve Onun Uygulama Problemleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, (53), 31-40.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2011). Dış Politika, Temel Dış Politika Konuları, Türkiye'nin Çevre Politikası, Uluslararası Süreçler ve Türkiye, İklim Değişikliğiyle Mücadele, Paris Anlaşması. Erişim Adresi <http://www.mfa.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018a). Konularına Göre İstatistikler, Nüfus ve Demografi, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, İstatistiksel Tablolar ve Dinamik Sorgulama, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, Yerleşim Yeri Nüfusları, Türkiye Şehir ve Köy Nüfusları. Erişim Adresi <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018b). Konularına Göre İstatistikler, Çevre ve Enerji, Çevre İstatistikleri, İstatistiksel Tablolar ve Dinamik Sorgulama, Belediye Atık İstatistikleri, Kişi Başı Ortalama Belediye Atık Miktarı. Erişim Adresi <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=119&locale=tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018c). Konularına Göre İstatistikler, Çevre ve Enerji, Çevre İstatistikleri, İstatistiksel Tablolar ve Dinamik Sorgulama, Belediye Atıksu İstatistikleri, Kanalizasyon Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı. Erişim Adresi <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=120&locale=tr>
- Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı. (2007). Erişim adresi <http://www.nuhungemisi.gov.tr/DosyaRaporSunum/Belgeler/bb951776-e874-40ce-842b-d90ae82b6381.pdf>

- Ulus, T., İnce, C. H., Aliustaoğlu, F. S. ve Melez, İ. E. (2010). Araştırma nasıl tasarlanır (I). *Adli Tıp Dergisi*, 24(2), 40-47.
- Ulusoy, A. ve Akdemir, T. (2013). *Mahalli İdareler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- United Nations. (2018). *World Urbanization Prospects: The 2018 Revision*. Erişim adresi <https://esa.un.org/unpd/wup/publications/Files/WUP2018-KeyFacts.pdf>
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2013). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS veri analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977. (1972). *Resmi Gazete* (14374, 27 Kasım 1972).
- Veal, A. J. (2006). *Research methods for leisure and tourism: a practical guide*. England: Pearson Education Limited.
- World Meteorological Organization, *Scientific Assessment of Ozone Depletion: 2014*, World Meteorological Organization, Global Ozone Research and Monitoring Project-Report No. 55, 416 pp., Geneva, Switzerland, 2014. Erişim adresi https://www.wmo.int/pages/prog/arep/gaw/ozone_2014/documents/Full_report_2014_Ozone_Assessment.pdf
- Yamane, T. (2001). *Temel örnekleme yöntemleri*. (Çev. A. Esin, M. A. Bakır, C. Aydın ve E. Gürbüzsel), İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Yaşamış, F. D. (2003). *Çevresel etki değerlendirmesi*. İstanbul: Çekül Yayınları.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(Özel Sayı), 74-85.
- Yavuz, H. (1990). *Türkiye'de çevre yönetimi*. 9. Ankara: TSE Tüketici Bülteni.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000. (1995). *Resmi Gazete* (22354, 25 Temmuz 1995).
- Yıldırım, F. B. (1994). *Çevre ve yerel yönetim*. İstanbul: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı.
- Zeytin, M. ve Kırılıoğlu, H. (2014). Çevre yönetim sistemi ve yerel yönetimler. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (5), 238-254.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Karabük İli Mahallelerinin Oluşum Dönemleri	80
Tablo 2. Tanımlayıcı Özelliklere İlişkin Bulgular	103
Tablo 3. Ölçeğe İlişkin Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi Bulguları.....	105
Tablo 4. Çevre Sorunlarına İlişkin Bulgular.....	106
Tablo 5. Belediyenin Hizmet Yeterliliğine İlişkin Bulgular	107
Tablo 6. Çevreye Yönelik Önerilere İlişkin Bulgular.....	108
Tablo 7. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Cinsiyete Göre Karşılaştırması.....	109
Tablo 8. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Medeni Duruma Göre Karşılaştırması.....	109
Tablo 9. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Yaşa Göre Karşılaştırması.....	110
Tablo 10. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırması	111
Tablo 11. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Mesleke Göre Karşılaştırması.....	112
Tablo 12. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Aylık Gelire Göre Karşılaştırması.....	113
Tablo 13. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin İkamet Edilen Yere Göre Karşılaştırması	114
Tablo 14. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin İkamet Sürelerine Göre Karşılaştırması	115
Tablo 15. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerin Yararlanılan Bilgi Kaynaklarına Göre Karşılaştırması	116
Tablo 16. Çevre Sorunları, Hizmet Yeterliliği ve Önerilerle İlgili Hipotezlerin Sonuçları.....	118

EKLER

Ek1: Anket Formu

<p>Bu anket çalışması, “Karabük’te İkamet Eden Kişilerin Karabük Belediyesi’nin Çevre Politikalarına Yönelik Algısı Üzerine Bir Araştırma” isimli yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır. Bu araştırma tamamen bilimsel bir amaca yönelik olarak hazırlanmıştır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz. Saygılarımızla.</p>				
<p>Dr. Öğr. Üyesi Kemal YAMAN Karabük Üniversitesi Tez Yöneticisi</p>			<p>Metin YAPICI Karabük Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi</p>	
Demografik Özellikler				
Cinsiyetiniz	() ₁ Kadın () ₂ Erkek			
Yaşınız			
Medeni Durum	() ₁ Evli () ₂ Bekâr			
Aylık Geliriniz	() ₁ 2000 TL’den az () ₂ 2000- 2500 TL () ₃ 2501-3000 TL () ₄ 3001 TL ve üzeri			
Eğitim Durumu	() ₁ İlköğretim () ₂ Lise () ₃ Üniversite () ₄ Lisansüstü			
Mesleğiniz	() ₁ Memur () ₂ Esnaf/İşveren () ₃ İşçi () ₄ Serbest Meslek () ₅ Emekli () ₆ Ev Hanımı () ₇ Öğrenci () ₈ Diğer			
Karabük’teki İkamet Süreniz	() ₁ 5 Yıldan Az () ₂ 5-10 Yıl () ₃ 11-15 Yıl () ₄ 16 Yıl ve Üzeri			
Karabük’te İkamet Ettiğiniz Mahalle	() ₁ 5000 Evler () ₂ Yeşil Mahalle () ₃ Şirinevler Mahallesi () ₄ 100. Yıl Mahallesi () ₅ Kurtuluş Mahallesi			
Karabük Belediyesi’nin çevre politikasına yönelik çalışmalarından nasıl haberdar oldunuz?	() ₁ Afiş ve Broşürlerde () ₂ Yerel Gazetelerden () ₃ Yerel TV ve Radyo Kanallarından () ₄ Belediyenin WEB Sitesinden () ₅ Kendi Gözlemlerimden () ₆ Diğer.....			
LÜTFEN: Aşağıdaki ifadelere ne derecede katıldığınızı her ifadenin karşısındaki seçeneklerden uygun gördüğünüz rakamın üzerini işaretleyiniz.				
1=Kesinlikle Katılmıyorum	2=Katılmıyorum	3=Kısmen Katılıyorum	4=Katılıyorum	5=Kesinlikle Katılıyorum
1	Belediyenin katı atıklarla ilgili hizmetleri yeterlidir			1 2 3 4 5
2	Karabük’te hava kirliliği önemli bir çevre sorunudur			1 2 3 4 5
3	Mahallelerde geri dönüşüm atık kafeslerinin sayısı yetersizdir			1 2 3 4 5
4	Herhangi bir çevre sorununu bildirebileceğimiz, şikâyetimizin hemen değerlendirileceği çevre büroları kurulmalıdır			1 2 3 4 5
5	Belediyenin cadde ve sokakların temizliği ile ilgili hizmetleri (yıkama ve süpürme) yeterlidir			1 2 3 4 5
6	Karabük’te çarpık kentleşme önemli bir çevre sorunudur			1 2 3 4 5
7	Mahallelerde çöp konteynerlerinin sayısı yetersizdir			1 2 3 4 5
8	Çevre korunmasına yönelik faaliyetlerde vatandaşlar aktif rol almalıdır			1 2 3 4 5
9	Belediyenin çevre sorunlarına karşı halkı bilinçlendirmeye yönelik hizmetleri (afiş, poster, belediye web sitesi ya da yazılı ve görsel yerel yayın araçları ile halkı bilinçlendirmeye çalışma) yeterlidir			1 2 3 4 5
10	Çevreyi kirletenlere verilen para cezaları artırılmalıdır			1 2 3 4 5
11	Karabük’te katı atık sorunu önemli bir çevre sorunudur			1 2 3 4 5
12	Belediyenin katı atıkları toplama işini yürüten personel sayısı yetersizdir			1 2 3 4 5
13	Belediye çevre bilinci konusunda vatandaşlar için seminer ve kurs düzenlemelidir			1 2 3 4 5
14	Karabük Belediyesi’nin geri dönüştürülebilir atıklar (pil, cam, pet şişe, kâğıt vb.) ile ilgili yaptığı çalışmalar yeterlidir			1 2 3 4 5
15	Karabük’te su kalitesi önemli bir çevre sorunudur			
16	Belediyenin park ve yeşil alanlarla ilgili hizmetleri (koruma, bakım ve yenileme) yeterlidir			1 2 3 4 5

17	Karabük'te görüntü kirliliği önemli bir çevre sorunudur	1	2	3	4	5
18	Katı atık toplama araçları belirlenmiş saatlerde toplama noktalarına zamanında gelmiyor	1	2	3	4	5
19	Belediye çevre ve çevre koruma ile ilgili çalışmalarını afiş- duyuru ve el ilanlarının sayısını arttırarak vatandaşa duyurmalıdır	1	2	3	4	5
20	Belediyenin halkın çevre ile ilgili şikâyetlerini dinleme ve çözüm bulma hizmeti yeterlidir	1	2	3	4	5
21	Karabük'te trafik sorunu önemli bir çevre sorunudur	1	2	3	4	5
22	Lisanslı firmaların geri dönüştürülebilir atıkları toplayan personel sayısı yetersizdir	1	2	3	4	5
23	Belediye çevre sorunları konusunda personelini eğitmelidir	1	2	3	4	5
24	Belediyenin mevcut park ve yeşil alan sayısı yeterlidir	1	2	3	4	5

Ek2: Etik Kurulu Kararı

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : 78977401-050.05.04-E.27980
Konu : Kararlar

26/11/2018

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Kemal YAMAN

İlgi : 12/11/2018 tarihli ve 26157 sayılı yazı.

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu 'nda alınan 19/11/2018 tarih ve 2018/12(01) sayılı kararı yazı ekinde sunulmuştur.
Gereğini rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Zeki TEKİN
Kurul Başkanı

Ek: doc00227820181120122408 (1 sayfa)

Adres: Karabük Üniversitesi Demir Çelik Kampüsü Merkez/Karabük
Telefon: 444 0478
e-Posta: iletisim@karabuk.edu.tr Elektronik Ağ: http://www.karabuk.edu.tr

Bilgi için: Dilek ERDEN
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
KARARLARI

TOPLANTI TARİHİ :19.11.2018
TOPLANTI NO : 2018/12

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplanmış ve aşağıdaki kararı almıştır.

Karar 1:

12/11/2018 tarih ve 26157 sayılı Dr.Öğr.Üyesi Kemal YAMAN'ın dilekçesi ve ekleri görüşüldü.
Karabük Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı öğretim üyesi Dr.Öğr.Üyesi Kemal YAMAN'ın danışmanlığında yürütülen "Karabük'te İkamet Eden Kişilerin Karabük Belediyesi'nin Çevre Politikalarına Yönelik Algısı Üzerine Bir Araştırma "konulu çalışma kapsamında anket çalışması uygulanmak üzere ekte sunulan anket çalışmasının etik kurallara uygunluğu oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

ASLI GİBİDİR

Prof. Dr. Zeki TEKİN

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

Metin YAPICI, 1981 yılında Bartın ili Ulus ilçesi Kalecik köyünde doğdu. İlkokulu Amasra Fatih Sultan Mehmet İlkokulu'nda okuduktan sonra, ortaokulu Amasra Lisesi ortaokul kısmında bitiren yazar; 1999 yılında Bartın Köksal Toptan Süper Lisesi'nden mezun oldu.

1999 yılında Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği bölümünü ÖSYM dil puanı Bartın birincisi olarak kazandı. 2004 yılında Bartın Çaydüzü İlköğretim Okulu'nda bir dönem İngilizce öğretmeni olarak çalıştıktan sonra 2005 yılında Amasra Köksal Toptan İlköğretim Okulu'nda göreve başladı. 2008 yılında mesleğinde gösterdiği üstün gayret ve başarısı nedeniyle Amasra Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından Takdir Belgesi almaya hak kazandı.

2010 yılında Karabük Yavuz Sultan Selim Ortaokulu'na tayin oldu. 2016 yılında Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı uzaktan eğitim uzaktan eğitim tezsiz yüksek lisans programına katıldıktan sonra 2017 yılında not ortalaması ile tezli yüksek lisans programına üniversite içi yatay geçiş yaptı. Mesleğine devam ettiği Karabük Yavuz Sultan Selim Ortaokulu'nda aynı zamanda 2018-2019 4006 TUBİTAK Bilim Fuarı okul proje yürütücüsü görevini sürdürmektedir.